

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİ TÜRK DİLİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**XIV.YÜZYILDA YAZILMIŞ BİR SÛRE
TEFSİRİ ÜZERİNE DİL İNCELEMESİ**

ALMAZBEK JARKYNBAEV
2501020714

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. ÖZCAN TABAKLAR

İSTANBUL 2005

ÖZ

Orta Asya Türklüğü XI. Yüzyıl ve sonrasında bir göç devresine girmiştir. Batıya doğru gelişen bu göçlerin neticesinde Anadolu'da kısa bir süre içinde çoğunluğunu Oğuz Türklerinin oluşturduğu Anadolu Türklüğü ortaya çıkmıştır. Oğuz Türkleri bu coğrafyada kendi şivelerini esas alan yeni bir yazı dili meydana getirmiştir. Türkiye Türkçe'sinin ilk dönemi sayılabilcek bu devir eserleri genellikle dinî konuları işlemiştir. Üzerinde çalışma yapılan metin de bu devir eserlerinden biridir. Çalışmada metnin yazıldığı dönem ile bu tür metinler hakkında kısaca bilgi verilmiş, Arap harfli metin Latin harflerine aktarılmış ve metinde geçen kelimelerin sözlüğü ile ek dizini yapılmıştır. Ayrıca metnin dil özellikleri tespit edilerek devrin bütününe imlâ ve gramer yapısının incelenmesine katkı sağlanmıştır.

ABSTRACT

After 11th century and afterwards, Central Asian Turkic existence entered an immigration phase. As a result of these immigrations, an Anatolian Turkic body was formed which was largely consisted of Oghuz Turks, Oghuz Turks created a new writing language highly based on their own dialect. These works which could be recognized as the first period of Turkey Turkish generally handles religious subjects. The text that was studied in this thesis is one of these works. In this work, knowledge on the writing time of the work, are given briefly, and the version of the text written with Arabic letters transcribed and a glossary of the words used in the text and index were prepared. Moreover, by identifying the linguistic characteristics of the text, the investigation on the grammar structure of the period was contributed.

ÖNSÖZ

Batı Türkçesi 13.yüzyıldan sonra Anadolu sahasında ortaya çıkan yazı dilidir. Bu yazı dili kendi içinde üç devreye ayrılır.

1. Eski Anadolu Türkçesi
2. Osmanlı Türkçesi
3. Türkiye Türkçesi

Üzerinde çalışma yapılan metin Eski Anadolu Türkçesine ait bir eserdir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Kitaplığında 3779 numara ile kayıtlı olan metin Mulk suresinin içinde gösterilmesine rağmen Kur'anın muhtelif ayetlerinin çevirisinden ibarettir. Ele alınan metin öncelikle Latin harflerine aktarılmıştır. Bu çalışma sırasında Arap harfli metindeki yazılışlara tamamen uyulmuş, bilhassa **b** ve **c** harflerinin aktarımında Arap harfli yazılışlara sadık kalınmıştır. Daha sonra metinde geçen kelime ve ekler üzerine kısa bir dil incelemesi yapılmış ve son olarak da metnin dizin ve sözlüğü hazırlanmıştır.

Bu devir metinleri üzerine bir çok çalışma yapılmış ve bu çalışmalarla dönemin bir çok farklı özelliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma hazırlanırken bilhassa imla ve fonetik özelliklere önem verilerek, daha sonra yapılacak çalışmalarda, faydalanailecek bir kaynak olması amaçlanmıştır.

Bu tezin hazırlanmasında yardımcılarını gördüğüm danışman hocam Yrd.Doç.Dr. Özcan Tabaklar'a ve tüm Bölüm hocalarına teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Almazbek Jarkynbaev

İÇİNDEKİLER

ÖZ	III
ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	V
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1. İMLÂ	5
1.1. Ünlülerin Metin İçinde Yazılış Şekilleri	5
“ a ” Ünlüsünün Yazılması	5
“ e ” Ünlüsünün Yazılması	6
“ i-i ” Ünlüsünün Yazılması	6
Yuvarlak Ünlülerin Yazılması	7
1.2. Ünsüzlerin Metin İçinde Yazılış Şekilleri	8
“ b/p ” Ünsüzlerinin Yazılması	8
“ c/ç ” Ünsüzlerinin Yazılması	9
“ t/d ” Ünsüzlerinin Yazılması	9
“ k/g ” Ünsüzlerinin Yazılması	10
İKİNCİ BÖLÜM	11
2. SES BİLGİSİ	11
2.1. Ses Değişmeleri	11
2.1.1. Ünlüler	11
2.1.1.1. Ünlü Değişmeleri	11
“ i-e ” Değişmesi	11
Düzleşme-Yuvarlaklaşma	12
2.1.1.2. Ünlü Düşmesi	12
2.1.1.3. Ünlü Yutumu	12

2.1.1.4. Ünlü Türemesi	13
imek fiili	13
ile edatı	13
iken	14
içün	14
2.1.2. Ünsüzler	14
2.1.2.1. Ünsüz Değişmeleri	14
ķ, k > ġ, g	14
t > d	14
ķ > ĥ	14
2.1.2.2. Ünsüz Düşmesi	14
2.1.2.5. Ünsüz İkizleşmesi	15
2.1.2.4. Ünsüz Tekleşmesi	15
2.1.2.6. Hece Yutumu	15
2.1.2.8. Metatez	15
2.1.2.9. Ek Yığılması	15
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	16
3. ŞEKİL BİLGİSİ	16
3.1. Yapım Ekleri	16
3.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	16
+ca	16
+daş	16
+ncI	16
+IIk	16
+IU	17
+sUz	17
+cuk	17
3.1.2 İsimden Fiil Yapma Ekleri	17
+la	17

+a	17
+ar	18
3.1.3. Fiilden İsim Yapma Ekleri	18
- mAk	18
- IcI	18
- k	18
- Uk	18
- kU	18
- I/ -U	18
- z	18
- §	19
- n	19
- gun	19
- m	19
- me	19
3.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri	19
- r	19
- ar	19
- dur	19
- t	20
- n	20
- §	20
- (Il)	20
-ma	20
3.2. Sıfat-fiil Ekleri (Partisipler)	21
- an	21
- dUk	21
- r/-Ar/-Ur	21
-Ası	21
-miş	21
3.3. Zarf-fiil Ekleri (Gerundiumlar)	22
- IcAk	22

- IncA	22
- mAdIn	22
- I/ -U	22
- Ub	22
- ken	22
3.4. Çekim Ekleri	23
3.4.1. İsim Çekim Ekleri	23
3.4.1.1. Çokluk Eki	23
3.4.1.2. İyelik Ekleri	23
3.4.1.3. Aitlik Ekleri	24
3.4.1.4. Hal Ekleri	25
3.4.1.5. Yön Ekleri	26
3.4.1.6. Soru Eki	26
3.4.1.7. Bildirme Ekleri	27
3.4.2. Fiil çekim Ekleri	27
3.4.2.1. Şahıs Ekleri	27
● Birinci tipteki şahıs ekleri	27
● İkinci tipteki şahıs ekleri	28
3.4.2.2. Zaman Ekleri	29
● Görülen geçmiş zaman eki	29
● Öğrenilen geçmiş zaman eki	29
● Geniş zaman eki	30
● Gelecek zaman eki	30
● Şimdiki zaman eki	30
● Emir eki	30
● İstek eki	31
● Şart eki	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	33
METİN	33
BEŞİNCİ BÖLÜM	65
DİZİN	65
SONUÇ	141
KAYNAKÇA	142

GİRİŞ

KUR'ÂN-I KERÎM'İN TÜRKÇE ÇEVİRİLERİ

Kur'an'ın Arapça'dan başka bir dile çevrilmesi ilk defa Sâmânîler devrinde olmuştur. Devrin bilginlerinin Kur'an'ın başka bir dile çevrilebileceğine dair fetva vermeleri üzerine Samanoğullarından Mansur b. Nûh(961-976)zamanında Muhammed İbn Cârir et-Taberî'ye ait olan 40 ciltlik Kur'an tefsiri Arapçadan Farsça'ya çevrilmiştir. Bu çeviriyi yapan bilginler arasında Horasanlı ve Mâverâünnehirli Türk bilginlerinin de bulunduğu bilinmektedir. Zeki Velidi Togan'a göre bu Türk bilginler Farsça'ya yapılan çevirisiye dayanarak Kur'an'ın ilk Türkçe çevirisini yapmış olabilirler.¹ Fuad Köprülü ve ona dayanan Abdülkadir İnan ise, ilk Türkçe Kur'an çevrisinin Karahanlılar'ın 950 yılında topluca müslüman olmalarından yaklaşık yüz yıl sonra yapıldığı kanaatini taşımaktadır. Ancak bu görüşleri kanıtlayacak yazma nüsha mevcut değildir. Bugün var olan Doğu Türkçesi'yle yazılmış Kur'an tercümelerinin daha eski bir Türkçe çeviriden istinsah edildiği düşünülmektedir².

Kur'an'ın Farsça'ya yapılan ilk çevirisinin satıraltı olması kendinden sonra yapılan tercümelere de bir örnek teşkil etmiş bu yüzden ilk Türkçe tercümeler de bu şekilde satıraltı denilen bir tarzda yapılmıştır. Bunun yanında tercüme metne ilâve olarak uzun açıklamaların yapıldığı veya metinle ilgili hikâyelerin anlatıldığı çeviriler de vardır.

12-14.yüzyıllar arasında Kur'an'ın Doğu Türkçesi'yle yapılmış altı çevirisi bilinmektedir. Bunlardan dördü satıraltı, herhangi bir açıklama ilâve etmeden kelime kelime yapılmış çevirilerdir. Diğer ikisi ise tefsirli çevirilerdir.

1. Zeki Velidi Togan tarafından Türkistan'da bulunan ve bugün "Leningrad Asya Müzesi Yazmaları" arasında 2475 numarada kayıtlı anonim nüsha. Yazmanın istinsah yeri ve tarihi bilinmemektedir. Abdulkadir İnan, Kıpçak ve Oğuz dil unsurlarının çöküğünden dolayı bu nüshanın Harezm'de yapıldığı kanaatindedir.³ Janos Eckman ise

¹ Zeki Velidi Togan, "Londra ve Tahran'daki İslâmî Yazmaların Bazlarına Dair, İslâmî Tetkikler" **Enstitüsü Dergisi**, 1959-1960, s.135-138

² Abdulkadir İnan, "Eski Türkçe Üç Kur'an Tercümesi", **TD**, Ankara 1952, sayı 6, s.324.

³ Abdulkadir İnan, "Eski Kur'an Tercümelerinin Dili meselesi", **TD**, c.I, sayı 7, s.394-398.

eserin XV.yüzyıldan sonra yazılmış olduğunu ileri sürmektedir⁴. Bu nüsha eksik olup 147 varaktan ibarettir.

2. Türk ve İslâm Eserleri Müzesi’nde 73 numaralı nüsha Şiraz’da İlhanlı hükümdarı Ebû Sa‘id zamanında Muhammed bin.el-Hac Devletsâh eş-Şîrâzî tarafından istinsah edilmiştir. İstinsah tarihi 734/1333 olan yazma her biri 9 satır olan 902 sayfadan müteşekkildir.⁵

3. Süleymaniye Kütüphanesi 2 numarada kayıtlı nüsha. Eksik bölümü olmayan bu yazmanın istinsah tarihi H.764’tür. Janos. Eckman'a göre XIV.yüzyılın edebî dili olan Harezm Türkçesi'yle yazılmış olan nüsha 9 satırlık 588 varaktan ibarettir.⁶

4. Manchester’deki Rylands Kitaplığı Arapça Yazmalar bölümünde muhafaza edilen nüsha. Aslen 30 cilt olan bu yazmanın Rylands Kütüphanesi’nde 14 cildi mevcuttur. 1145 varak olan eser XII. ve XIII. yüzyıl başları Karahanlı dil özellikleri göstermektedir.⁷

5. Taşkent’teki Özbek İlimler Akademisi Kitaplığı’nda numara 2008’de kayıtlı olan Farsça ve Doğu Türkçesi çevrili nüsha. Yazma 270 varaktır.

6. Muhtemelen Şeybânîler devrinde XVI.yüzyılın ilk yılında meydana getirilen çeviri. Hacimli bir tefsire sahip olan eserin dili Çagatay Türkçesidir. Eserin iki yazması mevcuttur. Biri İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüp-hanesi, III.Ahmed Bölümü numara 16’da kayıtlıdır. Her biri 308 varak olan iki ciltlik çevirinin istinsah tarihi 1543-544’tür. İkinci nüsha ise Konya Mevlânâ müzesi Kitaplığı numara 6624-921’de kayıtlıdır. Yazma 27 satırlık 1304 sayfadan oluşur. İstinsah tarihi 11 haziran 1944’tür.

Kur'an'ın Anadolu Türkçesi'ne çevirileri Selçuklular'dan sonra kurulan Beylikler Devrinde başlamıştır. Bu sahada yapılan ilk çeviriler satırarası çeviriden ziyade tefsirli çeviriler olup genellikle kısa süre tefsirleridir. Bu süre tefsirlerinin bilinen en eskisi Burdur Kitaplığı’nda 1234 numaralı yazmadır.⁸

⁴ J.Eckman, “Kur'an'ın Doğu Türkçesine Tercümeleri”, **TDED**,c.21,s.15-24.

⁵ J.Eckman, a.g.e, c.21,s.15-24.

⁶ J.Eckman, a.g.e, s.15-24

⁷ J.Eckman “Doğu Türkçesinde bir Kur'an Çevirisi”, **TDAY**,Ankara 1988,s.51-69..

⁸ Ahmet Ateş, “Burdur-Antalya ve Havalisi Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe,Arapça ve Farsça Bazı Mühim Eserler”,**TDED**,1948,c.II,sayı 3-4,s.172.

Anadolu'da Türkçe büyük çeviri ve tefsir faaliyetlerinin XIV.yüzyılın sonlarında başladığı ve iki koldan ilerlediği görülür. Kur'an'ın uzun tefsirlerle Türkçe'ye çevrilmesi: Bu tefsirlerin çoğu Ebü'l-Leys es-Semerkandî Tefsiri'nin aynen çevirisidir. Bu tür çevirilerde bütün bir âyetin uzun cümlelerle açıklanması yoluna gidilmiştir.

Kur'an'ın satıraltı çevirileri:Bunlar Arapça kelimeyi Türkçe tek kelime ile karşılayan çevirilerdir. Bazen yapılan kısa açıklamalar çeviriden ayrı tutularak sayfa kenarlarına yazılmıştır. Satıraltı çevirilerin Orta-Asya'dan gelen bir gelenek olduğu düşünülebilir. Moğollar'dan kaçan Horosanlı ve Harezmli bilginlerin bu çeviri geleneğini de beraberinde getirmiş olmaları muhtemeldir.

TEFSİR ve YAZARI

TEFSİR

Üzerinde inceleme yapılan metin İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Kitaplığında 3779 numara ile kayıtlıdır. 249 varaklı bu yazmada sırasıyla Yâsin Sûresi tefsiri,Tebareke Cüzü tefsiri, Amme Cüzü tefsiri ve Fâtihâ Sûresi tefsiri bulunmaktadır. Siyah ciltli olan yazma 16cm boyunda 12 cm enindedir. Her sayfada 13 satır bulunmaktadır. Âyetler kırmızı diğer yazılar ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Yazmanın tamamı nesih yazıdır.

Yazmada eserlerin yazıldığı yer ve tarih hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Ancak Yâsin ve Tebareke tefsirlerinin başında, tefsirlerin İnançoğulları'ndan İshak Beg bin Murad Arslan'a takdim edildiğini belirten ifedeler bulunmaktadır. Yazar tefsirin önsözünde eserin yazılış sebebinin ve kime takdim ettiğini açıлarken bu süre tefsirini İshak beg bin Murad Arslan'a sunduğunu belirtir. İshak Bey bin Murad Arslan'ın Denizli ve havalısında hüküm süren İnançoğulları'ndan olduğu ve 763/1362 tarihli sikkesi bulunduğu göz önüne alınırsa yazarın bu tefsirleri yukarıda belirtilen tarihte veya bu tarihe yakın bir zamanda yazmış olduğu tahmin edilebilir.

İncelenen metin Kur'an'ın tefsirli çevirisidir. Yazar tefsiri yapılacak âyeti belirtikten sonra doğrudan doğruya o âyetle ilgili geniş bilgiler vermeye başlamıştır. Bu bilgiler arasında

bol miktarda hadis,menkîbeler,Kur'an kıssaları ve dinî hikayeler bulunmaktadır. Bazen ayetlerde geçen bazı önemli ve özel kelimelerin ayrıca açıklandığı da görülür. Bu çeviri tarzının XIV.yüzyıl sonunda *Tarîb-i İbn-i Kesîr Tercümesi*'nde de mevcut olduğu görülmektedir.⁹

YAZARI

Üzerinde çalışma yapılan metinin yazarı, eserde belirtilmemiştir. Ancak bu tefsirin Mustafa bin Muhammed tarafından yazıldığı kanaati hakimdir. Bu kişinin İshak Beg bin Murad Arslan'a sunmuş olduğu başka bir Tebareke Cüzü tefsiri ile Sultan Orhan'ın Şehzâdesi Süleyman Paşa'ya sunduğu Mülk Süresi tefsiri,üslûp bakımından incelenmesi yapılan metne benzemektedir. Bunun yanında Mustafa bin Muhammed'in İnançoğulları'nın hüküm sürdüğü coğrafî bölgede İshak bin Murad Arslan ile aynı zamanda yaşamış olması bu kanaati güçlendirmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İMLÂ

1.1. Ünlülerin Metin İçinde Yazılış Şekilleri

⁹ Muhammet Yelten, “Anadolu Sahasında Yapılmış Sûre Tefsirleri ve Bu Sûre Tefsirlerinin Türk Dili Açısından Önemi”, **İlmî Araştırmalar**, 9, İstanbul2000, s.249-254.

“ a ” Ünlüsünün Yazılması

İncelenen metinde ‘a’ ünlüsü kelime başında üstünlü elif ile yazılmıştır.

ağlıb (30a-01),   ayruğ (31a-08),   altındadur(31a-10)

Kelime ortasında ‘a’ ünlüsünün yazılmasında imlâ birliği yoktur. Bu ünlü bazen elif bazen üstün ile gösterilmektedir.

Elif ile yazıldığı yerler:

var(30a-09),   dutalum(30b-02),   yarılganmışdur (30b-01)

kılınlar(30b-06),   yaş ((30b-07),   yanalar(31b-09)

yalvarıcı(49b-05),   varam(53b-04),   yalvaralar (32a-07)

Üstün ile yazıldığı yerler:

turmağ(30a-11),   yarılgandır(30b-3),   vardur(30b-12),

kapu(32b-05),   bağırsaqları(49a-11),   ağladığından(32a-10)

Kelime sonunda ‘a’ ünlüsü hem elif ile hem de ‘he’ ile yazılır.

Elif ile yazıldığı yerler:

aña(30b-13),   karar kıla(31a-08),   kara(43a-06)

He ile yazıldığı yerler:

ķabķara(31a-08),   ķanda(31a-13),   anda(31b-07),

Alıntı kelimelerde uzun ‘ā’ ünlüsü elif ile yazılmıştır.

ķābe (30a-04),   maķāmına(30a-04),   revā(30a-07),

kāfirler(51b-02)

“ e ” Ünlüsünün Yazılması

Kelime başında ‘e’ ünlüsü üstünlü elif ile yazılır:

eyitdiler(30b-01),   eger(30b-08),   elinde(53a-07)

Kelime ortasında bazen elifle bazen de sadece üstünle belirtilerek yazılır.

Elif ile:

bileler(31b-08),   diyeler(49b-01)

Üstün ile:

geydi (30a-01),   gelesi(30b-01),   benden(35a-03) ,
gerekmez(51b-09)

Kelime sonunda genellikle ‘he’ ile bazen de ‘elif’ ile yazılır.

He ile:

göge (30a-01),   gelse(30a-06),   icine(55b-04),
eyle(56a-03),   nesne(54b-01)

Elif ile:

eyleye(57a-02),   gitmege(50b-02),   yürümege(50a-10)

“ ı-i ” Ünlüsünün Yazılması

Kelime başında ı-i ünlülerini bazen elif ile bazen de elif ve ye ile yazılmaktadır.

Esreli elif ile:

irişdiği (30a-4),   iner (30a-09),   ikisi(31b-07),
irte (31b-12),   işideler(35a-08),   it(49b-09),
ırmak(45a-06)

Elif ve ye ile:

ir(31b-11),   içinde(32b-09)

Kelime ortasında hem esre ile hem de ye ile yazılır.

Esre ile:

gice (30a-01),   irişdiği(30a-4),   geçmiş(30b-01),
yirli yirinde(31b-10),   dirilik(51a-02),   yılan(48b-11),
yolında(30b-08),   yıldızlar(31b-10),   olmuş(32b-01),
kırk(35b-6)

Ye ile:

sızdırın (30a-10),	bizi (30a-12),	şışerdi (30a-13),
cekersin(30b-02),	girür(31a-01),	gide(31a-08),
diyü(33a-01),		

Kelime sonunda genellikle ye ile seyrek olarak da he ile yazılır.

Ye ile:

irişdiği(30a-4),	gışı(30a-09),	bizi (30a-12),
gelesi(30b-01),	ikisi(31b-07),	giri(32a-02),
olduğu (30a-10),	ķanı (30b-4),	ağlamağı(32b-3),
adı(32b-05),	odunu(50a-01),	

He ile:

iki(52a-01),	buyurur ki (52a-01)
--------------	---------------------

Alıntı kelimelerde uzun ī ünlüsü ye ile yazılmaktadır:

pır(51a-12),	tekzılb(53a-02),	zarı(49b-01),
hıç(30a-09)		

Yuvarlak Ünlülerin Yazılması

İncelenen metinde yuvarlak ünlüler kelime başında genellikle elif ve vav ile yazılmıştır.

Bu ünlülerin bazen üstünlü elif ile yazıldığı görülür.

Elif ve vav ile:

ola(30a-07),	oturmuş(31a-11),	önüñüzde(34b-01),
ölsün(36a-10),	uzunluğunu (31b-08),	üzeriñuze(30a-10),
urdı(53b-09),	öğretmedük(51b-03)	

Ötreli elif ile:

üstüne(31a-01),	üzre(33a-10),	öleler(36a-11),
uyıldan(37a-03),	ölüm(51-02)	

Kelime ortasında yuvarlak ünlüler bazen sadece ötre ile bazen de vav ile gösterilir.

Ötre ile:

korıldukları(32a-4),	döndüre(32b-05),	vardur (30a-06),
anuñ (33b-10),	gicenüñ (30a-08)	

Vav ile:

Yuvarlak ünlüler kelime sonunda vav ve ötre ile gösterilir:

kapu(32b-05), satu(35a-09), girü(31a-4),
diyü(33a-01)

Alıntı kelimelerde uzun yuvarlak ünlüler vav ile gösterilir:

ķabūl(34b-03), nūrī(33b-04), ķamūsını(42b-03)

1.2 Ünsüzlerin Metin İçinde Yazılış Şekilleri

“ b/p ” Ünsüzlerinin Yazılması

Eski harfli yazı sisteminde en büyük problemlerden biri p harfinin kullanılmadığı dönemlerde b harfinin ne zaman b, ne zaman p sesini karşıladığı konusudur. Üzerinde inceleme yapılan metin bu konuda karışıklığa sahiptir.

Buna göre bugünkü kullanıştan farklılık gösteren kelimeler sunlardır:

kabkara(31a-08), kablaya(48b-03)

Bunun yanısıra bir çok kelimenin ikili yazılış şekline sahip olduğu görülür:

kobinca(31-05) ~ kopinca(31b-03), but(52b-08) ~ put(52b-09),

bādisāh(56b-09) ~ pādisāh(56b-10)

-Üb zarf-fijî eki düzenli olarak b harfi ile yuvarlak ünlülü yazılır:

alıub(38a-08)   kaldırıub(37a-4)

Bir örnekte ekip üçlüsünün uyuma girdiği

a₁g₁b(30a,01)

“ c/ç ” Ünsüzlerinin Yazılması

“ c/ç ” ünsüzlerinin yazılışında da b/p ünsüzlerinin yazılışına benzer bir durum söz konusudur. İncelenen metinde c/ç ünsüzlerinin yazılışında belirsizlik vardır. Bugünkü kullanılışından farklılık gösteren örnekler şunlardır.

Kelime başında

Sadece c'li yazılan kelimeler:

cüşme(43b-02), cicek(43b-03), cek-(30b-02)

Hem c'li hem ç'li yazılan kelimeler:

cürmiş(37a-01) ~ çürmiş(55b-01), çok(55b-12) ~ çok(31b-04)

Kelime ortasında

Sadece c'li yazılan kelimeler:

cicek(43b-03), nicün(30b-02), acılmış(43b-03)

Sadece ç'li yazılan kelimeler: koça(44a-13)

Hem c'li hem ç'li yazılan kelimeler:

ķacan (30a-07) ~ kaçan (31b-01), içinde(38b-11) ~ içinde(37a-10)

açılık(47a-06) ~ açlık(49a-06), gecen(41a-05) ~ geçen (51a-09)

ucmaǵa(41b-02) ~ uçmaga(41b-05), saca(43b-06) ~ saçila (45b-06)

Kelime sonunda

Sadece c'li yazılanlar:

ağac(43b-02), sac(44b-05), üç(30b-11), hic(34b-10),

“ t/d ” Ünsüzlerinin Yazılması

İncelenen metinde t ve dal harfleri ile yazılan sesler imlaya bağlı olarak okunmuştur. Bugünkü kullanılışından farklılık gösteren kelimeler şunlardır:

Kelime başında

Dal ile yazılan kelimeler:

dürlü (32a-01), der(38b-11), depelerde(46a-05),

T ile yazılan kelimeler:

toğuz(39a-10), taǵ(46a-04), toptolu(46a-09), tolmaǵ(51b-10),
tamarlar (56a-11), tamaydı(45a-03),

togrı(47b-09),

Hem t hem de dal ile yazılan kelimeler vardır:

daşra(31b-10) ~ taşra(31b-12),

dutmişdur(36a-03) ~ tutıla(36a-05),

dagılmış(37a-01) ~ tagılmış (56a-08),

duruñ(37a-02) ~ turalar (37a-05)

Kelime sonunda

Dal ile yazılan kelimeler şunlardır:

od(38a-06),

süd(45a-07)

“ k/g ” Ünsüzlerinin Yazılması

İncelenen metinde k ve g ünsüzlerini ayırt edici bir işaret kullanılmamıştır. Bu devir metinlerinde k ve g ünsüzlerini ayırt eden özel işaretlerin kullanıldığı metinlerdeki okunuşlar esas alınarak, kelimelerin okunuşlarında tercihler yapılmıştır.

gişi(43a-13),

gice(52a-02),

gendü(54a-08)

İKİNCİ BÖLÜM

2. SES BİLGİSİ

2.1 Ses Değişmeleri

2.1.1 Ünlüler

2.1.1.1 Ünlü Değişmeleri

“ i/e ” Değişimi

İncelenen metinde ,kelime başında ve ilk hecesinde bugün ‘e’ ünlüsü bulunduran bir çok kelimenin ‘i’ ünlüsü ile yazıldığı görülür.Bunun yanında bugün ‘i’ ünlüsüyle yazılan iki kelimenin ‘e’ ünlüsüyle yazıldığı ,bazı kelimelerin de hem ‘e’ li hem ‘i’li şekillerinin bir arada kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kelime başı ve ilk hecesinde i bulunduranlar:

iy(30b-05),   iriyenler(37a-03),   irikle(51b-10),
virdi(30b04),   yil(46a-08)

Kelime başı ve ilk hecesinde e bulunduranlar:

eniş(40b-08),   geydürmişler(43a-01)

İlk hecesinde hem ‘e’ hem de ‘i’ ile yazılanlar:

geri(36b-10) ~ giri(32a-02),   yirden(31a-04) ~ yerden(31a-04),
gice(30a-01) ~ gece(32b-13),   diyü(33a-03) ~ deyü(35a-02)
yidi(38b-13) ~ yedi(39a-04),   yitmiş(44b-12) ~ yetmiş(44b-09)

Bunun yanısıra bazı alıntı kelimelerin ilk hecesinde de i ~e düzensizliğiyle karşılaşılır.
hisab(48a-07) ~ hesab(44b-10)

Düzleşme -Yuvarlaklaşma

Batı Türkçesinin düzlük-yuvarlaklık uyumu bakımından en düzensiz devresi Eski Anadolu Türkçesi devresidir. Bu devre genel olarak yuvarlaklaşmanın hakim olduğu devredir. İncelenen metin bu devreye ait olduğundan, devrin özelliği olan yuvarlaklaşma eğiliminin incelenen metne hakim olduğu görülür.

İncelenen metinde şu kelimelerde düzleşme görülür:

giri(32a-03), sori(39a-10)

İncelenen metinde şu eklerde düzleşme görülür:

+I / +sI iyelik, -I, akuzatif, -Incl, yapım eki daima düz ünlüyle yazılır.

İncelenen metinde şu kelimelerde yuvarlaklaşma görülür:

ķapu(32b-05), ayru(40a-10), ayruk(31a-08)

İncelenen metinde şu eklerde yuvarlaklaşma görülür:

-Ur, -dUr, +sUz, +cUķ, +gUn, yapım ekleri -AlUm emir, -dUr bildirme, -Ub gerundium eki

Şu kelimelerin hem yuvarlak hem de düz ünlü ile yazıldığı görülür:

oğu-(46b-08) ~ oķı-(39b-04), giri (44a-12) ~ girü(46a-03)

gendi(36b-03) ~ gendü(37b-10), salķım (33a-01)~ salķum(33a-02)

2.1.1.2. Ünlü Düşmesi

İncelenen metinde orta hece ünlüsü durumuna gelen dar ünlülerin düşme eğilimine girdiği görülür:

sürnür(43a-12), ağzından(45a-02)

2.1.1.3. Ünlü Yutumu

İncelenen metindeki örnekleri şunlardır:

şol(39b-07) < şu+ol, nicün (50a-11) < ne+icün,

nesne(36a-11) < ne+ise+ne

2.1.1.4. Ünlü Türemesi

İncelenen metinde Arapça'dan geçen bazı kelimelerde ünlü türemesine rastlanmıştır.

ǵusul(40b-13) < Ar.ǵusl,

žulum(40b-13) < žulm,

şükür(50b-05) < şukr,

“ imek ” fiili

İncelenen metinde i- fiilinin eklesirken kökünü koruduğu görülmektedir. Ancak bazı kelimelere eklenince uyuma girdiği görülür.

kılmış idi (37b-02),

gice idi(30a-02),

beraber idi(33b-05),

yumayalar idi(50a-03),

var idi (55b-03),

şaƙallu idi(56b-03),

kılmuşidi(38b-06),

yogıdı(38b-07),

uyuyayıdı(50a-05),

kılayıdük(50a-09)

Bazı kelimelerde i- fiilinin kökünün düştüğü görülmektedir.

bırağalardı(50a-05),

dileseydük (50a-09),

gelmedimidi(49a-13),

dididi(53b-10),

seçilmezdi(33b-06),

yüriyeydi(47b-04),

geçerdi(53b-03),

olmayaydı(49a-03),

çıkaralardı(50a-04), uyanmayaydı(50a-

05),

yaratmışdı(54a-13)

“ ile ” edatı

İle edatının bazen i'sini düşürerek eklesītiği görülür.

adıyla(40a-13),

ķanadila(32b-04),

dünle(30a-11),

felekle(33b-03),

biri biriyle(39a-02),

kimünle(48a-10),

rahmetüñle(50a-06),

irikle(51b-10), şíirle(51b-11),

harbeyle(53b-09),

nārumla(50b-10),

birle(30b-05)

Bunun yanında bazı kelimelerde ise i'nin korunduğu görülür.

Hüseyin ile(42b-05),

ķadehler ile (46a-07), mü'minler ile (46b-13),

benüm ile(48a-08)

İMĀNILA(38a-13),

ķanadila(32b-04),

iħlaśila(42b-07),

defayila(48a-13),

šuyila(50a-02),

ay ile (32b-01),

görmekile(48b-07)

“ iken ”

İncelenen metinde iken filinin genellikle i'sinin düştüğü görülmektedir.
okınurken(40b-03), giderken(45b-11), ağaçken(54b-10),
Bununla beraber bazen de i'nin korunduğu görülür.
yoğoken(30b-03), huzurında iken(35a-09)

“ içün ”

İncelenen metinde içün filinin bazen i'sinin düştüğü görülmektedir.
anıñcün(38a-09), Teñricün(39a-02), şoralarcün(43b-01), ḥaḳķicün(46b-06), niemetlericün(52b-01)
Bununla beraber bazen de i'nin korunduğu görülür.
bunlaruñicün(34a-05), kılmağıcün(37b-04), nefsumüz icün(47b-02),
günahlarum icün(51a-09), itmegicün(51b-09), anıñicün(5313),
siziñicün(54b-06)

2.1.2 Ünsüzler

2.1.2.1 Ünsüz Değişmeleri

İncelenen metinde iki ünlü arasında kalan **ş** ve **k** seslerinin sedalilaştığı **ğ** ve **g'**ye
döndüğü görülür.

ırmağı(45a-08), bıraqalardı(50a-05) , itmegicün(51b-09),
ışideler(35a-08), kılmağıcün(37b-04), yoğoken(30b-03)
İki kelimedede son ses durumunda bulunan t'lerin sedalı hale geldiği görülür.
od(38a-06), süd(45a-07)
ş > ḥ değişmesi: Metinde sadece bir yerde kullanılmıştır. yoḥsa(35b-04)

2.1.2.2 Ünsüz Düşmesi: bir+ile >bile(52b-10), feriște(41b02) < ferișteh

2.1.2.3 Ünsüz İkizleşmesi: Alıntı kelimelerde görülür:

teanüm > teanümm, issi(36a-01) < is+i

2.1.2.4 Ünsüz Tekleşmesi: ^haklıları(39b-02) < Ar. ^hakık şer(38a-04) < Ar. şerr
hac(40b-02) < Ar. hacc

2.1.2.5 Hece yutumu: İncelenen metinde geçen şu kelimelerde hece yutumuna rastlanır.
dutñuz(46a-12) < duttuñuz, debsertiñüz(46a-12) < debserttiñüz (46a-12)
şimden(44a-12) < şu+imdi+dən,

2.1.2.6 Metatez: ayru- < ayur- (40b-11)

2.1.2.7 Ekyiğilması: Bir kelimedeki ek yiğilmasına rastlanılmıştır. cem'isiyi(37b-07)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ŞEKİL BİLGİSİ

3.1. Yapım Ekleri

3.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

+cA: Bu ek isimlere göre, ile, kadar, birlikte manalarını katar.Bazen çekim eki olarak da kullanılır.

ardınca(33a-08), nice(35b-13), biñ yılca(38b-02)

+daş: İsimlere ortaklık, eşlik ve bağlılık katan bu ek incelenen metinde şu örnekte gürülür.

karındaş(49b-10)

+ncI: Asıl sayı isimlerinden sıra, derece ifade eden +ncı ekinin ünlüsü dar-düzdür.Ekin başındaki yardımcı sesin yuvarlak şekline metin içinde sadece bir yer de rastlanır, onun da çift kullanım şekli vardır.

ikinci(39a-01) , altıncı(39a-03), üçüncü(39a-02)
üçüncüde(39a-11)

+llk:İsimden isim yapma eki olan -lik metinde sıkça rastladığımız ektir.Ekin yapısı metinde düzlük-yuvarlaklık bakıumından karışıklık göstermektedir.İncelenen metinde görülen örneklerin çoğu düz ünlülüdür.

Metinde geçen düz ünlülü örnekler şunlardır:

uzunluğu(41a-07), ağırlığı(38b-11), dirlik(44a-12),
açılık(49a-06), cömertligin(57a-01)

Metinde geçen yuvarlak örnekler şunlardır:

uzunluğunu(31b-08), günlük(34a-03), ayrıluğ(46b-13), yilluğ(32b-06)

+IU: Metinde bu ek genellikle yuvarlak ünlülüdür. Ancak seyrek de olsa düz ünlülü şekline rastlanılır.

Metinde yuvarlak ünlü ile kullanıldığı örnekler:

dürlü(32a-01), mağamlı(33b-08), sağıllu(56b-03),
şanlı(42a-07), kutlu(52a-09), gizlü(53a-03)

Metinde düz ünlülü şekliyle kullanıldığı yerler:

emzürdüklü(36a-06), yırılı(31b-10), katılı(43a-03)

+sUz: Bu ek olumsuzluk ifade eder. Genellikle yuvarlak ünlülü şekliyle kullanılan bu ekin düz ünlülü şekline metinde bir yerde rastlanmıştır.

Metinde yuvarlak ünlü ile kullanıldığı örnekler:

elsüz(34a-02), añaşuzdan(35a-10), susuz(38a-12),
hayasuzlık(51-13), hamiyetsüz(53b-11)

Metinde düz ünlülü şekliyle kullanıldığı yerler: ayaksız(34a-03)

+cuk: İsimden küçültme ve sevgi ifade eden isimler yapmaktadır.

oğlancıklar(36a-08)

3.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri

+IA: Bu ek isimden fiil yapma eklerinin en işlek olanıdır. Misalleri sayılamayacak kadar çok olup hemen hemen her çeşit ismin sonuna gelerek yapma veya olma ifade eden fiiller yapar.

şakladum(33b-13), işlemişlerdi(39b-09),
derledükte(44b-03), bağladı(55b-02)

+a: Bu ek de isimlerden olma veya yapma ifade eden fiiller yapar.

dileyeler(43b-13), uğradum(52a-02)

+ar: suvarurken(35a-12)

3.1.3. Fiilden İsim Yapma Ekleri

-mAk: İstisnasız bütün fiil kök ve gövdelerine getirilen bu ek Türkçenin fiilden isim yapma eklerinin başında gelir. Fonksiyonu fiillerin hareket isimlerinin yapmaktadır.
ağlamağı(32b-03), yemek(44b-01), eskimek(44b-02), varmak(44b-01)

-IcI: Çok ve devamlı yapan veya olan nesneleri karşılayan kelimeleri üretmekte kullanılan bu ek düz ünlülüdür.

ķılıcidur(30a-12), eglenicilersiz(49b-04), yalvarıcı(49b-05)

-k: çürük(53a-08), döşek(44b-11), dilek(43b-12)

-Uk: açuk(38a-12), ayruķ(31a-08), esruk(36a-07)

-ķU: uyku(37a-03)

-I / -U: Türkçenin en işlek fiilden isim yapma eklerinden birisidir. Devrin özelliği sebebiyle genellikle yuvarlak ünlülü kullanılır. Çok az örnekte uyuma girmiş düz ünlülü şeklinde rastlanır.

ķapu(32b-05),   ayru(40a-10),   sacu (43b-06),
ķorķu(51b-06),   ölü(55a-06),   biti(39b-04),
yazı(43a-01)

-z: Metinde iki yerde görülür:

söz(37b-03), göz(39a-05)

-ş: Fiillerden nesne isimleri değil fiil isimleri yapar. Metinde yalnız bir yerde kullanılmıştır.

eniş(40b-08) < en-iş "iniş, inme, inmek"

-n: Bu ek metinde sadece bir yerde kullanılmıştır.

uzunlığı(41a-07)< uz-u-n-

-gün: Bu ek metinde sadece bir yerde kullanılmıştır.

azgün(35a-02)

-m: ölüm(51a-01)

-me : sürme(44b-05)

3.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-r : Aynı zamanda faktitif ekleri de denilen bu ek oldurma ve yaptırma ifade eder. Yardımcı ses yuvarlaktır.

geçürenler(30b-05)< geç-ü-r-   dilerlerse(34a-05)<dil-e-r-

emzürdüklü(36a-06)< em-i-z-ü-r

-ar : Faktitif eki olan ar/-er metinde sıkça kullanılmıştır.

çıkardık(34a-01)

-dUr: Bir oldurma ve yaptırma eki olan dur metinde sadece yuvarlak ünlü şekliyle kullanılmıştır.

döndürdüler(34b-11)< dön-dür-   yandururmuş(38a-09)yan-dur-,

irişdüreler(44a-08)<iriş-dür-   yendürem(50b-11)yen-dür-,

ķaygulandurmasun(53a-01)< kaygulan-dur-

göyündürmeye(30b-07)<göyun-dür-

-t: Fiillerden oldurma ve yaptırma ifade eden fiiller yapan fiilden fiil yapma ekidir.

eyitdiler(30b-01), < ey-i-t-,   segirdeler(37a-06)< segir-t-,

öğretimdük(51b-03)<ögre-t- ,   korküda(51b-06)<kork-u-t-a ,

ķurutmasun(33a-03)

-n: Kendi kendine yapma veya olma(dönüştülük) ifade eden fiiller yapan ektir.bazen de pasiflik ve meçhul ifade ederler.Kendisinden önce gelen yardımcı ses hem düz hem yuvarlak olabilmekte böyle bazen uyum dışına çıkmaktadır.

tulunur(31a-04)<tul-u-n-

bulına(32a-05)<bul-i-n-,

olunur(35b-09)<ol-u-n-,

tulındı(31a-12)<tul-i-n-,

bulunmaya(33a-11)bul-u-n-,

okınurken(40b-03)< oğu-n-

-ş: Yaptığı fiiller bir ortaklaşma veya bir oluş ifade ederler.Yardımcı sesin bazen uyum dışına çıktıgı görülür.

ağlaşalar(32a-07)<ağla-ş-,

irişdüreler(44a-08)< ir-i-ş-

ķucışalar(47a-07)<kuc-i-ş-,

-II: Pasiflik ve meçhul ifade eden fiiller yapan bu ek metinde genellikle düz yardımcı sesle uyuma girerek kullanıldığı görülür.

Düz ünlülü yardımcı ses aldığı örnekler.

getürile(31b-05)<getür-i-l

atıla(36a-04)< at-i-l

yaradıldıgun(54a-09) < yarad-i-l

seçilmezdi(33b-05)seç-i-l

ķurılmış(39b-10)<kur-i-l-

Yuvarlak ünlü yardımcı sesle kullanıldığı örnekler.

yorulmuş(55b-05)<yor-u-l-

döküle(36a-05)<dök-ü-l-,

-mA: Olumsuzluk bildiren fil ekidir.Metinde aşağıdaki kelimelerde kullanılmıştır.

yürümeye(31a-08)<yürü-me,

gelmedi(34b-10)<gel-me,

olmaya(31b-06)< ol-ma,

inanmayanlar (43a-08)<inan-ma

3.2. Sıfat- fil Ekleri (Partisipler)

-An: Geniş zaman ifade eden partisip ekidir.

geçürenler(30b-05)< geçir-en-	ķılanlar(30b-06)<ķıl-an-
yaş döken(30b-07)< dök-en	inen(34b-08)< in-en
tapan(52b-10)<tap-an	ölenler(55a-01)<öl-en-ler

-dUk: Geçmiş zaman ifade eden partisip ekidir. Metinde ek hem yuvarlak hem de düz ünlülü şekliyle kullanılmıştır.

Yuvarlak ünlüyle kullanılan örnekler:

vardağı(30a-03)<var-duk-	irişdüğü(30a-04)<iriş-dük-
ķıldığum taatı (30b-04)<ķıl-duk-	emzürdüklü(36a-06)<emzür-dük-
derledükte(44b-03)<derle-dük-	

Düz ünlüyle kullanılan örnekler:

didikleri(53a-02)<di-dik-	itdikleri(53a-02)<it-dik-
getürdigi(30a-02)getür-dik-	

-r / -Ar / -Ur: Geniş zaman ifade eden partisip ekidir.

görür göz(50a-10)<gör-ür,	görer göz(54a-05)<gör-er,
söyler dil(54a-06)söyle-er	

-Ası: Gelecek zaman ifade eden bir partisip ekidir. Metinde sadece bir yerde kullanılmıştır.

gelesi günah (31b-01)< gel-esi

-mış: Geçmiş zaman ifade eden partisip ekidir. Genellikle düz ünlü taşırlar.

geçmiş günah(31b-01)< geç-mış,	cürmiş süñig(37a-01)<cür-mış
tağılmış ķıl(55b-07)tağıl-mış	ölmüşleri(56b-04)<öl-mış

3.3. Zarf-fil Ekleri (Gerundiumlar)

-İcAk: Kelimeye -ıncı/-ince manası veren bu ek metinde çok az yerde kullanılmıştır.
urlıcak(30b-07)

-IncA: Hal zarfı olduğu gibi zaman zarfı olarak da kullanılan bu ek metin boyunca düz ünlülü şekliyle kullanılmıştır.

şobınca(31a-05)< kop-ıncı	girince(54b-04)< gir-ince
dökince(40a-04)< dök-ince	görmeyince(46b-02)< görme-ince

-mAdIn: Menfilik ifade eden gerundium ekidir.

iletmedin(35b-01) < ilet-medin,	binmedin(32b-10)<bin-medin
---------------------------------	----------------------------

-I / -U: Kelimeye – arak/-erek manası veren bu ek metinde sadece yuvarlak şekliyle kullanılmıştır.

diyü(52b-05)di-y-ü,	uğrayu(53b-09)ugra-y-u
---------------------	------------------------

-Ub: Bu zarf-fil eki daima yuvarlak ünlü alır. Metinde düz ünlü ile kullanıldığı tek bir örneğe rastlanılmıştır.

girüb(33a-03)< gir-üb,	dönüb(35b-03)<don-üb,
alub(38a-08)< al-ub,	korķub(39a-04)<kork-ub

Düz ünlülü şekli : ağlb(30a-01)< ağ-ıb

-ken: Yalnız imek fiilinin gerundiumudur.başka eklere getirilmez.i-fiilinin de i-ken'den başka gerundium şekli yaktır. Başka fiillere getirilince i düşer lakin –ken değişmeyerek aslini korur.Ancak i-fiili uyuma göre değişe bilirmektedir.

ağarken(54b-10)< akar-iken	yogıken(30b-03)yok-iken
iderken(35a-09)<ider-iken	suvarurken(35a-12)<suvarur-iken
okınurken(40b-03)<okınur-iken	tutarken(35a-13)tutar-iken

3.4. ÇEKİM EKLERİ

3.4.1. İsim Çekim Ekleri

3.4.1.1 Çokluk Eki: Çokluk eki isimlerin çokluk şekillerini yapan çekim ekidir. Metin içinde şu örneklerde geçmiştir.

gicelerde(30a-13)gice-ler	gözleri (30b-08)<göz-ler,
yıldızlardan(33b-03)<yıldız-lar,	oğlancıklar(36a-08)<oğlancuk-lar,
süñüglər(37a-01)<süñük-ler,	tamarlar(56a-11)<tamar-lar,
saçallar(37a-01)<saçal-lar,	ağaclar(43b-03)<ağac-lar

3.4.1.2 İyelik Ekleri: İyelik eklerinden önce gelen yardımcı sesler metin boyunca genellikle yuvarlak ünlülerle, bazen de düz ünlülerle yazılmıştır.

Teklik

1.şahıs iyelik eki: (-m)

benümdür(35a-04)<ben-ü-m,	ümmetümden(40a-03)<ümmet-ü-m
başumdan(51a-09)<baş-u-m,	dostlarum(44a-08)<dost-lar-u-m,
ķulum(40a-05)<kul-u-m,	vatanumdan(42b-03)<vatan-u-m,
rızkümi (36b-03), katımda(40a-07), dışım(42b-02)	

2.şahıs iyelik eki: (-ñ)

günahlaruñ(30b-01)<günahlar-u-ñ	elüñden(30b-09)<el-ü-ñ,
hasenātuñ(40a-07)<hasenāt-u-ñ	nefsüñ(30b-09)<nefs-ü-ñ

3.şahıs iyelik eki: (-ı, -i/-sı, -si) Bu ek metin boyunca düz ünlülü şekilde kullanılmıştır.

üzümi (55b-03)<üzüm-i, güci(35b-02)<güç-i,
ağzına(35b-01)<agız-ı-, yolında(30b-08)<yol-ı-,
nırı(31a-08)<nur-ı, ķulığını(36a-01)<kulak-ı,
süñüğü(36b-12)<süñög-i, dizi(38b-07)<diz-i,

ķorkusından(39a-05)<korku-sı-, arkasına(39b-13)<arka-sı,
köşesinde(45a-05)köşe-sı, gemisini(33b-12)<gemi-sı,

Çokluk

1.şahıs iyelik eki: (-muz, -müz) Metinde bu ekin sadece yuvarlak ünlülü şekli kullanılmıştır. Yardımcı ses genelde yuvarlaktır bazen de düzdür.

nefsümüz(47b-02)<nefs-ü-müz, yatduğumuz(37a-09),
ķudretümüze(34a-02)<kudret-ü-müz-,

Düz ünlülü yardımcı ses aldığı yerler:

ķatımuz(37b-07)<kat-ı-muz, bir birimüzle(47a-05)

2.şahıs iyelik eki: (-ñuz) Metinde bu ekin de sadece yuvarlak ünlülü şekli kullanılmıştır. Yardımcı ses genelde yuvarlak bazen de düz ünlülündür.

ehlüñüzi(40b-02)<ehil-ü-ñüz, dileğüñüzi(43b-13)dilek-ü-ñüz,
hüsñüñüz(45b-08)<hüsñ-ü-ñüz, aķluñuz(47b-11)<aķl-u-ñuz,
günahlaruñuza(30a-12)<günahlar-u-ñuz-,

ameliñüz(37b-13)<amel-i-nüz, malıñuzda(35a-04)<mal-ı-ñuz

3.şahıs iyelik eki: (-ları,-leri)

evlerine(35b-03)<ev-leri, yüzleri(39a-07)<yüz-leri,
oğlanlarına(37b-13)<oğlan-ları, başları(38b-08)<baş-ları,
bitilerin(39b-08)<biti-leri, üstlerini(48b-02)<üst-leri,
dostlarına(44a-10)<dost-ları, gözleri(44b-05)<göz-leri,

3.4.1.3 Aitlik Eki : -ki aitlik eki incelenen metinde kalınlık- incelik uyumuna girerek kullanılır.

sonunuzdağıdan(34b-02), ilerüki(30a-11),
deginki(30b-13)

3.4.1.4 Hal Ekleri :

İlgî hali (Genitif): (+uñ / + nuñ)

güneşüñ(30b-11)<güneş-üñ,	şâlihlerüñ(30a-11)
anlaruñ(32a-10)<anlar-uñ,	ayuñ(32b-11)<ay-uñ,
buraguñ(45b-10)<burak-uñ	butlaruñ(52b-09)<butlar-uñ
kapunuñ(32b-06)<kapu-nuñ,	salkımınıñ(33a-01)<salkımı-nuñ
kişiniñ(32b-09)<kişi-nüñ,	gicenüñ(30a-08)<gice-nüñ,
Teñrinüñ(31a-06)<teñri-nüñ,	odınuñ(50a-01)<odi-nuñ,

Yükleme hali (Akkuzatif): (-ı, -i, / -n)

ferişteleri(30a-02)<ferişteler-i, giceleri(30b-05)<giceler-i,	
uzunluğunı(31b-08)<uzunlugı-n-ı,	ölüyi(55a-06)<ölü-y-i,
gemisini(33b-12)<gemisi-n-i,	alnıñı(36a-02)<alnı-n-ı,
şayħayı(35a-08)<şayħa-y-ı,	ķulagını(36a-01)<kulak-ı-n-ı,
śūrı(36a-03)<śur-ı,	dostı dostdan(47a-03)<dost-ı,
sözini(53a-03),sözi-n-i	biri biri ardınca (33a-08),

İyelik ekinden sonra gelen akkuzatif eki (-n)

bazärin(45b-05)<bazär-ı-n,	tavarın(35a-12)<tavar-ı-n,
ķumAŞın(35a-13)<kumaş-ı-n,	cömertligin(57a-01)<cömertlik-ı-n,
bitilerin(39b-08)<biti-leri-n,	vazifesin(31b-09)<vazife-si-n,
hisābın(39b-08)<hisāb-ı-n,	dudaqların(52a-02)<dudak-ları-n,

Yönelme hali (Datif) : (-a, e)

göge(30a-01)<gök-e,	tağına(30a-03)<tağı-n-a,
üstüne(31a-01)üstü-n-e,	ağzına(35b-01)<ağzı-n-a,
tavara(34a-08)<tavar-a,	eline(35a-13)<eli-n-e

Bulunma hali (Lokatif) : (-da) Bu ek metinde ‘d’li şekliyle kullanılmıştır.

gicede(30a-05)<gice-de,	depelerde(46a-05)<depeler-de,
deñizde(37a-02)<deñiz-de,	dibinde(41a-13)<dibi-n-de,
yolında(30b-08)<yolın-da,	yazda(30b-12)<yaz-da,
ķatında(31a-11)<katı-n-da,	altında(31b-01)<altı-n-da,

Bu ek -dIk, -dUk partisip ekinden sonra geldiği iki örnekte t ünsüzüyle kullanılmıştır.

derledükte(44b-03)<derledük-te,	kekirdikte(44b-03)<kekirdik-te
---------------------------------	--------------------------------

Ayrılma hali (Ablatif) : (-dan) Bu ek metin boyunca ‘d’li şekliyle kullanılmıştır.

südinden(52a-13),	gökden(30a-08)<gök-den,
dibinden(33a-02)<dibi-n-den,	elüñden(30b-09)<elüñ-den
toplakdan(54b-03)<toprak-dan,	ķapudan(32b-06)<ķapu-dan,
uykuandan(37a-03)<uyku-dan,	vatanumdan(42b-03)<vatan
ırmağından(45b-03),	başumdan(51a-09)<başum-dan

Bir örnekte kullanılan lokatif eki ablatif eki fonksiyonundadır:

günlerde bir gün(38a-04)<günler-de

3.4.1.5 Yön Ekleri: -ra / -ru / +aru

daşra(31b-10),	soñra(32b-07),	üzre(33a-13),
yukarudan(38b-10),	ilerüki(50b-01), girü(31a-04),	
giri(32a-03)		

3.4.1.6 Soru Eki : -mi / -mi

var mıdur(30a-09),	üç kez mi (35b-04),	yıl mı(35b-07),
uryān mı(38b-03),	yoğ mı (47b-11),	degül mi(51a-07)

3.4.1.7 Bildirme Eki :

vardur(30a-06),   vakıtdur(30a-10),   kılıcidur(30a-12),
yoldur(32b-06),   yıldır(31a-03), delildür(33b-11),   degildür(37b-09),   günüdür(42a-13)

3.4.2. Fiil Çekim Ekleri

3.4.2.1 Şahıs Ekleri

Birinci tipteki şahıs ekleri: Bu ekler şahıs menşeli olup bugün,görülen geçmiş zaman,şart ve emir dışındaki çekimlerde,yani şimdiki zaman,geniş zaman, gelecek zaman,öğrenilen geçmiş zaman,istek ve gereklilik çekimlerinde kullanılan eklerdir.Bu ekler metinde şu örneklerde kullanılmıştır.

I. tekil şahıs (-am/ -em, -ven)

gelürem(38a-06)<gelür-em,   ayrumazam(40a-11)<ayrumaz-am
öldürürem(53b-01)öldürer-em, razi olam(44a-03)<ol-am,
eylemezven(40a-08)<eylemezven

II. tekil şahıs (-sın,-sin):

cekersin(30b-02)<ceker-sın,   gelürsin(38a-05)<gelür-sın
görmezsin(37b-12)<gelür-sın,   kılursın(40a-05)<kılur-sın,
ağlarsın(53b-13)<ağlar-sın,   yatursın(56a-05)<yatur-sın

III. teklik şahıs (eksiz) :

I. çoğul şahıs (-uz / -vuz):

bilürüz(53a-02)<bilür-üz,   içmezvüz(46b-02)<içmez-vüz,
ma'siyet kılursavuz(49b-07)<kılursa-vuz,
zählimlerden olavuz(49b-07)<ola-vuz,

II. çoğul şahıs (-sız):

bulasız(34b-03)<bula-sız,	uyanmışsız(31b-11)<uyanmış-sız,
yakarsız(54b-06)<yakar-sız,	bulıvarsız(56b-13)<bulısar-sız, 'arz
idesiz(56b-12)<ide-sız,	gösteresiz(46b-01)<göstere-sız,

III. çoğul şahıs (-lar):

binerler(52a-10)<biner-ler,	uyanalar(31b-09) < uyana-lar,
bileler(31b-08)<bile-ler,	varalar(32a-05)<vara-lar,
derileler(32a-05)<derile-ler,	tögarlar(33a-08)<tögarlar,
alurlar(34a-03)<alur-lar,	dilerlerse(34-05)<diler-ler,
yırıldı(36b-03)<yir-ler,	işlemişlerdi(39b-09)<işlemiş-ler,

İkinci tipteki şahıs ekleri : İkinci tipteki şahıs ekleri iyelik eki menşeli olup bugün, görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılan eklerdir.

I. tekil şahıs (-m):

işitedüm(44b-08)<işitedü-m,	görmedüm(48b-06)<görmedü-m,
şanurdum(51a-05)<sanurdu-m saıldum(33b-12)<saıldadu-m, virdüm(35a-03)<virdü-m,	bulımadum(38a-06)<bulımadu-m

II. tekil şahıs (-ñ):

olmaduñ(40a-10)<olmadu-ñ,	yatduñ(56a-02)<yatdu-ñ
virdüñ(44a-02)<virdü-ñ,	gördüñmi(48b-06)<gördü-ñ-,
didüñ(51a-13)<didü-ñ,	söyledüñ(38a-07)<söyledü-ñ

III. tekil şahıs (-eksiz):

dilerse(50a-10)<diler-se,	ķulunlasa(32b-09)<ķulunla-sa
yarlıgandı(30b-03)	yaratdı(33b-09)

çokluk şahıs (-k,-ķ):

çıkarduk (34a-01)<çıkardu-ķ,	uyanduķ(32a-01)<uyandu-ķ,
tapmaduk(48a-02)<tapmadu-ķ,	dutmaduķ(49b-01)<dutmadu-ķ,
dileseydük(50a-12)<dileseydü-k,	öğretmedük(51b-03)<öğretimedü-k

I. çokluk şahıs (-ñuz,-ñüz):

kılınuñuz(39b-01)<kıl-u-ñuz,
bileydüñüz(47a-01)<bileydü-ñüz,
uyduñuz(47b-12)<uydu-ñuz,
çekdüveñüz (46a-11)<çekdü-veñüz

tapmañuz(47b-08)<tapma-ñuz,
virinüz(47a-05)<vir-i-ñüz,
kılursañuz(49b-01)<kılursa-ñuz,

II. çokluk şahıs (-lar,-ler) :

eyitdiler(30b-01)<eyitdi-ler,
eytseler(34b-01)<eytse-ler,
yazdilar(40a-06)<yazdı-lar,

döndürdiler(34b-11)<döndürdi-ler,
diseler(34b-03)<dise-ler,
kılalar(31b-07)

3.4.2.2 Zaman Ekleri : Görülen geçmiş zaman eki hem yuvarlak hem de düzdür.

Görülen geçmiş zaman eki : (-DI / -dU)

geydi(30a-01)<gey-di,
yarlıgandı(30b-03)<yarlıgan-dı,
getürdi(30b-03)<getür-di,
eksildi(33b-06)<eksil-di,

kıldı(35b-12)<kıl-dı,
azdurdu(47b-10)<azdır-dı

kılduñuz(56b-11)<kıl-dı-,
bileydüñüz(47a-01)<biley-dü-, sanurdum(51a-05)<sanur-du-,
öğretmedük(51b-03)<öğretme-dü

dimedümmidi(47b-07)<dime-dü-,

Öğrenilen geçmiş zaman eki : (-mIş) Bu ek metin boyunca sadece düz şekliyle yazılmıştır.

geçmiş(30b-01)<geç-miş,
dimişlerdur(34b-03)<di-miş-,
cürmiş(55b-01)<cür-miş,
örmışler(43a-01)<ör-miş,
dizilmiş(44b-11)<dizil-miş,

oturmuş(31a-11)<otur-mış,
almışdur(36a-01)<al-mış,
yırtılmış(37a-01)<yırtıl-mış,
dağılmış(37a-01)<dağıl-mış,
yııkılmış(55a-13)<yıkıl-mış

Geniş zaman eki : (-r / -ar / -ur) (-mAz)

dilerse(30a-07)<dile-r-,	dirler(33a-03)<di-r-,
başlar(31a-05)<başa-r,	ķurur(33a04)<ķuru-r
iner(30a-09)<in-er,	šíşerdi(30a-13)<šíş-er-,
toğar(30b-13)<toğ-ar,	düser(32b-13)<düş-er,
uçar(45b-11)<uç-ar,	öldürerem(54a-01)<öldür-er-,
buyurur(30a-10)<buyur-ur,	sanurdum(51a-05)<san-ur-,
yörür(30b-11)<yör-ür,	olur(31a-01)<ol-ur,
öldürürem(53b-01)	varur(31a-13)<var-ur

kesmezler (33a-02)<kes-mez-,	seçilmezdi(33b-05)<seçil-mez-,
ķılmazlar(34b-03)<ķıl-maz-,	görmezsin(37b-12)<gör-mez-,
eksilmez(38a-07)<eksil-mez,	şükr eylemez(50b-03)<eyle-mez,
yazılmaz(50b-09)<yazıl-maz,	gerekmez(51b-04)<gerek-mez,

Gelecek zaman eki : (-ısar,-iser,-esi) Gelecek zaman eki metinde çok az kullanılmıştır.

bulıvardur(38a-04)<bul-ısar,	ķopısar(52b-10)<ķop-ısar,
döniser(56b-11)<dön-iser,	görmeyeiser(47a-02)<görme-y-iser,

Şimdiki zaman eki: (-mAkda): Metinde şimdiki zamanı karşılamak için genellikle geniş zaman ve istek kipi eklerinden faydalankmaktadır. Bunun yanında -mAkda ekinin de şimdiki zaman ifadesi taşıdığı görülür.

ışitmekde(43b-12), içmekde(43b-12)

Emir eki :

Teklik 1.şahıs : (-AyıM)

ķılayım(35b-13)<ķıl-ayım, bulayım(36a-01)<bul-ayım,

2. şahıs : (-! / -gll)

eylegil(30b-09)<eyle-gil,	ķılgıl(46b-08)<ķıl-gıl,
dutgıl(51a-13)<dut-gıl,	gel(40a-11),
ol(40a-11),	oki(39b-07)

3.şahıs : (-sUn)

ölsün(36a-10)<öl-sün,	rahmet eylesün(56b-13)<eyle-sün,
ķurutmasun(33a-03)<ķurutma-sun,	
ķaygulandurmasun(53a-01)<ķaygulandurma-sun	

Çokluk 1.şahıs : (-Allm)

dutalum(30b-02)<dut-alum,	virmeyelüm(35a-02)<virme-y-elüm,
gelelüm(38a-11)gel-elüm,	ķurtalarum(42b-01)<ķurtar-alum,
ağlaşalum(47b-02)<ağlaş-alum,virmeyelüm(35a-02)<virme-y-elüm	

2.şahıs : (-Iñ / -UñUz)

varuñ(32a-09)<var-uñ,	toğuñ(32a-09)<toğ-uñ,
duruñ(37a-02)<dur-uñ,	girüñ(48a-01)<gir-üñ,
sürüñ(48a-12)<sür-üñ,	görüñüz(48a-01)<görü-ñüz,
ķorķuñuz(34b-02)<ķorķ-uñuz,	sacılıñuz(47a-09)<sacıl-iñuz

3.şahıs : (-sUnlAr) : ölsünler(36a-12)<öl-sünler

İstek eki : -A

ola(30a-07)<ol-a	yürümeye(31a-08)<yürüme-y-e,
getürile(31b-05)<getüril-e	bileler(32a-04)<bil-e-,
eglene(31b-06)<eglen-e,	göreler(32a-03)<gör-e-,
derileler(32a-05)<deril-e-,	bulına(32a-05)<bulın-a,
döndüre (32b-05)<döndür-e,	ilede(32b-05)<iled-e,
yüz döndüre(48a-11)<döndür-e,	göyündürmeye(30b-07)
yarila(36a-05)<yarıl-a,	ķaynaya(36a-05)<kayna-y-a şoralar(39a-
11)<sor-a-,	sacular(43b-06)<sac-a-

Şart eki : (-sA)

gelse(30a-06)<gel-se,	dilerse(30a-07)<diler-se,
-----------------------	---------------------------

dilerlerse(34-05)<dilerler-se,   eytseler (34b-01)<eyt-se-,
ķalsa (30a-08)<ķal-sa,   ķulunlasa(32b-09)<ķulunla-sa

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİN

29b

Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm

- (1) Benâm-ı ized-i baḥşa-yende ki āferinende-i zemîn ve zemân est
- (2) rûzî dehende-i ins ve cân est nigahdâr-ı heme-i 'âlemiyân
- (3) est setr künende-i 'ayb-ı bendegân est Te'âla'llâhu celle celâluhû
- (4) ve 'amme nevâlühû ve 'ažame şânehû ve lâ'ilâhe ǵayruhû. Ve ba'dehû hezerân śîlâ-i
- (5) śalavât-ı śâfiyât tühaf-i taḥîyyât-ı zâkiyât ber-ravzâ-i efżal-i
- (6) maḥluğât ve eşref-i mevcûdât ve ḥulâşa-i kâyinât ve şefl'-i
- (7) yevm-i 'araşât Muḥammed Muştafa bâz sallallâhu 'aleyhi ve sellem ve şerrafe ve keremallâhu
- (8) ḥamđ itmekden ve Paygâmbara śalavât getürmekden şoñra eydürüz kim begler faḥrı
- (9) ve melikler serveri huzungâr-zâde-i a'żam śâhibü's-seyfi ve'l-ķalem
- (10) meliki'r-riķâbi'l-ümem ve menba'u'l-cûdi ve'l-kerem el-müşârûnileyh bi'l-feżâyili'r-rûhâniyyeti
- (11) haşayili'l-melekîyyeti ve ru'yetuhû ḥasenün ve bâtmâhû taķîyyün ve ru'yetuhû emnün ve fetâyinühû
- (12) müna çelebi'd-devletü ve'd-dîn İshâk Beg bin Murâd Arslan el-mâhśûs bi'inâyetihî'r
- (13) Raḥmân ebbedallâhû devlete humâ. Bu že'lf du'ācısından tefsîri tercüme kılmaç
- (14) diledi ki bir nice kişilerüñ zîhnine müsteķîm ola.

30a

- (1) Hil'atini gice geydi Yûnus Paygâmbar 'aleyhi's-selâm tesbih-i zemzemesi göge gice ağib
- (2) ferişteleri ḥarekete getürdigi gice idi. Tâ ki fenâdâ fi'z ǵulumâti¹⁰
- (3) Musâ 'aleyhi's-selâm Tur tağına vardığı gice idi ve va'adnâ Mûsâ selâsi¹¹
- (4) leylen¹¹ 'Ālem faḥrı Muḥammed Muştafa 'aleyhi's-selâm ķâbe ķavseyn maḳâmına irişdigi

¹⁰ Enbiya Sûresi 87

¹¹ Araf Sûresi 143

- (5) gice idi *sübhane'lležI esrā bi-'abdihI leylen mine'l-mescidi'l-ḥarām*¹² Gicede
 (6) bir sā'at vardur. Ḳankı mü'min ki ol sā'ata muvāfiḳ gelse Tañrıdan
 (7) ne dilerse ḥāceti revā ola. Ol sā'at her gicede vardur. Ḳacanki
 (8) gicenüñ iki bahsi gecse bir bahsi ḳalsa bir feriște dünyāya gökden
 (9) iner nidā ḳılur ki hIc ḥācet diler gişi var mıdur ki tevbesi ḳabūl
 (10) olduğu vakıtdur daḥı buyurur ki sizüñ üzerinüze olsun ki
 (11) dünle turma᷑ ol sizden ilerüki śālihlerüñ 'ādetidür daḥı
 (12) sizi Tañrıya yakın ḳılıcidur daḥı günāhlarunuña kefāretdür. Rasūl
 (13) ḥažreti 'aleyhi's-selām gicelerde mücāhede ḳılma᷑dan mübārek ḳadami şiserdi.

30b

- (1) Eyitdiler: Yā Rasūlallāh geçmiş günāhlaruñ daḥı gelesi günāhlaruñ daḥı yarılganmışdur
 (2) nicün böyle zahmet cekersin didiler .Eydür: Datalum ki günāhlarum
 (3) yarılgandi āhir şükürüm ḳanı? Beni yoğiken vucuda getürdi 'akl-ı fehm
 (4) virdi şükri ḳanı? Tā'at kılmağa tevfik virdi şükri ḳanı? Қildugum
 (5) tā'atı ḳabūl eyledi şükri ḳanı? İy giceleri gaſlet birle geçurenler ve
 (6) gündüzü ma'siyet birle žayı' ḳılanlar ve iy size didi iki dürlü
 (7) gözü tamu göyündürmeye bir gice yaş döken gözleri bir daḥı ǵazāvatda
 (8) dIdebānlık iden gözleri. İy 'azIzler eger bugün ǵazIller yolında dIde
 (9) bānlık eylemek elüñden gelmezse gicelerde nefsuñ birle ǵazā eylegil cihād-ı
 (10) ekberdür ; ve's-şemsü tecrI limustakarrin lehā želike tākdir'e'ażizü'l-
 (11) 'alI'm¹³ güneş yörür tā ḳarargāha degin. Güneşüñ üç yüz altmış
 (12) menzIli vardur. Yüz seksen menzI yazda yüz seksen menzI
 (13) kişda. Güneş her gün bir menzİlden toğar tā aña deginki menāzil

31a

- (1) mevzi' tamām olur. Andan üstüne girür bir menzilden toğar ta aña
 (2) deginki üstüne tamām olur pes *mustakarri's-şems* menāzili tamām olduğu

¹² İsra Sûresi 1

¹³ Yāsin Sûresi 38

- (3) yıldır.Niteki buyurur; *el-meşāriku ve'l-megārIbu*¹⁴ üç yüz altmış maşrıkdur.
- (4) Her gün bir yirden toğar bir yerden tūlunur bir yılda tamām eyler.girü
- (5) evvelden başlar ta kıyāmet kobınca *żelike taķdiru'l-'az̄iz'i'l-'allm*¹⁵
- (6) böyle olduğu ol gālib ve rabbanî Tañrınıñ taķdīridür. Kulları
- (7) maşlahatıcün ba'zılar eydür: *mustaķarri's-sems* kıyāmetde
- (8) bir arada ƙarār ƙila ayruq yörümeye nūrı gide ƙabkara ola.Niteki
- (9) Haş Ta'älā buyurur : *iżā's-sems kuvirret* ba'zılar eydüler
- (10) *mustekarri's-sems* 'arş altındadur. Niteki rivāyet ƙıldı Ebi Zer-i GaffarI
- (11) ražiyāllahu 'anhu eydür: Bir gün Rasūl ḥaźreti 'aleyhi's-selām ƙatında oturmış
- (12) idüm. Gün tūlindi Paygambар 'aleyhi's-selām eyitdi; Yā Eba Zerr bilür misin ki
- (13) güneş ƙanda varur. Eyitdiler:Tañrı Ta'älā bilür dahi anıñ rasūlı

31b

- (1) bilür didiler. Eydür: Ƙaçan ki gün tūlina varur 'arş altında secde ƙılur
- (2) ta destür gelince *mustaķarri's-sems* ol mevzi'dür cün
- (3) destür ola girü varur maşrıkdan toğar tā kıyāmet ƙopınca bu resme
- (4) varur gelür cün yir yüzinde ma'siyet çok ola, fışık fesad
- (5) žāhir ola, emr-i ma'rūf nehy-i münker getürile, güneş ol vaqt 'arş
- (6) altında secde ƙila, bir gice miğdārı eglene destür olmaya, ay dahi
- (7) anda vara, ikisi secde ƙılalar, destür gelmeye. Üc gice miğdārı
- (8) anda ƙalalar. Ol gice uzunluğunu müteheccidler bileler, gāfiller andan
- (9) bİhabar olalar. Müteheccidler uyanalar hemişeki važIfesin edā ƙılalar,
- (10) şubh olmaya, daşra çıkışalar, göge bağalar.Yıldızlar yırlı yirinde eydeler:
- (11) İr uyanmışsız diyeler, girü ḥalvetlerine gireler, namāza ve tilāvete ve
- (12) žikre meşgūl olalar.Henüz irte olmaya, girü taşra çıkışalar, göge
- (13) bağalar, görevler ki yıldızlar yırlı yirinde. Eydeler: Meger namazı tIz ƙilduk

32a

¹⁴ Mearic Sûresi 40

¹⁵ Yāsin Sûresi 38

- (1) yaḥūz Ḳur’ānī tIz okuduğ yahūz ir mi uyanduğ diyeler, dürlü dürlü
 (2) ümāna geleler, korķalar, giri ḥalvetlerine gireler, bir zamān daḥı
 (3) vird okiyalar, giri göge baķalar, nażar ķilalar, görevler ki ylduzlar yirlü
 (4) yirinde, bileler ki ol korķukları vaqt gelmiş andan birbirine ḥabar eleyeler,
 (5) mescidlere varalar, derileler. Her şehirden ol tāyifadan az bulına.
 (6) Bulunanlar daḥı ḥalq arasında žell ve žayıf olalar, mescidlere
 (7) cem’ olalar, zāri ķilalar, ağlaşalar, Tañriya yalvaralar cün üç
 (8) gice miğdāri tamām ola. Allahu Ta’ālā aya ve güne emr eyleye ki; “girü
 (9) mağribā varuñ” diye “andan toğuñ” diye. Ay ve gün zāri ķilalar,
 (10) ağlayalar, bileler ki kıyāmet yakındır, gelmişdir, anlaruñ ağladığından
 (11) semavāt ehli ve yir ehli ve ‘arş götürən ferişteler ağlaşalar andan
 (12) ay ve gün mağribdan toğalar daḥı münādi nidā ķila ki elā inne’s-
 (13) semse ve'l-ķamer tal'a mine'l- mağrib andan ḥalāyık göge baķalar.

32b

- (1) Ayıla gün kabķara olmuş nūri gitmiş ikisi bir araya gelmiş niteki Ḥaḳ
 (2) Ta’ālā ve cum'a's-semse ve'l-ķamer¹⁶ didi. Dünyā ehli zāri ķilalar, ağlaşalar.
 (3) Śalihler ağlamağı fayda ķila ammā ‘āsiler ağlamağı fayda ķilmaya. Belki ḥasret
 (4) ve ziyān ola cün gök ortasına geleler. Cebrā'Il ķanadıyla girü
 (5) döndüre, mağribda bir kapu vardur adı tövbe ķapusıdır
 (6) ol ķapunuñ ‘arzi yetmiş yıllık yoldur. Ay ve gün ol ķapudan tuluna,
 (7) andan ol ķapu bağlana, ayruķ tövbe ķabūl olmaya. Andan şoñra ay
 (8) ve gün hemišeki maşriķdan toğalar, mağribdan tulunalar. Andan
 (9) şoñra az zaman içinde kıyāmet ķopa. Eger bir gişiniñ atı ķolunlasa
 (10) ol ķoluna binmedin kıyāmet ķopa ve'l-ķamera ķaddarnāhu menāzile
 (11) hattā ‘ādeke'l-urcūni'l-ķadl̄m¹⁷ Ayuñ menzillerin
 (12) taķdIṛ eyledük. Ayuñ yigirmi sekiz menzili vardur.Ol menāzil ki
 (13) gece mehāka düşer hilāl olur ḥatta ol eski ‘urcun gibi olur.

¹⁶ Kiyame Sûresi 9

¹⁷ Yāsin Sûresi 39

- (1) 'Urcun diyü ḥurma salķımunuñ dibine dirler. Ol oldur ki cün
 (2) ḥurmāniñ salķumunuñ keseler, dibinden kesmezler, belki bir pâre ḫorlar, yıl
 (3) girüb ağacı ḫurutmasun diyü. Ol bākI ḫalanına 'urcun dirler
 (4) rüzigärila ol 'urcun ḫurur, egilür, yay gibi olur. Ḫaṣ Ta'ālā
 (5) hilāli aña teşbih eyledi *la es-semsu yenbeğI lehā en tudrike'l-*
 (6) *kamera vela'l- leylu sābiku'n-nebaka kūlliin fl felekin yesbehūn*¹⁸
 (7) Ne güneşe yir vardur ki aya iriše ne giceye yir vardur ki gündüzden
 (8) örürde. Şöyle biribirini ardında toğarlar, tulanurlar, kıyāmete
 (9) degin cün kıyāmet yakın gele ikisi bir araya cem' olalar. Niteki
 (10) beyān eyledük güneşe yokdur nūr ay üzere ḡālib olsa
 (11) gice gide cem'-i evķāt gündüz ola. Hıç gice bulunmaya.
 (12) Belki ay gice ayıdır. Güneş gündüz ayıdır kıyāmete degin daḥi
 (13) gice yokdur ki gündüz üzre ḡālib ola nehār gide cem'-i

- (1) evķāt leyl ola, belki leyl ve nehār ola. Ay ve gün yırlı yerinde
 (2) dura kıyāmete degin *ve kūlliin fl felekin yesbehūn*¹⁹ Her birisi
 (3) aydan ve güneşden ve gündüzde ve gicde yıldızlardan ve felekle
 (4) yüzler balık şuda yüzər gibi. Güneş yüz almış büyirdeklüdür?
 (5) Ay daḥi yetmiş büyirdeklüdür. Ay ile gün nūrı beraber idi.
 (6) Gice gündüzden seçilmezdi Tañrı Ta'ālā celle celālühu Cebrā'ile
 (7) emr eyledi. Ayuñ yüzini sildi, nūr ı eksildi ol 'alāmet
 (8) ki ay yüzinde var andan oldu. Niteki buyurur: *femeħavna āyetu'l-leyl*²⁰
 (9) Ḫaṣ Ta'ālā dünyā göğinde ayı yaratdı. Her biri maḳāmlı maḳāmında
 (10) seyr ḫılur. Ne bu anuñ milkine varur ne ol bunuñ milkine ire. Cün

¹⁸ Yāsin Sûresi 40¹⁹ Yāsin Sûresi 40²⁰ İsrā Sûresi 12

- (11) kıyāmet gele anda bir araya cem' olalar *ve ḥāyetü'l-lebūm ennā ḥamalīnā*
 (12) *żurriyetebum fl'fūlki'l-meşhūn*²¹ Delldür Tañrınıñ kemāl-i ķudrette.
 (13) Ya'ni gemisini nite saķladum altı ay andan girü sağ selāmet

34a

- (1) çıktıdu. Murād gemiden Nūh gemisi. Ḥaḳ Ta'ālā eydür: Bizüm
 (2) ķudretümüze delldür bu iki zamān ħalķunuñ ol gemileri elsüz
 (3) ayaksız şu içinde üzerler, on günlük yoli bir günde alurlar
 (4) *ve ḥalaḳnā lebūm min miṣlibi mā yerkebūne*²² Daḥı yaratdu
 (5) bunlaruñicün Nūh gemisi gibi gemiler her zamanda bizler. Қanda diler-
 (6) lerse varurlar yaħuż ma'nasi böyle ola ki yaratdu bunlaruñicün
 (7) gemi gibi merkebler ya'ni at ve deve ve fil deñizde gemiye binerler,
 (8) ķuruda tavar a binerler *ve in neṣā' nuğrekuħum felā śarħha*
 (9) *lebūm velāħum yunkeżżejne illa rahmeten minna ve metā'en ilā-*
 (10) *ħIn*²³ Eger dilesevüz ki anları ġarġ eyleyevüz mededlerine
 (11) irișmeye meger girü bizden raħmet ola ki anlaruñ 'ażābını
 (12) teħħir ķilavuz bu fāni dünyāda biraz vaqt fayda görre eccl
 (13) vaqtina degin *ve iżā kħle leħumu'ttekķu mā beyne eydikum ve mā*

34b

- (1) *ħalaķakium le'lleküm turħemūne*²⁴. Içaçan ol kāfirler eytseler:
 (2) Korkuñuz öñüñüzdekiden daḥı şonuñuzdan, ola
 (3) ki raħmet bulasız diseler našíħat kabul ķilmazlar. Dimişlerdür
 (4) *mā beyne eydikkium* gelesi günāhdur *ve mā ḥalfekrium* gecmiş
 (5) günāhlardur. Ba'žilar eyitdiler *mā beyne eydikkium* žāhir günāhdur
 (6) *ve mā ḥalfekrium* bātin günāhdur. Ba'žilar eydürler *mā beyne eydikkium*
 (7) 'ażāb-ı kıyāmetdür *ve mā ḥalfekrium* hükm-i şekāvetdür. Ba'žilar eydürler

²¹ Yāsin Sûresi 41

²² Yāsin Sûresi 42

²³ Yāsin Sûresi 43

²⁴ Yāsin Sûresi 45

- (8) *mā beyne eydilkum* gökden inen 'azábdur ve *mā ḥalfeküm* yirden çıkan
- (9) 'azábdur *ve mā te'tibim min āyatın min āyati rabbibim*
- (10) *illā kānu 'anhe mu'riżIn*²⁵ Hılc āyāt gelmedi Tañrınuñ āyāt-
- (11) larından illāki anlar andan yüz döndürdiler. *ve iżā kelle lebum enfiķū*
- (12) *mimmā rezekakümmullahu kāla'llezIne keferū lilleżIne amenu enut'imū*
- (13) *men levyeşā'llah aramehu in entum illā fl̄ žalāli'mmu'bIn*²⁶

35a

- (1) *ḥitābdur Allahu Ta'ālā kāfirlerə eydür : İy kāfirler siz žalāletdesiz*
- (2) *āşikāre azğunsız, şadaşa virmeyelüm deyü hüccet eylersiz.*
- (3) Sizden dilekleri benden dilemekdür. Size daħi ben virdüm. Sizün̄
- (4) malīñuz ḥaḳḳat benümdür *el 'abdu ve mā yemlikübu kāne fl̄ mevlā* cün mü'minler
- (5) kāfirlerə eyitdiler va'deňe yalan söylersiz. Niteki mü'minler tarafından
- (6) cevāb virdi ki: *mā yenžurūne illā šayḥaten ve ḥidaten te'*
- (7) *ħużuhum vebum yeħissiżmūne*²⁷ Muntažir degül kāfirler meger Īsrāfll
- (8) şayhaſına. Ol şayhayı işideler andan inanalar nāgāh iriſe
- (9) ol şayha bunlar hužūrında iken ya'ni śatu bazār iderken ve bir
- (10) āyatda buyurur ki gelmeye kıyāmet illā añsuzdan gele. Paygħambar 'aleyhi's-selām buyurur
- (11) ki : *yā'ti's-sā'ate ve'r-recūle yes' fl̄ māşıyetübu* Ya'ni kıyāmet añsuzda
- (12) gele hatta bir gişi tavarin śuvarurken kıyāmet Ɂopa, daħi bir gişi
- (13) Ɂumaşın kıymata tutarken kıyāmet Ɂopa, bir gişi loķmayı eline ala,

35b

- (1) ağızına iletmedin kıyāmet Ɂopa *felā yestetiūne tavsiyeten*
- (2) *velā ilā eħlibim yerci'ūne ve nufiħa fl's-śūri*²⁸ ne güci yete
- (3) vaşıyyet eylemege ve ne ḥod evlerine dönüb vidā' eylemege. 'Ulemā iħtilaf

²⁵ Yāsin Sûresi 46

²⁶ Yāsin Sûresi 47

²⁷ Yāsin Sûresi 49

²⁸ Yāsin Sûresi 50

- (4) kıldılar ki śūr üç gez mi ola yoḥsa iki gez mi? Ba'žılar eydür:
- (5) iki gez ürile Ebu Hureyre ražiyallāhu 'anhu rivāyet kıldı ki *mā*
- (6) *beyne'n-nefəħeteyne erba'ūn*. İki nefħa arası ḫırḳ ola ḫırḳ gün mi
- (7) ya ḫırḳ yıl mı ma'lūm olmadı. Ba'žılar eytdiler: śūr üç gez ürile
- (8) *nefebe feze' nefħe'i śa'iķa nefħa'i be's*. Del[l] bu iki ḫur'ānda üci daḥi
- (9) var žikr olunur ki *ve yevme yunfeħu f[ħ]-ś-śūri fesħa'iķa men fi's-sema'i*²⁹
- (10) daḥi *ve nufiħa fi's-śūri fesħaika men fi's-sema'i ve men fil erdi illa men sħaellah, sūmme nufiħa f[ħi] ubrā*
- (11) *fe iżabüm kżyāmun yunżerūne*³⁰ evvelki ķavldür *nefħa*
- (12) *feze' nefħa śa'iķa* ikisi birdür, Ebu Sa'id ḥiżrl rivāyet kıldı:
- (13) Paygħambar ḥażreti 'aleyhi's-selām eyitdi: Nice tena'um ķilayim nice meyveden

36a

- (1) leżżejt bulayim ki śūr issi śūrını ağızına almışdur, ķulağını diñüye
- (2) dutmişdur, alnını aşağı egmişdür. Muntażirdur ki *ħasbunallahu ve ni'me'l-vekIl*³¹
- (3) diyeler. Evvel vaqt ki Īsrāfl śūri üre ol heybetden
- (4) yirler ḥarekete gele, taqlar yūn gibi atila, havaya perrān ola, gökler
- (5) yarıla, yıldızlar döküle, ay ve gün tutila, deñizler ķaynaya, ķamusı bir
- (6) deñiz ola, andan śoġila, yir yüzünde bir қat̄re śu ķalmaya, emzürdüklı
- (7) emzürdüğünü elinden bıraqalar, ḥāmileler ḥamlin düşüre, ḥalāyiğ esruk
- (8) gibi olalar, oğlancuklar pIṛ ola, helāk ola, melek 'arşı götürün ferişteler
- (9) ķala daḥi Cebrā'Il ve 'Azrā'Il ve Mikā'Il ve Īsrāfl ķalalar. Andan ḥitāb
- (10) gele ki *felyemut ħamaletu'l-'arṣ* diye. 'Arş götürün ferişte ölsün
- (11) diye. Anlar daḥi öleler. 'Arş mu'allak ķala andan ḥitāb-1 'izzet iriše:
- (12) Cebrā'Il ve Mikā'Il ve Īsrāfil ve 'Azrā'Il ölsünler diye. Anlar daḥi öleler.
- (13) Ayruķ hic maħluq ķalmaya *külli men 'aleyha fāni ve yebķa vechi rabbike żi' l-celāl ve'l-ikrām*³²

²⁹ Neml Sûresi 87

³⁰ Zümer Sûresi 68

³¹ Ali İmran Sûresi 173

³² Rahman Sûresi 26-27

- (1) Andan Tañrı Taçalā yiri ve gögi tob dürer gibi düre, ķudret ķabżasına
 (2) ala, eyde ki *ene'l mālik* bādişāh benem. Қanı cebbarlar қanı mütekebbirler қanı
 (3) anlar ki rızıkımı yirlerdi ayrıulkara tatarlardı. *l̄imeni'l-mulkü'l-yerm*³³ .._Bugün
 (4) mülk kimündür. Girü cevāb vire ki *lillahi'l-vahidi'l-ķahhar*³⁴ andan
 (5) bu fānI ve bīvefā dünyā, gaddār ve mekkār dünyā kırk yıl miğdāri
 (6) ħarāb ne mülk қala, ne cinnI ve ne insān қala, ne ḥayvān қala, ne gülistān
 (7) қala, hemān ol bīzевāl, bāķI қala evvel ve āhir hem bātin hem žāhir.
 (8) *büvel evvelü ve'l-āħiru ve'l-żāħiru ve'l bātīnu ve hüve bikülli sey'in 'allm*³⁵
 (9) andan şoñra Ḥaķ sübħānu ve Taçalā kırk gün miğdārı yağmur yağdura.
 (10) Ol toprağ olan bedenler bahār gününde ot biter gibi biteler. Paygāmbar 'aleyhi's-selām
 (11) buyurur ki ħalāyiķuñ 'ažāsında hīc nesne қalmaya, cüriye.
 (12) illa rūh süñugi қala, ol süñükden қalan 'ažā tamām ola.
 (13) Andan İsrāfil yarada emr eyleye, śur üre, śürdan āvāz gele ki:

---

³³ Mü'min Sûresi 16

³⁴ Mü'min Sûresi 16

³⁵ Hadid Sûresi 3

- (1) İy cürmiş süñükler, iy yırtılmış deriler, dağılmış saçlar sañallar,
 (2) iy deñizde ġark olan, iy ḥayvānlar ķurşağında iriyenler, duruñ
 (3) ki hisāb vaqtidur diye. Andan cem̄isi uyķudan uyanır gibi
 (4) baş ķaldırub niteki Ḥaḳ Ta‘alā buyurur ki *fe iżabum mine'l-icdati*
 (5) *ilā rabbihim yensilūn*³⁶ sūr urlıcak gürlerinden tūralar,
 (6) ‘arāşat meydanına segirdeler, *ilā rabbihim* .....
 (7) Segirtmekdür *yensilūne* Segirdeler *kālū ya veyenā min*
 (8) *be'sena min merkadinā haža mā va'ade'r-raḥmānu ve śadaka'l-*
 (9) *murselūn*³⁷. Eydeler: İyvāh bizi kim Ɂopardı yatduğumuz yirden
 (10) diyeler. Z̄lrā ki ol kırk yıl içinde gürden ‘azāb götürülmüş ola
 (11)cün dirileler uyķudan uyanmış gibi olalar. Eydeler: Kim uyardı
 (12) bizi uyķudan, yaḥuż ķiyāmet ahvālini göreler gür ‘azābı aña göre
 (13) uyķudan uyanmış gibi ola cün bileler ki ķiyāmet Ɂopmuş.

- (1) Eydeler *haža mā va'ade'r-raḥmānu ve śadaka'l- murselūn*³⁸ Bu oldur ki
 (2) Tañrı Ta‘alā va’ade ķılmış idi dañrı mürselim rast söyledi. Rasūl ḥažreti ‘aleyhi’s-selām
 (3) eydür: Bu sözü mü'minler diyeler ķiyāmete münkir olanları serzenış
 (4) ķılmağcün. *in kānet illā śayḥaten ve ḥidaten fe iżabum*
 (5) *cemi'u ledeynā muḥżerūn*³⁹. Degildür ol Ɂopmaķ illā isrāfilüñ
 (6) śayḥasıdur. Bir śayḥa birle helak olalar, bir śayḥa birle giri dirile
 (7) dañrı cem̄isiyi bizüm ķatımuza derileler. Su‘al kāfirlere ķurb var
 (8) Tañrı Ta‘alā ḥažretinde ki eydür ķatımuza ḥažır olalar. Murād bu
 (9) ķurbdan ķurb-ı hisabdur ķurb kerāmet degildür ya’ni ara yerde
 (10) hic vāsiṭa Ɂalmaya Ḥaḳ Ta‘alā gendü ‘azameti birle su‘al Ɂıla
 (11) *fe'l-yevme lā tużlimu nefsiün şeyin velā tuczevne illā mā*

³⁶ Yāsin Sûresi 51³⁷ Yāsin Sûresi 52³⁸ Yāsin Sûresi 52³⁹ Yāsin Sûresi 53

- (12) kuntüm te 'amelūn⁴⁰. Bu kıyāmet gündür žulm yoğdur cezā görmezsiz
 (13) illā gendü 'amelüñüz birle. Ḥaḳ subhanu ve Ta'ālā ādem oğlanlarına 'aql-ı fehm

38a

- (1) virdi. Ḥayıri ve şerri bildürdi daḥı ḥayr 'amel ḳılanlar cezāsı nedür şer
 (2) 'amel ḳılanlar cezāsı nedür bildürdi. Andan ādem oğlanlarına ihtiyyār
 (3) virdi. Ol ki ḥayıri ihtiyyār ḳıldı ḥayr cezā bulisardur. Ol ki şerri ihtiyyār
 (4) ḳıldı şer cezā bulisardur. Ḥaḳ Ta'ālā kimseye žulm ḳılmaz .günlerde bir gün
 (5) Behlül-ı divāneden şordılar, ḳandan gelürsin didiler. Eydür: Tamudan
 (6) gelürem didi. Od almağa vardum tamuda od bulımadum didi.
 (7) Eyitdiler: Ne 'ayet söyledüñ hergiz tamu odı eksilmez od bulımadum
 (8) dırsın didiler. Behlül eydür: Her gişi odını dünyādan alub varurmış
 (9) gendü eli birle yandururmuş imdi ben dünyāda günāh ḳılmadum anıncün
 (10) tamuda od bulımadum velā tuc̄evne illā mā kuntiüm te 'amelūn⁴¹. Tefsir
 (11) budur. Girü söz başına gelelüm cün ḳabirden tular, sInlerünün
 (12) üstinde baş açuk yalın ayaḳ 'uryān aç śusuz biñ yıl mıkdārı
 (13) anda ḳalalar. Anlar ki ḳabirinden imāniyla çıkışalar ol biñ yıl anda

38b

- (1) bir sā'at gele. Anlar ki ne'aużu billahi imānsuz ḳabirlerinden çıkışalar ol
 (2) miskIn bicārelere ol biñ yıl yüzbiñ yılca gele. 'Āyişa
 (3) ražiyallāhu 'anhe eydür: Yā Rasūllāh 'avratlar daḥı 'uryān mı ḳopar didi.
 (4) Rasūl ḥaźreti 'aleyh'i-s-selām eydür; yā 'Āyişa ağlama ol gün kimse kimseye bakmaya
 (5) her gişi gendü ḥaline meşgul ola, andan ferişteler süreler,
 (6) mahşere iledeker. Anlar ki 'amel-i sālih ḳılmışdı 'ameli merkeb ola bineler
 (7) anlaruñ ki 'ameli yoğdı kimi yayaḳ giderler kimi dizi üstine gideler, kimi yüzleri
 (8) üstine surineler, mahşere cem' olalar güneş başları üstine
 (9) bir mil mıkdārı ḳadar yakın gele, dört yanlarını ḳaplaya günāhı arkalarında

⁴⁰ Yāsin Sûresi 54

⁴¹ Yāsin Sûresi 54

- (10) ola, yokarudan gün ḥarareti aşağıdan od ḥarareti
- (11) arkadaşında günāh ağırlığı kimi dizine degin der içinde ola, kimi
- (12) boğazına degin ḡarḳ olalar, derleri yitmiş zira' aşağı geće. Ol ḥalde
- (13) hīc gölge bulunmaya meger 'arş gölgesi ol vaqtدا yidi tāyifa

39a

- (1) 'arş gölgesinde ola.' Ādil begler, ikinci yigitlikde 'ibādet ḫilanlar
- (2) ola, üçüncü mescide mülāzimat ḫilanlar ola, dördüncü Tañricün biri biriyle
- (3) dostlık eyleyenler ola, beşinci iħfā ile śadaħa virenler ola, altıncı
- (4) bir śāhib-i cemāl 'avrat oķiya, Tañridan ḳorķub varmayanlar ola, yedinci
- (5) Tañri ḳorķusından ağlayub gözinden yaș dökenlerden ola. Bāk̄l
- (6) ḥalāyiķ ısida biñ yıl ḫalalar andan śoñra süreler bir ḫarañu
- (7) yire ileteler. Ol ki mü'minleriyydi bir sā'atde çıkışalar yüzleri ağ
- (8) olub. Anlar ki münāfiķ kāfirler idi. Ol karañuda biñ yıl ḫalalar
- (9) biñ yıldan śoñra çıkışalar, yüzleri kara olmuş ola. Andan ḥalāyiķı
- (10) ḥisāb yirine süreler, toküz yirde şoralar. Evvelkide
- (11) namaz şoralar, ikincide hevādan şoralar, üçüncüde ata ana haqqında şoralar,
- (12) dördüncüde ehl-i 'ayāl haqqında şoralar, beşinci ḫul ḫaravaş ḥiżmeti
- (13) haqqında şoralar, altıncıda ḫavm ḫarābet haqqında şoralar, yedinciide

39b

- (1) śilā-yı rāhimden şoralar, sekizincide ḥasedden şoralar,
- (2) toküzündə mekruhātdan şoralar. Her kim bu ḥaqları şaklamış
- (3) olsa bir sā'atda geće. Her kim bu ḥaqları şaklamamış olursa
- (4) her yirde biñ yıl ḫala. Andan bitiler oķınan yire varalar. Anda
- (5) daħħi tevekkuf ḫılalar. Ba'žilaruñ sağ eline ak biti virile, ba'žilaruñ
- (6) şol eline kara biti virile. Hītāb gele ki iķra kitabeke kefā binefsike'l-
- (7) yevme 'aleyke ḥasiba⁴². Oki bitiñi ki şol bugün saña nefṣüñ
- (8) ḥisābin şoralar gerek diyeler. Andan bitilerin açalar dünyāda

⁴² İsra Sûresi 14

- (9) ne kim işlemişlerdi biti içinde yazılmış bulalar. Andan süreler m̄zān
- (10) katına ileteler. M̄zān 'arş öñinde kurılmış ola, sağ kefesinde
- (11) durmuş ferișteler, hullalar burağlar h̄ažırlamış, sól kefesinde
- (12) zebān̄ler durmuş zenc̄ler buğagular h̄ažırlamış, her gişi 'amelini
- (13) arkasına almış terāzü katında durmuş, münādI nidā k̄ila ki : :

40a

- (1) *unturū ile'l-m̄zān* İy mahşer ehli m̄zāna nažar kiliñuz ki fulan ibn-ü
- (2) fulanüñ 'ameli dartılur diyeler. Biñ yıl anda daħħi tevekkuf k̄ilalar.
- (3) Payḡambar 'aleyhi's-selām eydür: Tañri Ta'älā benüm ümmetümden bir gişije toksan toķuz
- (4) nāme vireler. Her birinüñ uzunu güzārı dökince yir ola. Ḥaġ Ta'älā
- (5) eyde: İy k̄ulum bu nāme ne nāmedür diye inkār m̄i k̄ilursın yoħsa
- (6) kātibler hata m̄i yazdilar. K̄ul eyde: Yoq yā Rabbi. Ḥaġ subhānu ve Ta'älā
- (7) eyde ki: İy k̄ulum benüm katimda senüñ h̄asenātuñ vardur, ben saña žulm
- (8) eylemezven diye. Bir aķ kağıt nāme çıkışara nāmede yazılmış ola ki
- (9) *eşhedü enlā ilābe illāllah ve eşhedu enne muhammeden 'abduhii ve rasuluhu*
- (10) İy k̄ulum dünyāda gür k̄apusına degin bu kelimeden ayru olmaduñ daħħi
- (11) seni bu kelimeden ayrumazam gel imdi m̄zāna h̄ažir ol ki bugün kimseye
- (12) žulm olmaz. Andan ol nāmeyi bir kefeye қoyalar toksan toķuz nāmeyi bir
- (13) kefeye қoyalar, ol tevh̄id kelimesi nāmesi ağır gele z̄Irā Allah adıyla

40b

- (1) h̄ic bir nesne beraber gelmeye. 'Āyişa ražiyallāhu 'anha eydür yā Rasūlallāh
- (2) kıyāmetde h̄ic ehlüñüzi añamısız didi. Payḡambar 'aleyhi's-selām eydür: Üc
- (3) yirde kimse kimseyi añlamaya(añamaya) didi. Evvel nāme okunurken, ikinci terāzu
- (4) vaqtında, üçüncü sırat üzerindedür. Andan geleler ferișteler
- (5) halayıñkı sıratā süreler. Sıratā k̄ıldan ince k̄ılıcdan t̄lzdür
- (6) ..... altından..... zebān̄ler çengel birle aşağıdan
- (7) 'āsileri қapalar. Sıratā yidi cisir ola, her bir cisri üç biñ

- (8) yıllık yol ola, biñ yıl yoķuş ola, biñ yıl enişi ola, biñ
- (9) yıl düzi ola. Her cisirde bir dürlü nesne şorila. Evvelki cisirde
- (10) İmāndan şorila, ikinci cisirde namāzdan şorila, üçüncü
- (11) cisirde orucdan şorila, dördüncü cisirde zekatdan
- (12) şorila, beşinci cisirde ḥacdan şorila, altıncı cisirde vužūdan
- (13) ve ġusuldan şorila, yedinci cisirde žulumdan şorila. Eger bunlarda

41a

- (1) taķırlık kılmuş olsa her bir cisirde biñ yıl kala. Kiyāmet
- (2) miķdārı iki biñ yıl oldu ki bu mevķūflar i'tibāriyladur. Her
- (3) mevķūfda biñ yıl dirler iki biñ yıl ola. Ammā ba'zılar eydürler:
- (4) Bir sā'at ola. Anuñ 'ameli āmel-i sālīhdür. Sırātı evvel ol
- (5) gece. Sırātı evvel gecen Muĥammed Muştafa ola, sırāt kenarında dura,
- (6) Rabbi sellim sellim diye cün sırātı geceler. Ferişteler 'alemi götüreler.
- (7) Evvel Muĥammed Muştafa 'alemi götürile, uzunlığı biñ yıllık yol ola,
- (8) 'amūdlı yeşil zümurrüdden ola, sinānı kıızıl yaķutdan ola,
- (9) ķabżası aķ gümişden ola, bir uci maşriķda ola, bir uci
- (10) mağribda ola, 'aleminde üç satır ola. Evvel satır *Bismillahi'r-raḥmāni'r-raḥīm*
- (11) ikinci satırda *elħamdu lillāhi rabbi'l-ālem* üçüncü satırda *lā ilāhe*
- (12) *illallāhu muħammeđu'r-rasūlullah* yazılmış ola. Andan Paygħambar 'aleyhi's-selām
- (13) 'alemi dibinde dura cem' Paygħambarlar sıddiklar şehħidler Muĥammed

41b

- (1) 'alemi dibinde olalar. Nitekim buyurur *ve min dūni taħbt*. Ay andan
- (2) buraq ve ḥulla ve tāc götüreler daħi feriştehler 'alemi getüreler ucmaga' gideler.
- (3) Andan śoñra bir 'alem daħi götürile. Münādiler nidā ķila
- (4) *ayne's-sabiķune'l-erwelūn* Kanı islam yolına evvel ķadam uranlar Ebu Bekri sıddiż-
- (5) 'alemi dibinde cem' olub ucmaga' gideler andan bir 'alem daħi götürile.
- (6) Münādiller nidā ķila *aynelleż-żejjne yensurūne d'Ine'l-islām*. Kanı islam
- (7) dinine nuśret ķilanlar. 'Ömer ražiyallāhu anhu cevab vire ki lebbeyk pes

- (8) ‘ādiller ve āmiri ma’rūflar Ömer ‘alemi dibine cem’ olalar, cennete gideler.
- (9) Andan bir ‘alem dahı götürüle. MünādI nidā ķila *elleżIne yunfikünne*
- (10) *envā lehum fI sebIlillab⁴³*. Kanı malını Ḥaḳ yolına nafaḳa ķilanlar. ‘Ośman
- (11) ražiyallāhu anhu cevab vire ki lebbeyk pes Ḥaḳ yolında malını
- (12) nafaḳa ķilanlar ‘Ośman ‘alemi dibinde cem’ olalar cennete gideler. Andan
- (13) bir ‘alem dahı götürüle. MünādI nidā ķila ki *evlīyā’llabi elleżIne*

42a

- (1) *lā ḥayfun ‘aleybim velābum yeh̄zenūne⁴⁴*. Kanı ol Allah dostları, anlara
- (2) ne ķorķu var ve ne ġuśsa var ‘Ali ražiyallāhu anhu cevab vire ki lebbeyk pes
- (3) evliyā’ullah ‘Ali ‘alemi dibine cem’ olub cennete gideler. Andan bir ‘alem
- (4) dahı götürüle. MünādI nidā gele ki *elleżIne kutilu žulmen⁴⁵* Kanı ol
- (5) mažlumlar ki anları žulmiyle öldürdiler pes. Hüseyin ražiyallāhu anhu cevab
- (6) vire ki lebbeyk diye mažlumlar Hüseyin ‘alemi dibinde cem’ olalar.
- (7) Fātūma ražiyallāhu ‘anhe öñlerinde bir eline Hüseyinün ķanlı köñlegini
- (8) almış bir eline Ḥasanuñ ağlı köñlegini almış eyde ki ilāhI benüm de
- (9) dādumı žālimlerden alıvir, yoħsa bir āh iderem cennet ve ‘arş
- (10) ve kürsi oda yakıla diye. Andan Rasūl ḥažreti ‘aleyhi’s-selām ķarşu gele, eyde:
- (11) İy ciger güsem bizüm hanedānda intikam almağ yokdur, bizde
- (12) kin olmaz, bizde ‘afv ve şefā’at olur, bugün şefā’at
- (13) günüdür gel ben dāhı sen dahı şefā’at ķılalum, ‘āşılleri

42b

- (1) ‘ ażābdan ķurtaralum didi. İy ciger güsem baña dünyāda çok cefā
- (2) ķıldılar, dışım çıkışdırılar, zehir yidürdiler, sāhir didiler, keżżab didiler,
- (3) vaṭanumdan sürdiler, hic birinden intikām almadum ķamūsını
- (4) ‘afv eyledüm iy Fātūma sen dahı ‘afv eyle diye. Fātūma dahı

---

⁴³ Bakara Sûresi 262

⁴⁴ Yunus Sûresi 62

⁴⁵ Ali İmran Sûresi 169

- (5) ‘afv eyleye mažlūmlar daḥı Ḥüseyin ile cennete gideler. Andan
- (6) bir ‘alem daḥı götürile. Münādi nidā ḳila ki: *aynelleż[ne tābū]..... ve*
- (7) *iħlašu*⁴⁶ Қanı ol iħlaśila tövbe ḳilanlar Ḥasan cevab vire ki
- (8) lebbeyk tāyiler Ḥasan ‘alemi dibine cem’ olalar cennete gideler. Andan
- (9) bir ‘alem daḥı götürile. Andan nidā gele *elleż[neħbiūm fl̄ šalavātibim hāsiżūn]*⁴⁷.
- (10) Қanı ħuṣū’ birle namaz ḳilanlar. Andan bir ‘alem daḥı götürile
- (11) nidā ḳila ki қanı zākirler bir ‘alem daḥı götürile tā üç yüz yigirmi şeri’atdur
- (12) niteki ḥaḳ Ta’älā buyurur; *ves[ka]llęż[ne’t-teka] rabbeħüm ila’l-cenneti*
- (13) *zumura*⁴⁸ Andan münādi nidā ḳila. Қanı fir‘avn ‘aleyhi’l-la’ne. Fir‘avnı

43a

- (1) getüreler, başına oddan tāc örmişler, ḳatrān köňlek giydürmişler,
- (2) bir hinz̄re bindürmişler, cebbārlar ve mütekebbirler ḳatında cem’olmuşlar,
- (3) tamuya gideler. Andan Kābili ḳatılı boynına zenc̄ır baglayub
- (4) getüreler, ḥasūdları ḳatına cem’ ideler kābīl öñlerine tamuya
- (5) gideler andan nidā gele. Қanı Ka’ab İbn-i Eşref. Yahūdī eli bağlı
- (6) yüzü ḳara getüreler. Andan ḥaḳķı örtenleri cem’ eyleyeler. Ka’ab
- (7) öñlerine düşe, tamuya gideler. Andan nidā gele. Қanı Ebu Cehil İbnü
- (8) Hişām. Andan Paygambarı yalan diyü inanmayanları Ebu Cehil
- (9) ḳatına cem’ eyleyeler imām ola, tamuya gideler. Andan nidā gele. Қanı
- (10) Velīd İbnü Muğayire. Fuḳarayı ḥor görenlere imām ola tamuya gideler.
- (11) Andan nidā gele ki: Қanı Ȭmri’ul-Ķays getüreler yüzü ḳara olmuş, dili yirde
- (12) sūrnür, şā’ırleri cem’ ideler, ol imām ola tamuya süreler.
- (13) Niteki ḥaḳ Ta’älā buyurur: *yevme ned’u kiülli nāsi bi imāmeħum*⁴⁹ her gişıyi imāmından

43b

- (1) şoralarcın cennet ehli cennete yakın varalar, bir düz yazı görelər.

⁴⁶ Nisa Sûresi 146

⁴⁷ Mü’minün Sûresi 2

⁴⁸ Zümer Sûresi 73

⁴⁹ İsrā Sûresi 71

- (2) Ol yazda ağaclar bitmiş, gölgesinde çeşmeler akar, çayırlar
- (3) ola cicekler acılmış, ol ağaclar gölgesinde konalar, ol şudan
- (4) içeler, gusl eyleyeler, iclerinde gıllığış kalmaya, zâhirleri bâtinları
- (5) pâk ola, buraqlarına bineler, cennet kapusuna varalar. Hâzînedârlar
- (6) karşı geleler sacu sacalar eydeler *selâmun 'aleykum tibatum fedbûlûha*
- (7) *halîdân*⁵⁰. Gireler, menzillerinde nuzûl eyleyeler hûriler la'li
- (8) kâdehleriyle şerbetler getüreler, içeler, Tañrıya şükür eyleyeler, tenâ'umma
- (9) meşgûl olalar. *inne ašâbe'l-cenneti'l-yevme fl suğûlân*
- (10) fâkihûnehüm fl žilâlin 'ale'l erâike müttekiâne lehum flâbâ
- (11) fâkihetün ve lehum mâ yedde 'ûn bedürrüsti cennet ehli yemekde
- (12) İçmekde şôhbetde hoş âvaz işitmekte ne dürlü dilek
- (13) var ise dileyeler. Tañrı Ta'âlâ eyde ki dileğünüzü virem diye daâhi

44a

- (1) hîtab gele: *hel ražîtum râžî* olduñuzmı diye. Eydeler: Yâ Rabbi ol
- (2) 'atâ ki bize virdüñ hic kimseye virmedüñ nice râžî olmayalum
- (3) diyeler. Tañrı Ta'âlâ eyde daâhi ziyâde oldur ki sizden râžî olam
- (4) hergiz hîşm eylemeye daâhi ziyâde gerek ise uş bizden size
- (5) selâm olsun diye *selâmun ķavlen mi'r-rabbi'r-râḥîm'*. Size
- (6) ol râḥîm pâdişâhdan selâm olsun ki râhmet birle sizi
- (7) uçmağa koyar. İbn-i 'Abbas râziyallâhu 'anhu eydür: Tañrinuñ selâmını
- (8) dostlarına ırışdüreler. Eydeler ki iy dostlarum ben sizden
- (9) râziyam siz daâhi benden râžî olduñuzmı diye. Tañrinuñ hediyelerin
- (10) dostlarına vireler girü döneler *selâmun ķavlen mi'r-rabbi'r-râḥîm*
- (11) Andan nidâ ķila: *inne leküm en.....velâ tusķamûn.* İy cennet ehli
- (12) şimden giri size sağlık var hastalık yok, dirlik var ölüm
- (13) yok, yigitlik var koçalık yok, şadılık var kayğu yok, sâ'at sâ'atdan

---

⁵⁰ Zümer Sûresi 73

⁵¹ Yâsin Sûresi 58

44b

- (1) mübārek, gün günden hoş, yemek içmek var yabana varmak yok,
(2) sümük balgam kir olmaç yok, tönları eskimek yok, nefes yirine tesbîh ola,
(3) derledükte müşk tereşsuû eyleye, kekirdikte müşk rayhâsi gele, ta'am
(4) hažîm ola, dahi cennet ehlinüñ saçalı olmaya, teninde kıl eseri
(5) olmaya, meger sac ve ktaş ve kir yok ola, gözleri sürmelü ola, cümlesi
(6) Ādem Paygâmbar 'aleyhi's-selâm ķâmetlü ola, butı altmış arşun ola 'Isâ Paygâmbar
'aleyhi's-selâm
(7) yaşılu ola, otuz iki yaşında ola, Yūsuf śüretlü ola, Dāvud āvâzlu
(8) ola, Muhammed ħulķlu ola. Ebū Sa'īd Ḥîzrî ražiyallâhu 'anhu Paygambardan işitdüm.
(9) ednâ gişinüñ yetmiş iki ķubbesi ola, her biri bir dâne incüden ola,
(10) her ķubbede bir kürsi ola kıızıl yakûtdan, her kürside yitmiş ķat
(11) döşek ola dibâcdan sündüsden çevreside bâlışler dizilmiş ola,
(12) her birisinde īhûrîler otura, her īhûrînüñ yitmiş ķat īhullası
(13) ola, ol īhullalar içinde teni görine, teni içinde süñugi görine,

45a

- (1) süñugi içinde iligi görine. Ol īhûrîlerden birisi bu dünyâya bir gez nažar ķilaydı
(2) şevķinden ay ve gün nûr i mahv olaydı. Eger ağızından bir ķatre
(3) dünyâ ya tamaydı ķamu acilar tatlu olaydı. Bir rivâyetde eydür
(4) her mü'minüñ bir ħaymesi ola bir dâne icinden. Ol ħayme uzunu
(5) altmış mil yir ola, her güsesinde bir kürsi ola, her kürside bir īhûrî
(6) otura, biribirini görmeye dahi cennet içinde dört ırmaç ola
(7) biri süd ırmağı biri bal ırmağı biri su ırmağı biri īhamr
(8) ırmağı. Ba'żilar eydürler: Bir ırmağdur dört nesne tabi'atın tutar
(9) īhayat virmekde śudur, ķarın doyurmağda süddür, şifâ virmekde
(10) baldur, feraħ virmekde hamrdur. Bâķî ırmaqlar ve şadırvanlar ki bostanlarda,
(11) baħċelerde, sarāylarda aħkarlar. Ol ırmağdan munşa'ib olur
(12) aħkar zencebîl ve selsebil ve rahîk bîñarlar adidur cün mü'minler

45b

- (1) ırmağı göreler, evvel süd ırmağından içeler zıra dünyāda evvel gıda
- (2) süd oldu, andan bal ırmağından zıra bal şifādur, andan su
- (3) ırmağından içeler zıra ki sebeb-i ḥayātdur, andan ḥamr ırmağından
- (4) içeler ayruğunu ve gayğu olmaya. Cennetde bazār var, her cum'a
- (5) gün cennet ehli anda cem' olalar, ḥüsün bazārin kılalar. 'Arş altında
- (6) bir yıl şöma, mü'minler üstine müşk 'anber saçılı, ḥullalar
- (7) yağa, ol ḥullaları geyeler, buraqlara bineler, geleler sarāylarına, 'avrataları
- (8) eyde: Vallahi ḥüsnuñüz ziyāde olmuş. Mü'minler dahi eydeler: Sizüñ
- (9) dahi ḥüsnuñüz ziyāde olmuş diyeler. Bir rivāyetde eydür: Kaçan
- (10) cum'a günü olsa feriştahlar buraqlarına bineler. Ol burağunu ḫanadı
- (11) var uçar cün mü'minler bineler buraqlara, uçalar, yolda giderken
- (12) şekerden taqlara uğrayalar. Şekerler altında ırmaqlar revān
- (13) olmuş ola, ırmaqlar kenarında gül ve benefše ve reyhān tebessüm

46a

- (1) kılur, ağaclar budağında bülbül ve ķumrı ve durac ve hezar destān
- (2) ola, buraqlardan ineler, ol yirde ķonalar, şulardan içeler ol
- (3) kuşlar biryān ola, öñlerine gele, yeyeler girü buraqlarına bineler, uçalar
- (4) karşısusunda taqlar görine. Müşkden zencebil ve selsebil ve rāḥīk
- (5) çeşmeleri anda akar. Ol müşk depelerde kıızıl yakutdan kürsiler
- (6) var. Paygāmbar 'aleyi's-selām ve şehīdler oturmuşlar cün mü'minleri göreler,
- (7) 'izzet kılalar, la'l-i ķadehler ile şerbet şunalar, mü'minler içeler.
- (8) Andan bir yıl şöma, müşkleri mü'minler üstine süre. Andan nūrları
- (9) yıldırım gibi yalı ura nūr icinden ķadehler gele şaraben tāhur ile toptolu
- (10) ola amma ķadeh şunalar görünmez ola. Nidā gele ki iydünyāda sicü
- (11) içmeyen, iydünyāda perhīz kılınlar, iydünyāda riyāżet çekdüveñüz
- (12) oruc dutñuz, dil dudağ debsertiñuz, imdi şarāb-ı tāhūrile
- (13) iftar eyleyesiz. Mü'minler eydeler ilāhī bu dünyāda va'ade kılmış

- (1) idüñ ki cennetde bize dízär gösternesiñ, senüñ va'adeñde hiläf
 (2) yokdur, biz bu şarabı içmezvüz dízäruñı görmeyince. Andan Allah
 (3) Ta'älä nuñ nüri ayuñ on dördi gibi žahir ola, halayık
 (4) giri kıllalar. Nür ki 'arşdan çıkışa gendülerden bI habar olalar
 (5) şaräben tähür içeler, 'akılları başlarına gele 'ışk ve ževk ve şafa
 (6) ziyâde ziyâde ola. İlahI lutuf ve keremüñ haķķicün bunı
 (7) taşníf kılanı ve yazanı ve okyanı ve diñleyeni dízäruñı sen
 (8) erzânI kılgıl. Bu niyyete fâtiha oğuyalum 'azizler inşâ'allahu
 (9) Ta'älä cün Haķ Ta'älä kıyâmet meydânında su'al
 (10) ve ḥesâb kıla, cennet ehli nâzile cennete gide cehennem ehli cehenneme
 (11) feryâdiyla gide, ferîsteler halayıki süreler, iki yol ayrıldığı
 (12) yirde getüreler. Anda bir hîtâb ire ki *vemteżü'l-yevme*
 (13) *eyyübe'l-mucrimün*⁵² ayrıluñ bugün iy bedkârlar dünyâda mü'minler ile

- (1) bileydüñüz, gürde bileydüñüz, kıyâmetde bileydüñüz. Simden giri ayrı-
 (2) luñuz ki ayrık bir birüñüzi görmeyisersiz cün bu nidâyi işideler
 (3) mutehâayir olalar, 'ázâb ferîsteleri gele, çekirge kuşı gibi dostı
 (4) dostdan ayıralar, kardeşî kardeşden ayıralar cün bunı göreler,
 (5) feryâd kıllalar, eydeler: Bâri bir zaman destûr viriñüz birbirmüz ile
 (6) veda' kıllalum. Nidâ gele ki destûrdur veda' kıluñuz ki ayrık ebed bir
 (7) birüñüzi görmeyisersiz. Kucışalar, yüz yüze uralar kırk
 (8) yıl ağlaşalar, gâh bI 'aklı olalar gâh aylalar. Andan nidâ gele
 (9) *vemteżü'l-yevme eyyübe'l-mucrimün*. Sacılıñız imdi iy mucrimler pes
 (10) 'âsîler kağırluban? sól yolu dutalar tamuya gideler. 'Amel-i sâlih
 (11) kılanlar sağ yolu dutalar cennete gideler. Habar da gelmişdür ki tamu
 (12) ehli üç dürlüdür pîrler yigitler 'avratlardur. Evvel pîrleri süreler.
 (13) Andan yigitleri şâkalından dutalar, iledeler. Andan' avratları saçından

⁵² Yâsin Sûresi 59

- (1) sürüyeler cün tamu kapusına varalar. Eydeler bir zaman
 (2) mühlet viriñüz nefsumüz icün ağlaşalum. Nidā gele
 (3) destürdur diye, ağlaşalar. Ol kadar ki gözlerinden yaş şol
 (4) kadar ağa ki ırmaqlar revān ola eger gemi biraşalar yöriyeydi.
 (5) Andan hītāb gele ki: *elem 'abde ileykum yā benI ādeme ellā*
 (6) *te'budū's-seytāne innebu lekum aduvu'm-mübIn ve ini'buduni*
 (7) *baże śratu'm-mustakIm⁵³*. Dimedümmidi size iy ādem oğlanları ki
 (8) şeytāna t̄apmañuz ki size düşmandur, āşikāre baña t̄apu-
 (9) ñuz ki budur toğrı yol ve *leżad ażalla minküm cibilen kesIren*
 (10) *efelem te'lunu te'kilūn⁵⁴*. Bedürüsti azdurdi şeytān
 (11) sizden coğ ħalķı 'aķluñuz yok mı ki düşman sözine
 (12) uyduñuz. *hażibi cebennemu'lletI kuntiim tü'adūne iślav-*
 (13) *he'l-yevme bimā kuntüm tekfurūne⁵⁵*. Ol t̄amu ki size

- (1) va'ade kılmış idüm girüñ imdi bugün küfrüñüz sebebi
 (2) birle. Eydeler biz şeytāna t̄apmaduł vallahu rabbanā mā kūnnā
 (3) müşrikIn⁵⁶. Vallah ki biz müşrikler degülidük deyeler pes Ḥaḳ Ta'ālā
 (4) ağızlarına mühr ura, 'ažaları söyleye. *el yevme naħtimu*
 (5) 'ala efvahibim ve tükkellimunā eydħim ve teħbedi ercüleħum
 (6) *bimā kānū yekṣibūn⁵⁷*. Ol gün ağızlarına mühr uralar, elli
 (7) söyleye, ayakları tanıklık vire, kesb etdüklerini söyleye, ikrār eyleye
 (8) benüm ile buta ziyāret ķıldi diye, ayakları eyde yörindi
 (9) vardi diye, başı eyde benümle put öñinde secde ķıldi diye

⁵³ Yāsin Sûresi 60-61

⁵⁴ Yāsin Sûresi 62

⁵⁵ Yāsin Sûresi 63

⁵⁶ En'am Sûresi 23

⁵⁷ Yāsin Sûresi 65

- (10) Biçāre ādem oğlanı dünyā sarayında kimüñle dostlık eyledi
- (11) ise ol demde ķamusı yüz döndüre cün hüccet tamām ola,
- (12) ‘öźr bahāne ķalmaya, zebanıllere emr ola ki sürüñ tamuya, süreler.
- (13) Her bir zebāni bir def ayyla yetmiş biñ ‘aşlı’i tamuya devşüreler.

48b

- (1) Bir nicelesi od topugına degin duta bir nicelesi bugaźına degin
- (2) duta, bir nicelesi od icinde ġarķ olalar od üstlerini kubbe
- (3) gibi ķablaya nefes çıkmaya. Rasūl ḥaźreti ‘aleyhi’s-selām eydür: getüreler dünyā
- (4) ehlinden bir gişi, çok tena’um kılmış ola, hoşlık görmüş ola.
- (5) Bir gez oda baturalar, girü çıkaralar, eydeler ki dünyāda hic hoşlık
- (6) gördüñmi diyeler. Eyde vallahi ki hıç nesne görmedüm diye. İmdi
- (7) iy ‘azizler tamuyı bir gez görmekile ķamu hoşlığı unıda ‘azız.
- (8) Tamunuñ ẑikri ķatıdur görenler īali nice ola anda girmek
- (9) düşvär ola ebed ķalan īali nice ola. Eger zebanıllерden birisi
- (10) bu dünyāya bir gez nażar kılaydı dünyā halkı anuñ heybetinden
- (11) helāk olaydı. Eger tamu yılanlarından bir yılan dünyāya bir gez
- (12) nefes üreydi, yır yüzünde hergiz ot bitmeyeydi. Eger tamu
- (13) ehli tonından bir ton dünyāya așalardı ķohusından dünyā

49a

- (1) ehli helāk olaydı. Eger tamu zencırlerinden dünyā tağlarından birine
- (2) bir zencır biraķsalardı su gibi eriyeydi. Eger zaķkumından bir
- (3) ķatre dünyāya tamaydı dünyā ehliniñ yimesi icmesi olmayaydı.
- (4) Anlaruñ ta’amları şarābları ol ola, libāsları ol ola, kıyās
- (5) eyleñüz īali nice ola. Ebū Derdā ražiyallāhu ‘anhu eydür: Payğambar ‘aleyhi’s-selām
- (6) buyurdu ki tamu ehlne acliķ gālib ola. Ķamu ‘azábdan acliķ
- (7) ķatıdur. Ağlaşalar, ta’am dileyeler, zebanıllер žari’ vireler. Žari’ bir
- (8) otdur yazıda biter, kaçan deve yise boğazına dura öldüre,
- (9) cün žari’den yiyecekler, boğazlarına dura, su diyeler, oddan

- (10) maşrabalarıyla hamı̄m şunalar, kaçan ağızlarına yakın getüreler yüzleri maşraba
- (11) icine düşe, cün iceler bağırsaqları doğrana, dökile, döneler
- (12) zebanı̄lere yalvaralar, zebanı̄ller eyde: *elem ye'tiküm než̄Ir⁵⁸*. Size
- (13) dünyāda Payḡambarlar gelmedi midi? Eydeler: Bel̄ geldiler, ḥabar virdiler,

49b

- (1) vel̄ biz dutmadık diyeler. Zebanı̄ller eyde nice zāri ķılursañuz
- (2) cāre yoğdur diye. Andan Mālike yalvaralar. Mālik biñ yıl
- (3) cevab virmeye, biñ yıldan soñra ḥabar vire ki *inneküm*
- (4) *makişūn⁵⁹* siz eglenicilersiz. Andan Tañriya yalvaralar
- (5) andan yigrek yalvarıcı yoğdur diyeler *vekunna kavmen žäl̄ne⁶⁰*. İlāhı̄l
- (6) bizi bundan çıkar eger giri ‘āsi olub m'aşıyet
- (7) ķılursavuz žālimlerden olavuz diyeler. Cevab gele ki *aḥsi’u*
- (8) *f̄lhā vela tukellimüne⁶¹*. Ya’ni hod oluñ ayruq baña söylemeñ
- (9) diye. Andan soñra ayruq söylemeyeler ünleri it üni gibi ola
- (10) hayırdañ nevmı̄d olalar. Karındaşlar tamu ‘ ażābin tamām ve şak
- (11) eylemek maķdūr-ı beşer degildür velikin muħtaşar-ı kelam budur. Payḡambar ‘aleyhi's-selām
- (12) buyurur ki *inna nāreküm hażā cuż’ en min seb’Ina cuż’ in min nāri*
- (13) *cehennem*. Bedürüsti bu odu görüb ki dünyāda vardur.

50a

- (1) cehennem odunuñ yetmiş cüz’inden bir cüz’idür daňı̄ dünya odını
- (2) yetmiş gez rāhmet şuyila yudı̄lar. Andan soñra bu dünyāya viribidiler.
- (3) Eger yumayalar idi yedi kat yiri yaķa yaķa cehenneme varaydı.
- (4) ḥabar da gelmişdir ki tamudan bir gişiyi çıkışalardı dünyā odına
- (5) biraǵalardı yetmiş yıl uyuyayıdı uyanmayayıdı. Bundan ķiyas

---

⁵⁸ Mulk Sûresi 8

⁵⁹ Zuhurf Sûresi 77

⁶⁰ Mü'minün Sûresi 106

⁶¹ Mü'minün Sûresi 108

- (6) itmek gerek tamu ne mīkdārdadur. İlāhI rahmetüñle biz žayıf-
 (7) ları ol ažābdan sen saqla yā erhame'r-rahimIn velev neşā'
 (8) letamesnā 'alā a'yunibim festebeke'u's-şirāta fe ennI yubşirūn⁶²
 (9) Ḥaḳ Ta'ālā eydür: Eger dileseydük maḥv ķilayduk ol kāfirler
 (10) gözini pes ivelerdi yola, yörümege görür göz virdük, şanda dilerse
 (11) gider, nicün şükr ķilmayalar. ve lev neşā' lemesehnāhüm 'alā mekā
 (12) netibim femāsteta 'umuşijen velā yerciūn⁶³. Eger dileseydük
 (13) şüretlerin mesħ ķilayduk. Ya'nI taġyIṛ ķilayduķ durdukları

50b

- (1) yirde helāk olalardı. Nitekim bunlardan ileruki ḥalçı mesħ eyledük,
 (2) bunları daħi eyle ķilayduķ pes ne ileri gitmege tākbatları olaydı
 (3) ne giri dönmege cün bu işleri bunlara ķilmaduķ nicün şükr eylemez.
 (4) ve men nu' ammirühü nunekkisühü fi'l-ħalki efela ye'kilūn⁶⁴. Kime ki
 (5) uzun 'ömr virdük daħi şükrü ķilmazlar mı pes ol kāfirlerüñ
 (6) 'aql-ı fehmi yok mı ki bileler ki ol ķadirdür ki ādem oğlanlarını
 (7) pIrlidken şoñra diri ķilmağa. Ba'żilar eydür: Murād nunekkisden
 (8) günah gitmekdür ya'ni mü'minlerüñ öldiginden şoñra қalem ref olur
 (9) günahları yazılmaz. Niteki oğlancuklar günahi yazılmaz. Paygamber
 (10) 'aleyi's-selām eydür: Pİrlilik benüm nūrumdur utanuram ki nūrumı nārumla
 (11) yanduram. Ḥaḳ Ta'ālā dir ki . Ḥikāyet bir gün 'Ali ražiyallāhu 'anhu geçerdi, bir
 (12) pIṛ gördü bir güşede düşmiş gözleri görmez olmuş, el
 (13) ayaş işden ķalmış, zaruzar ağlar iñler. 'Ali ražiyallāhu 'anhu

51a

- (1) eyitdi: İy pIṛ senüñ vaqtuñ tamām olmuş, şimdien girü ölüm
 (2) arzu ķıl ki saña ölüm yigdür dirilikden didi. Ol pIṛ

---

⁶² Yāsin Sûresi 66

⁶³ Yāsin Sûresi 67

⁶⁴ Yāsin Sûresi 68

- (3) bogazından söyledi, eyitdi, eydür: İy yigit kimsin didi. 'Ali
 (4) eydür: 'Ali İbnü Ebū Tālib benem didi. Pıṛ eydür: yā 'Ali diriğa
 (5) ben seni nesne bilür şanurdum, sen ḥôd nâdanmışsın dir.
 (6) 'Ali eydür: İy pıṛ nice nâdanlık ḳıldum didi. Pıṛ eydür nâdânlık
 (7) degülmî ki baña eydürsin, ölüm arzu ḳıl dirsın, ben nice
 (8) arzu ḳılam ki ḳamu ölenler benüm hâlimi görerler, arzu ḳılurlar,
 (9) zı̄ra ki cemi' fužullîk başumdan gitdi, geçen günâhlarum icün
 (10) ağlaram, ḳalem benden mürtefi' oldu, erħame'r-raħimIn günde baña nażar
 (11) ḳılur, eydür ki: Utanuram ki senüñ şeybetüñden oda yanduram
 (12) bundan ne hâl ola didi. 'Ali ražiyallâhu 'anhu eydür, iy pıṛ
 (13) ma'zur dutgîl ben ḥatâ ḳıldum söz oldur ki sen didüñ

51b

- (1) didi . vemā 'allemnābii's-ṣi'r re ve mā yenbeğI lebū in hüvii illā
 (2) ȝikriñ ve ȝurānu'm-mübIn⁶⁵. Kâfirler Paygambara şā'irdür dirlerdi.
 (3) Ḥaḳ Ta'älâ eyitdi biz muḥammede şî'ir öğretmedük daḥî aña şî'ir
 (4) gerekmez, şî'ir degüldir pend u nasîhatdur, Tañrı vahyidür ljunzire
 (5) min kâna hâyyen ve yuḥiḳka'l-ḳavlu 'ala'l-kâfirIn⁶⁶. Viribidük
 (6) Muḥammedi tâ ki ḳorķuda bu Kur'anila anları ki köñli diridür zı̄ra
 (7) ki Kur'anda menfa'at dutalar ve yaḥiḳka'l-ḳavlu 'ala'l-kâfirIn
 (8) daḥî kâfirler 'azába lâylkdur pes Muḥammedi cün viribidük,
 (9) şî'ir itmeğicün viribimedük, aña gerekmez şî'ir. Rasûl
 (10) hâzreti 'aleyhi's-selâm eydür sizden birüñuz ḳarnını irikle tolmaç
 (11) yigdür andan ki şî'irle tola daḥî buyurur ki:
 (12) el-hayā'u lessabru ȝuaytani mine'l-Imān. Ya'ani
 (13) hâyā ve süküt iki budaķdur ȳmândan. Hâyâsuzlıq

52a

---

⁶⁵ Yâsin Sûresi 69

⁶⁶ Yâsin Sûresi 70

- (1) ve şā'ırılık daḥı iki budaklıdur nifaḳdan daḥı buyurur ki mi'rāc
- (2) gicesi bir ḫavme uğradum, dudaqların sindiler ki keserler
- (3) ben eyitdüm yā Cebrā'il bunlar kimdir didüm. Şā'ırlerdir didi.
- (4) *eveləm yerev ennā Მalaknā lebüm mimma 'amilet eydinā en'āmen*
- (5) *febum lehā mālikūn⁶⁷*. Görmedilermi ki biz yaratduk anları
- (6) cün ol nesneleri ki ḳudretümüz işledi. Ya'ni ol tāvārlar
- (7) ki bunlar aña mālikdür meşela at ve deve ve fil *ve ḫellenā*
- (8) *ḥālebüm fəminhā rukübübüm fəminhā yā'külūn⁶⁸*. Musāḥhar
- (9) ḳıldık ol ḳutlu canavarları bunlara. Ba'zisina
- (10) binerler ve yük ururlar, ba'zisini yirler daḥı
- (11) nice dürlü menfa'at görürler. *ve lebüm fl̄hā menāfi'u*
- (12) *ve meṣāribu efelā yeṣkūrūn⁶⁹*. Daḥı ḥāśil
- (13) olur bunlara ol tāvarlardan menfa'atlar, yüñinden südinden

52b

- (1) etinden pes şükr itmezler mi Tañriya ol ni'metlericün.
- (2) *ve etteḥażu min dunillāhi ḥālibaten le'allebüm*
- (3) *yunserūne lā yestetiūne naśrebüm⁷⁰*. Müşrikler
- (4) Allahdan gayrı ma'bud dutdilar şayed ki gendülere
- (5) ol butlar yārı ḳila diyü. Ol butlar hod anlara yārı
- (6) virmeye güçleri yitmez, 'acizlerdir *vebum lebüm*
- (7) *cündüm-muḥśarūn⁷¹*. Ol müşrikler leşkeridür ḥāžır
- (8) olmuş ya'ni butlar öñinde durub ḥiźmet iderler.
- (9) Butlaruñ aña faydası olmaya yaḥuż ḳiyāmetde her ḫavm
- (10) ma'budlarıyla ḫopısar putlara tapan bile ḫoparlar daḥı
- (11) tamuya gideler. Niteki buyurur: *inneküm mā te'budūne*

⁶⁷ Yāsin Sûresi 71

⁶⁸ Yāsin Sûresi 72

⁶⁹ Yāsin Sûresi 73

⁷⁰ Yāsin Sûresi 74

⁷¹ Yāsin Sûresi 75

- (12) *min dūnillāhi ḥaśabu cebenneme⁷² felā yeh̄zenuke kav-*
 (13) *lubum inna te'lemu mā yusirrūne vemā yu'lifūne⁷³.* Yā Muḥammed

53a

- (1) kaygılandurmasun seni ol müşrikler sözi ya'ni saña
 (2) şā'ir didikleri daḥi tekžīb itdikleri. Biz bilürüz anlaruñ
 (3) gizlü sözini daḥi āşikāre sözini sen melūl olmaǵıl
 (4) dir. *evelem yare'l insānu enne ḥalaknābi min nut̄fetin fe iżā*
 (5) *buve ḥaśl̄mun mub̄l̄n ve žare belenā meşelen ve nasiye ḥalkehu⁷⁴.*
 (6) bu āyetüñ sebeb-i nuzülü oldur ki Ubeyy İbnü Ḥalfe la'netu-
 (7) llahi' aleyh bir gün Paygamarb 'aleyhi's-selām қatınavardı, elinde bir
 (8) çürük süñük var, eydür: Yā Muḥammed ölüler girü dirilir dir-
 (9) siz,uş böyle olan süñükler nice diri olur didi.
 (10) andan ol çürük süñüğü ötdi. Eydür bunı kim
 (11) diri ķıetur didi. Andan Rasūl ḥažreti 'aleyhi's-selām eydür
 (12) *yuhȳl̄ke sümme yebe'suķe ilā'n-nār.* Tañrı Ta'ālā seni dirilde
 (13) andan tamuya viribiye didi. Ol me'lūn қaķıdı. Eydür,

53b

- (1) seni öldürürem dir. Rasūl ḥažreti 'aleyhi's-selām eydür, belki ben
 (2) seni öldürüm dir. Rasūl ḥažreti 'aleyhi's-selām bir gün
 (3) geçerdi, görüdi bir at besler. Eydür nidersin bu atı. Ol
 (4) kāfir eydür binem, varam seni öldürüm dir. Rasūl ḥažreti
 (5) 'aleyhi's-selām eydür, belki ben seni öldürüm, bunı didi vü gitdi.
 (6) Bir zaman geçdi cün Uḥud vākī'ası oldı, Ubeyy İbnü
 (7) Ḥalfe Mekke leşkerile anda geldicün ḥarb oldı,
 (8) leşker қarışdı, Rasūl ḥažreti 'aleyhi's-selām leşker içinde Ubeyy

⁷² Enbiya Sûresi 97

⁷³ Yāsin Sûresi 73

⁷⁴ Yāsin Sûresi 77

- (9) İbnü Ḥalfeye uğrayu geldi, ḥarbeyle boynına urdu, kan
- (10) aksardı feryād kılurdu. Қatlan yā Muḥammed dididi. Ebū Süfyan
- (11) emīr leşkeriydi. Eydür iy ḥamiyyetsüz bu kadar yaradan alıñursın
- (12) Lāt ve Menāt ḥaḳḳicün ki bir oğlan bu kadar yaradan ağlamaz
- (13) nicün ağlarsın dir Ubeyy İbnü Ḥalfe eydür anıñicün ağlaram

54a

- (1) ki Muḥammed baña eyitdi ki bir zahmden seni öldürerem at arkasında
- (2) imdi bilürem ki yalan söylemez bugün beni urdu ağrısı yürek
- (3) sanca. Ol mel'ün öldi ilā nārillahi Ta‘ālā *evelem yere'l-*
- (4) *insānu evelem ya'lem haże'l-kāfir*. Bilmedi mi bu kāfirler
- (5) biz yaratduk anı bir қatre nutfedan, el ve ayaş virdük, görer
- (6) göz virdük, söyler dil virdük, 'aql-i fehm virdük, şürk
- (7) eylemezler, aşıkāre cidāl қılurlar, hüccet eylerler, kıyāmet günine
- (8) inkār eylerler daḥı bize meşel getürdi çürük süñugi gendü
- (9) yaradıldığın bilmedi, unutdi. *kāle men yuhy'l-iżāme ve-*
- (10) *bije ram̄m⁷⁵*. Eytidi kim dirilde bu süñükleri ki ram̄m olmuşdur
- (11) *kul yuhy[he'l-leż] enṣā'hā evvele merratin ve hüve biküll[*
- (12) *ħalķin 'al[mūnelleżi]⁷⁶*. Bu ayetüñ ma'anası oldur ki yā Muḥammed dirilde
- (13) ol süñugi ol ḥalılık ki yaratmışdı ol süñükleri evvel.

54b

- (1) Ol her nesne bilür. Ol қādirdür ki bir қatre şudan şūret
- (2) düzer. Қādirdür ki toprağıdan daḥı şūret düzer, hic muśavvir
- (3) şudan şūret düzemez ammā toprağıdan düzer. Bir zaman
- (4) ol puta isti'māl қılur қacanki sħne girince *ve ce'al*
- (5) *leküm mine esseceri'l-ebżāri nāren fe iżā entüm minħū*
- (6) *tuķidūn⁷⁷*. Ol Tañrı siziñicün yaş ağacdan od yakarsız.

---

⁷⁵ Yāsin Sûresi 78

⁷⁶ Yāsin Sûresi 79

- (7) İbnü 'Abbas ražiyallāhu 'anhu eydür: Mağrib vilā-
- (8) yetinde iki ağaç vardur, birine Meraḥ birine Gifār dirler kaçan
- (9) od gerek olsa her birinden bir misvak şadarı keseler suyi
- (10) akarken biri birine süreler Allah emrile od çıkar. Şecer-i ahżar didüğü
- (11) oldur. Ba'žilar eydür şamu ağacda od vardur eger od
- (12) olmayaydı suyu gendüye gecmeyeydi, od ila su židlardur
- (13) ol Allahu Ta'älā celle celāluhu ḫadirdür ki iki židdi

55a

- (1) bir mahalde cem' eyleye ḫadirdür ölenleri giri diri ide. *evelseye'l-*
- (2) *ležl ḥalaķa's-semāvāti vel arž bi ḫadirin 'alā en yehliku*
- (3) *mišlebum belā ve huve'l-ħallaķu'l 'alīm*⁷⁸. Ol Tañrı yaratdı gökleri
- (4) ve yirleri. Ḫadirdür ki anlarıñ gibi ḥalq yarada daḥı ḫadirdür ki
- (5) ne yaratdısa bilür. 'Alimdür cün yiri gögi 'ažami maḥluṣdur
- (6) anı yaratdı ölüyi diri kılmaga ḫadır degül midür *innemā emruhu*
- (7) *iżā ereda sey'in en yakullāhu kün feyekün*⁷⁹
- (8) budürüst ki Tañrı Ta'lānuñ emri budur ki kaçan bir nesne-
- (9) nüñ olmağın dilese ol dir olur. Aña nesne düşvär
- (10) degildür, ālete ihtiyacı yoğdur, bir gez emr ķilur ma'dumlar
- (11) gelürler. Hikayet :Üzeyr Payḡambar 'aleyhi's selām bir gün eşegine
- (12) binüb giderdi. Žuhur vakıtında bir ḥarāb köye irişdi, gördü ki
- (13) divārları yıkılmış evleri virān olmuş icindegı ādemler

55b

- (1) ve hayvanlar süñükleri ve kefenleri çürmiş, güneşe karşı kurumış
- (2) yatur. Üzeyr bir divār dibine ķondı, eşegini bağladı, gendü divār
- (3) gölgesinde oturdu, bilesinde biraz yaşı üzümi var idi daḥı

⁷⁷ Yāsin Sûresi 80

⁷⁸ Yāsin Sûresi 81

⁷⁹ Yāsin Sûresi 82

- (4) itmegi varidi, üzümi şıra eyledi, canağa köydi, itmegi icine köydi,
- (5) ıslana hem kendi dağı yorulmuş idi biraz diñlene dağı tura
- (6) ta'ami yiye arkadaşını divāra virdi. Ol virāne evleri,
- (7) ol eski süñükleri, ol taǵılmış kılları, teferrüc kıtlurdi.
- (8) Ta'accub ıldı Tañruñ ḥikmetini kaçan dirilde Tañrı bunları
- (9) zihI ıudret ki bunları diri ıla didicün bu end-
- (10) İşe gönlinden geçdi dağı uyudu. Tañrı Ta'älā 'Üzeyrūñ
- (11) cānını ıabz eyledi, yüz yıl anda yatdı. Ol yüz yıl
- (12) içinde Ben-ı İsrā'ilde çok dürlü tebdıl ve teğayyir oldu.
- (13) Hılc kimse 'Üzeyrūñ ıandalığın bilmədi. Yüz yıldan şoñra

56a

- (1) Tañrı Ta'älā celle celāluhu 'Üzeyri diri ıldı, eyitdi:
- (2) Ya 'Üzeyr ne ıadar yatduñ didi. Eydür bir gün cün göge bağıdı
- (3) gördü ki güneş ikindi yerinde, eyle şandı ki henüz ol gündür,
- (4) bir gün tamām olmuş didi. Nidā geldi ki yüz yıldur ki sen
- (5) bunda yatursın, nažar ııl ta'amuña henüz tāzedür, gördü
- (6) ol şıra henüz tāze durur. 'Üzeyr 'aleyhi's-selām ta'accube
- (7) ıldı. Nidā geldi ki eşege nažar ııl. Nažar ıldı gördü ki
- (8) eşegi ölmüş, süñükleri çürmiş, taǵılmış, kılları parakende olmuş.
- (9) Nidā geldi ki iy həyvan tur. Allah emriyle ol çürük süñükler
- (10) yırlı yırından hareket itdi, bir araya cem' eyledi, terkib
- (11) oldı. Ol çürmiş tamarlar taǵılmış kıllar yırlı yerinde 'ažāsı
- (12) tamām oldı, andan can geldi yırın buldu eşek añırıdı.
- (13) 'Üzeyr 'aleyhi's-selām bu ıudreti gördü. Eydür yaķIn bildüm ki

56b

- (1) Allahu Ta'älā her nesneye ıadırdır, 'ilme'l-yaķIn var idi 'ayne'l-
- (2) yaķIn dağı hāsil oldı. 'Üzeyr 'aleyhi's-selām eşege bindi, evine vardi,
- (3) oğlanları ak saķallu olmuş, gendi kara saķallu idi. Bu ḥikāy-

- (4) yetden ma'lüm oldu ki Tañrı Ta'älâ ķadirdür ki ölmüşleri
- (5) diri ķila, *fesubħanalleżi bijedhibi melekutu küllü*
- (6) *sey'in ve ileyhi turce'ūn*⁸⁰. Sübħane kelam tenzIhdür, ya
- (7) kelāmi taaccüb münezzehdür Tañrı Ta'älâ ķudretinden dir. Her nesne-
- (8) nüñ melekütü yaħuż 'aceb ķudretinden meleküt, *melekütü*
- (9) *küllü sey* iki ma'nayadur aña lāyikdур her nesnenüñ pādi-
- (10) şāhlığı. İkinci ma'na andandur her pādişāhuñ pādişāhlığı giri
- (11) andan yaña döniser ķiyāmet gününde ne dürlü 'amel ķilduñuz
- (12) ise anuñ īažretine 'arż idesiz hesab virüb
- (13) cezā bulısarsız. Tañrı raħmet eylesün ol kimseye ki

57a

- (1) bu kitābı yazana okiyana diñleyene fātiha cōmertliğin
- (2) eyleye. Keremiyle ve lutfiyla ve Allahu
- (3) 'Alem biśsavab 'ani'l kitāb
- (4) bi'ani Allahi Ta'älā .

BEŞİNCİ BÖLÜM

---

⁸⁰ Yāsin Sûresi 83

DİZİN

'Abbas : Ar. Hz Peygamber'in amcası	a.- ler 55a/13
a.- 44a/07, 54b/07	
açılık : bkz açlık	'âdet : Ar. gelenek, örf
a.- 49a/06	a.-idür 30a/11
'aceb : Ar. acaba, hayret	'âdil : Ar. adaletli 39a/01
a.- 56b/08	a.- ler 41b/08
acı : acı, ağrı,	'afv : Ar. suçu bağışlama
a.- lar 45a/03	a.- 42a/12
acıl- :açılmak	'afv eyle- : bağışlamak
a.- müş 43b/03	a.- düm 42b/04
'aciz : Ar. zayıf, gücsüz	a.- ye 42b/05
a.- lerdür 52b/06	
aç : açılmış halde olan, aç	ağ : bkz ak
a.- 38a/12	a.- 39a/07
açılık : açlık	ağ- : yükselmek
a.- 49a/06	a.-ıb 30a/01
aç- : açmak	ağaç: ağaç 54b/08
a.-alar 39b/08	a.-da 54b/11
açuk : açık	a.-dan 54b/06
a.- 38a/12	a.-ı 33a/03
ad : isim	a.-lar 43b/02
a.-ı 32b/05	a.-lar 43b/03, 46a/01
a.-ıdur 45a/12	
a.-ıyla 40a/13	ağlılu : zehirli
Âdem : Ar. Hz Adem,	a.- 42a/08
a.- 44b/06	
âdem : Ar. insan	ağır : ağır
a.- 37b/13, 38a/02, 47b/07,	a.- 40a/13
48a/10, 50b/06,	
âdemi : (Fr.) ademoğlu, insanoğlu	ağırlık : ağırlık
	a.-ı(ağırlığı) 38b/11
	ağız : ağız
	a.-ına (agzına)35b/01, 36a/01
	a.-larına 48a/04, 48a/06, 49a/10
	a.- dan (agzından) 45a/02

ağla- : ağlamak	a.-arlar 45a/11
a.- dugündan 32a/10	'aşlı : Ar. akıl
a.-ma 38b/04	a.-ları 46b/05
a.-magı 32b/03, 32b/03	a.-unuz 47b/11
a.-maz 53b/12	aşlı-1 fehm : Ar. anlayış ve akıl
a.-r 50b/13	a.- 30b/03, 37b/13, 54a/06,
a.-ram 51a/10, 53b/13	a.-i 50b/06,
a.-rsın 53b/1	al- : almak
a.- yalar 32a/10	a.-a 35a/13, 36b/02, 38a/06
a.-yub 39a/05	a.-dum 42b/03
ağlaş- : karşılıklı ağlamak	a.- mak 42a/11
a.-alar 32a/07, 32a/11, 32b/02,	a.-mış 39b/13, 42a/08, 42a/08
47a/08, 47b/03, 49a/07,	a.-mışdur 36a/01
a.-alum 47b/02	a.-ub 38a/08
ağrı : ağrı	a.-urlar 34a/03
a.-sı 54a/02	'älâmet : Ar. iz, belirti
āh it- : ah etmek	a.- 33b/07
a.- erem(iderem) 42a/09	'alem : Ar. dünya, alem, herkes
āhîr : Ar. son	a.- 30a/04, 41b/03, 41b/05,
a.- 30b/03,	41b/09, 41b/13, 42a/03,
ahvâl : Ar. haller, oluşlar	42b/06, 42b/09, 42b/10,
a.-ini 37a/12	42b/11
ak : beyaz, temiz	a.- i 41a/06, 41a/07, 41a/13,
a.- 39b/05, 40a/08, 41a/09,	41b/01, 41b/02, 41b/05,
56b/03	41b/08, 41b/12, 42a/03,
akş- : akmak	42a/06, 42b/08
a.-a 47b/04	a.-inde 41a/10
a.-ar 43b/02, 45a/12, 46a/05	alet : Ar. araç, alet
a.-ardı 53b/10	a.-e : 55a/10
a.-arken 54b/10	

'aleyhi'l-la'ne: Ar. Allah'ın laneti uzerine	alt : alt
olsun	a.-ında 45b/05, 45b/12, 31b/01, 31b/06
a.- 42b/13	
'aleyhi's-selām : Ar. Allah'ın selamı	a.-ından 40b/06
üzerine olsun	a.-ındadur 31a/10
a.-55a/11, 56a/06, 56a/13, 56b/02	al他妈 : sayı ismi, al他妈 a.- 30b/11, 31a/03, 33b/04, 44b/06, 45a/05
alın : alın	'amel : Ar. amel, iş
a.-ını 36a/02	a.- 38a/01, 38a/02, 56b/11
alın- : alınmak,darılmak	a.-i 38b/06, 38b/07, 40a/02, 41a/04
a.-ursın 53b/11	
alivir- : alıvermek 42a/09	a.-ini 39b/12
Ali : Hz. Ali Ebu Talib'in oğlu	a.-üñüz 37b/13
a.- 42a/02, 42a/03, 50b/11, 50b/13, 51a/03, 51a/06, 51a/12, 51a/04	'amel-i sâlih : Fr. salih amel a.- 38b/06, 47a/10, a.-dür 41a/04
'âlim : Ar. alim, bilgili	ammâ : Ar. fakat, ama
a.-dür 55a/05	a.- 32b/03, 41a/03, 46a/10, 54b/03
Allah : Ar.Tanrı, Allah	'amûdI : Ar. yukarıdan aşağı, dikey
a.-40a/13, 42a/01,46b/02, 54b/10, 56a/09	a.- 41a/08
a.-dan 52b/04	aña :ona
Allahu Teala : Ar. Ulu Tanrı	a.- 37a/12, 51b/03, 51b/09, 52a/07, 52b/09,
a.- 32a/08, 35a/01, 54b/13, 56b/01	55a/09, 56b/09, 30b/13, 31a/01, 33a/05,
altı : altı	ana : anne
a.- 33b/13	a.- 39a/11
altıncı : altıncı	'anber : Ar. anber kokusu,misk
a.- 39a/03, 40b/12k	
a.- da 39a/13	

a.- 45b/06	53a/11, 53a/13, 56a/12,
anda : onda	56b/11, 44a/11
a.- 31b/07, 31b/08, 33b/11, 38a/13, 38a/13, 39b/04, 40a/02, 45b/05, 46a/05, 46b/12, 48b/08, 53b/07, 55b/11	a.- dur 56b/10 'anhe : Ar. ondan a.- 38b/03, 40b/01, 42a/07
andan : ondan	'anhı : Ar. ondan a.- 35b/05, 41b/07, 41b/11, 42a/02, 42a/05, 44b/08, 49a/05, 50b/11, 50b/13, 51a/12, 54b/07,
a.- 31a/01, 31b/08, ,32a/04, 32a/09, 32a/11, 32a/13, 32b/07, 32b/07, 32b/08, 3b/08, 33b/13, 34b/11, 35a/08, 36a/06, 36a/09, 3a/11, 36b/01, 36b/04, 36b/09, 36b/13, 37a/03, 38/02, 38b/05, 39a/06, 39a/09, 39b/04, 39b/08, 39b09, 40a/12, 40b/04, 41a/12, 41b/01, 41b/03, 41b/5, 41b/09, 41b/12, 42a/03, 42a/10, 42b/05, 42b/0, 42b/09, 42b/10, 42b/13, 43a/03, 43a/05, 43a/06, 43a/07, 43a/08, 43a/09, 43a/11, 45b/02, 45b/02, 45b/03, 46a/08, 46a/08, 46b/02, 47a/08, 47a/13, 47a/13, 47b/05, 49b/02, 49b/04, 49b/05, 49b/02, 51b/11, 53a/10,	anı : onu a.- 54a/05, 55a/06 anın : bkz.anuñ a.- 31a/13 a.-cün 38a/09 a.-icün 53b/13
anlar : onlar	a.- 34b/11, 36a/11, 36a/12, 36b/03, 38a/13, 38b/06, 39a/08, 38b/01
	a.- a 42a/01, 52b/05
	a.- ı : 34a/10, 42a/05, 52a/05, 51b/06
	a.- un :onların 34a/11, 38b/07, 53a/02, 55a/04, 32a/10, 49a/04
anun: onun	
	a.- 48b/10, 56b/12, 41a/04, 33b/10
añ- : anmak	
	a.-amısız 40b/02

a.-amaya 40b/03	'arz it-: Ar. arz etmek
añır- : anırmak	a.-esiz 56b/12
a.-dı 56a/12	'arzu : Fr. arzu, istek
añsuz: aniden	a.- 51a/08,51a/08
a.-dan 35a/10, 35a/11	a.- kılmak 51a/02, 51a/07
ara : ara, orta	as- : asmak
a.- 37b/09	a.-alardı 48b/13
a.-da 31a/08	'aşI : Ar. karşı gelen,isyankar
a.-sı 35b/06	a.- 49b/06
a.-sında 32a/06	a.-i 48a/13
a.-ya 32b/01, 33a/09, 33b/11,	a.-ler 32b/03, 47a/10
56a/10	a.-leri 40b/07, 42a/13
'arásat : Ar. kıyametde toplanılacak olan	āşikāre : Fr, belli, açık
meydan	a.- 53a/03, 54a/07
a.- 37a/06	at : at
ardınca : ardı boyunca	a.- 34a/07, 52a/07, 53b/03,
a.- 33a/08	54a/01,
arka : arka,art	a.-ı 53b/03, 32b/09
a.-larında 38b/09, 38b/11	ata : baba
a.-sına 39b/13	a.- 39a/11
a.-sında 54a/01	'atā : Ar. ihsan, nimet 44a/02
a.-sına 55b/06	atıl : atılmak
'arş : Ar. göğün dokuzuncu katı, gökyüzü	a.- a 36a/04
a.- 31a/10, 31b/01, 31b/05,	āvāz : Fr. ses, seda
36a/10, 36a/11, 38b/13	a.- 36b/13, 43b/12
a.-ı 36a/08	a.-lu 44b/07
arşun : uzunluk ölçüsü	'avrat : Ar. kadınlar
a.- 44b/06	a.- 39a/04
'arz : Ar. en, genişlik	a.-lar 38b/03
a.-ı 32b/06	a.-lardur 47a/12

a.-ları 45b/07, 47a/13	ayır- : ayırmak
ay : ay	a.-alar 47a/04, 47a/04
a.- 31b/06, 32a/09, 32a/12, 32b/06, 32b/07, 33a/10, 33a/12, 33b/01, 33b/05, 33b/05, 33b/08, 33b/13, 36a/05, 41b/01, 45a/02	a.-lun 46b/13
a.-a 32a/08, 33a/07	Ayışa : Hz Peygamber'in kızı
a.-dan 33b/03	a.- 38b/02, 38b/04, 40b/01, 56b/01
a.-dur 33a/12, 33a/12	ayru : ayrı
a.-ı 33b/09	a.- 40a/10
a.-ıla : 32b/01	ayru- : ayrılmak
a.-uñ 32b/11, 32b/12, 33b/07, 46b/03	a.-mazam 40a/11
ayak : ayak	ayruş : ayrı
a.- 38a/12, 50b/13, 54a/05	a.- 31a/08, 32b/07, 36a/13, 45b/04, 47a/02, 47a/06, 49b/08, 49b/09
a.-ları 48a/07, 48a/08	a.-lara 36b/03
a.- siz 34a/03	ayrul- : ayrılmak
'ayal : Bir kimsenin bakmakla yükümlü olduğu kimseler, aile	a.-dug.ı 46b/11
a.- 39a/12	a.-unuz 47a/01
āyat : Ar. ayetler	az : az
a.- 34b/10	a.- 32a/05, 32b/09
a.-larından 34b/10	'ažā : Ar. aza, organ, uzuv
'ayet : Ar. Kur'ân'ın herbir cümlesi,	a.- 36b/12
a.- 38a/07	a.- 36b/12
a.-de 35a/10	a.-ları 48a/04
a.-ün 53a/06, 54a/12	a.-sı 56a/11
ayıl- : kendine gelmek	a.-sında 36b/11
a.-alar 47a/08	'ažāb : Ar. eziyet, azab
	a.- 37a/10, 47a/03
	a.-a 51b/08
	a.-dan 42b/01, 49a/06, 50a/07
	a.-dur 34b/08, 34b/09

a.-ı 37a/12	bahār : Fr. yaz
a.-ıñ 49b/10	b.- 36b/10
a.-ıñı 34a/11	baħçe : Fr.bahçe
'ázáb-ı kıyāmet: Fr. kiyamet azabı	b.-lerde 45a/11
a.-dür 34b/07	baħs: Ar. bahis
'azāmet: Ar. büyüklük	b.-i 30a/08
a.-i 37b/10	baķ- : baki
'ažamı : Ar. en büyük, en çok	b.-alar 31b/10, 31b/13, 32a/03, 32a/13
a.- 55a/05	
azdur- : azdırma	b.-dı 56a/02
a.-dı 47b/10	b.-maya 38b/04
azgün : azmiş	bāķı : Ar. kalıcı, sonsuz
a.-sız 35a/02	b.- 33a/03, 36b/07, 39a/05, 45a/10
'aziz : Ar. muhterem, aziz	bal : bal
a.- 48b/07	b.- 45a/07, 45b/02, 45b/02
a.-ler 30b/08, 46b/08, 48b/07	b.-dur 45a/10
'Azrā'ıll : Ar. Azrail, can alan melek	balğam : Ar.insan vücudunda bulunan dört unsurdan biri
a.- 36a/09, 36a/12	b.- 44b/02
bādişah: bkz padişah	balık : balık
b.- 36b/02	b.- 33b/04
bağlı : bağlı	bāliş : (Fr) yastık
b.- 43a/05	b.-ler 44b/11
bağırsağ : bağırsak	baña : bana
b.-ları 49a/11	b.- 42b/01, 47b/08, 49b/08, 51a/10, 54a/01, 51a/07
bağla- : bağlamak	bāri : Fr. hiç olmazsa
b.-dı 55b/02	b.- 47a/05
b.-na 32b/07	baş : baş
b.-yub 43a/03	
bahāne : Fr. sebep, bahane	
b.- 48a/12	

b.- 37a/04, 38a/12	b.- 47b/10, 49b/13
b.-ı 48a/09	Behlûl: Ar. Harûnu'r-Reşîd'in kardeşinin adı olup, delice hareketleriyle meşhur olmuştu, Behlûl-i
b.-ına 38a/11, 43a/01	Divâne
b.-ları 38b/08	b.- 38a/08, 38a/05
b.-larına 46b/05	beg : beg, yönetici
b.-umdan 51a/09	b.-ler 39a/01, 29b/08
başla- : başlamak	beli : Fr. evet
b.-ı 31a/05	b.- 49a/13
bâtin : Ar. iç, içyüz	belki : Fr. belki
b.- 34b/06, 36b/07	b.- 33a/02, 33a/12, 33b/01, 53b/01, 53b/05
b.-ları 43b/04	ben: ben
batur- : batırmak	b.- 35a/03, 38a/09, 40a/07, 42a/13, 44a/08, 51a/05, 51a/07, 51a/13, 52a/03, 53b/01, 53b/05
b.-alar 48b/05	b.-den 35a/03, 44a/09, 51a/10, b.-em 36b/02, 51a/04
bazâr : Fr.pazar45b/04	b.-i 30b/03, 54a/02, b.-üm 40a/03, 40a/07, 42a/08, 48a/08,50b/10, 51a/08
b.-ın 45b/05	b.-ümdür 35a/04
bazâr it- : pazarlık etmek	b.-ümle 48a/09
b.- 35a/09	benefşe : Fr. Menekşe
ba'zı : Ar. bazi	b.- 45b/13
b.-lar 31a/09,34b/05, 34b/06, 34b/07, 35b/04, 35b/07, 41a/03, 45a/08, 50b/07, 54b/11, 31a/07	Benî İsrâ'il : Ar. İsrail oğulları, Yahudi
b.-larun 39b/05, 39b/05	b.- de 55b/12
b.-sına 52a/09	beraber :beraber, birlikte
b.-sını 52a/10	
beden : Ar. vücut, beden	
b.-ler 36b/10	
bedkâr : Fr. davranışları kötü olan	
b.-lar 46b/13	
bedürüsti : Fr. dürüst	

b.- 40b/01	b.-eler 31b/08, 32a/04, 32a/10,
b.- idi 33b/05	37a/13, 50b/06
besle- : beslemek	b.-eydünüz 47a/01,
b.-ı 53b/03	47a/01, 47a/01
beş : beş	b.-medi 54a/09, 55b/13
b.-inci 39a/03, 39a/12, 40b/12	b.-medimi 54a/04
beyān : Ar.anlatma, bildirme, beyan	b.-ür 31a/12, 31a/13, 31b/01,
b.- 33a/10	51a/05, 54b/01, 55a/05
bınar : pınar	b.-ürem 54a/02
b.-lar 45a/12	b.-ürüz 53a/02
bıraklı- : bırakmak	bildür- : bildirmek
b.-alardı 50a/05	b.-di 38a/01
b.-alar 36a/07	b.-di 38a/02
b.-salar 47b/04	bile : ile, beraber
b.-salardı 49a/02	b.- 52b/10
bıl-`akl : (Fr.) akılsız	b.- sinde (55b/03)
b.- 47a/08	billāhi : Ar. Allah için
bıl-vefā : (Fr.) vefasız	b.- 38b/01
b.- 36b/05	biñ : bin
bıl- zevāl : (Fr.) sonsuz, ölümsüz	b.- 38a/12, 38a/13, 38b/02,
b.- 36b/07	39a/06, 39a/08, 39a/09,
bıl-habar : (Fr.) habersiz	39b/04, 40a/02, 40b/07,
b.- 46b/04, 31b/09	40b/08, 40b/08, 40b/08,
bi-cāre : bkz biçare	41a/01, 41a/02, 41a/03,
b.- lere 38b/02	41a/03, 41a/07, 48a/13,
bi-çāre : Fr. çaresiz	49b/02, 49b/03
b.- 48a/10	bin- : binmek
bil- : bilmek, öğrenmek	b.-di 56b/02
b.-düm 56a/13	b.-eler 38b/06, 43b/05, 45b/07,
b.-sinde 55b/03	45b/10, 45b/11, 46a/03

- b.-em 53b/04
- b.-erler 34a/07, 34a/08, 52a/10
- b.-medin 32b/10
- b.-üb 55a/12
- bindür- : bindirmek
- b.-mişler 43a/02
- bir: bir, tek
- b.- 30a/08, 30a/08, 30b/07,
 30b/07, 30b/13, 31a/01, 31a/04,
 31a/04, 31a/04, 31a/08, 31a/11,
 31b/06, 32a/02, 32a/04, 32b/01,
 32b/05, 32b/09, 33a/02, 33a/09,
 33b/11, 34a/03, 35a/09, 35a/12,
 35a/12, 35a/13, 36a/05, 36a/06,
 37b/06, 37b/06, 38a/04, 38b/01,
 38b/09, 39a/04, 39a/06, 39a/07,
 39b/03, 40a/03, 40a/08, 40a/12,
 40a/12, 40b/01, 40b/07, 40b/09,
 41a/01, 41a/04, 41a/09, 41a/09,
 41b/03, 41b/05,
 41b/09, 41b/13,
 42a/03, 42a/07, 42a/08, 42a/09,
 42b/06, 42b/09,
 42b/10, 42b/11, 43a/02,
 43b/01, 44b/09, 44b/10, 45a/01,
 45a/02, 45a/03, 45a/04, 45a/04,
 45a/05, 45a/05, 45a/08, 45b/06,
 45b/09, 46a/08, 46b/12, 47a/02,
 47a/05, 47a/05, 47a/06, 47b/01,
 48a/13, 48a/13, 48b/01, 48b/01,
- 48b/02, 48b/04, 48b/05, 48b/07,
 48b/10, 48b/11, 48b/11, 48b/13,
 49a/02, 49a/02, 49a/07, 50a/01,
 50a/04, 50b/11, 50b/11, 50b/12,
 52a/02, 53a/07, 53a/07, 53b/02,
 53b/03, 53b/06, 53b/12, 54a/01,
 54a/05, 54b/01, 54b/03, 54b/09,
 55a/01, 55a/08, 55a/10, 55a/11,
 55a/12, 55b/02, 56a/02, 56a/04,
 56a/10
- b.-dür 35b/12
- b.-i 33a/08, 33a/08, 33b/09,
 39a/02, 44b/09, 45a/06,
 45a/07, 45a/07, 45a/07,
 45a/07, 54b/10
- b.-imüzle 47a/05
- b.-inden 42b/03, 54b/09
- b.-ine 32a/04, 54b/08, 54b/08,
 54b/10, 49a/01
- b.-ini 45a/06
- b.-inüñ 40a/04
- b.-isi 45a/01, 33b/02, 48b/09
- b.-isinde 44b/12
- b.-iyle 39a/02
- b.-üñüz 51b/10
- b.-üñüzi 47a/02, 47a/07
- birle : birlikte, beraber
- b.- 30b/06, 30b/09, 37b/06,
 37b/10, 37b/13, 38a/09,

40b/06, 42b/10, 44a/06,	b.-larına 49a/09
48a/02	bostan : Fr. sebze bahçesi, bostan
biraz : biraz	b.-larda 45a/10
b.- 34a/12, 55b/03, 55b/05	boyun : boyun
biryān : Fr. etli bir yemek çeşidi	b.-ına(boynına) 43a/03, 53b/09
b.- 46a/03	böyle :böyle, bunun gibi
bit- : ot filizlenip toprakdan dışarıya	b.- 34a/06, 30b/02, 31a/06,
çıkmak	53a/09
b.-eler : 36b/10	bu: bu
b.-er 36b/10, 49a/08	b.- 29b/09, 31b/03, 33b/10,
b.- meyeydi 48b/12	34a/02, 34a/12, 35b/08,
b.-miş 43b/02	36b/05, 37b/01, 37b/03,
biti : kitap	37b/08, 37b/12, 39b/02,
b.- 39b/05, 39b/06, 39b/09	39b/03, 40a/05, 40a/10,
b.-ler 39b/04	40a/11, 41a/02, 43b/11,
b.-lerin 39b/08	45a/01, 46a/13, 46b/02,
b.-ni 39b/07	46b/08, 47a/02, 48b/10,
biz : biz	49b/13, 50a/02, 50b/03,
b.- 46b/02, 48a/02, 48a/03,	51b/06, 53a/06, 53b/03,
49b/01, 50a/06, 51b/03,	53b/11, 53b/12, 54a/04,
52a/05, 53a/02, 54a/05	54a/10, 54a/12, 55b/09,
b.-de 42a/11, 42a/12,	56a/13, 56b/03, 57a/01
b.-den 30a/11, 34a/11, 44a/04	b.-dur 38a/11, 47b/09, 49b/11,
b.-e 46b/01, 54a/08, 44a/02	55a/08
b.-i 37a/09, 37a/12, 49b/06	b.-da 56a/05
b.-ler 34a/05	b.-ndan 51a/12, 49b/06, 50a/05
b.-üm 34a/01, 37b/07, 42a/11	b.-nı 46b/06, 47a/04, 53a/10,
bogaz : boğaz	53b/05
b.-ına 38b/12, 49a/08, 48b/01	b.-nuñ 33b/10
b.-ından 51a/03	budał : budak, dal

b.-ında(budağında) 46a/01	Burak : Hz Muhammed'in Mîraç'ta
b.-dur 51b/13, 52a/01	bindiği binek
bunlar : bunlar	b.- 41b/02
b.- 52a/03, 52a/07,	b.-lar 39b/11
b.-a 52a/09, 50b/03, 52a/13	b.-lara 45b/07, 45b/11
b.-da 40b/13	b.-lardan 46a/02
b.-dan 50b/01	b.-larına 43b/05, 45b/10, 46a/03
b.-ı 50b/02, 55b/08, 55b/09	b.-un(buragun) 45b/10
b.- unicün 34a/05, 34a/06	but : put, mabud
budürüsti : bkz bedurusti	b.-a 48a/08
b.- 55a/08	b.-lar 52b/05, 52b/05, 52b/08
bugün : bugün	b.-larun 52b/09
b.- 36b/03, 30b/08, 39b/07,	but : but
40a/11, 42a/12, 46b/13,	b.-ı 44b/06
48a/01, 54a/02	buyur- : buyurmak
buğğu : zincir, köstek	b.-dı 49a/06
b.-lar 39b/12	b.-ur 30a/10, 31a/03, 31a/09,
bul- : bulmak	33b/08, 35a/10, 35a/10,
b.-alar 39b/09	36b/11, 37a/04, 41b/01,
b.-asız 34b/03	42b/12, 43a/13, 49b/12,
b.-ayım 36a/01	51b/11, 52a/01, 52b/11
b.-dı 56a/12	bülbül : Ar. andelib, bülbül
b.-ımadum 38a/06, 38a/07,	b.- 46a/01
38a/10	büyirdeklü : ?
b.-ısardur 38a/03, 38a/04	b.- dür 33b/04, 33b/05
b.-ısarsız 56b/13	cān : Fr. can
bulın- : bulunmak	c.- 56a/12
b.-a 32a/05	c.-ını 55b/11
b.-anlar 32a/06	canağ : çanak
b.-maya 38b/13, 33a/11	c.-a(canağa) 55b/04

canavar : Fr. hayvan	cem'-i evkāt : Fr. bütün zamanlar
c.-ları 52a/09	c.- 33a/13, 33a/11
cāre : Fr. çare	cemi': Ar. bütün, hepsi
c.- 49b/02	c.- 41a/13, 51a/09
cebbar : Ar. zorlayıcı, zorba	c.-si 37a/03
c.-lar 36b/02, 43a/02	c.-siyi 37b/07
Cebrā'il : Ar. Cebrail adındaki melek	cennet : Ar. cennet
c.- 32b/04, 36a/09, 36a/12,	c.- 42a/09, 43b/01, 43b/05,
52a/03	43b/11, 44a/11, 44b/04,
c.-e 33b/06	45a/06, 45b/05, 46b/10
cefa : Ar. eziyet,zorluk	c.-de 45b/04, 46b/01
c.- 42b/01	c.-e 41b/08, 41b/12, 42a/03,
cehennem : Ar. Cehennem	42b/05, 42b/08, 43b/01,
c.- 46b/10, 50a/01	46b/10, 47a/11
c.-e 46b/10, 50a/03	cevab : Ar. cevap
cek- : çekmek	c.- 35a/06, 36b/04, 41b/07,
c.-ersin 30b/02	41b/11, 42a/02, 42a/05,
celle celālühu :	42b/07, 49b/03, 49b/07
c.- 33b/06, 54b/13, 56a/01	cevre : çevre
cem' ol- : Ar. toplanmak	c.-side 44b/11
c.- alar 32a/07, 33a/09, 33b/11,	cezā : Ar. ceza
38b/08, 41b/05, 41b/12,	c.- 37b/12, 38a/03, 38a/04,
42a/06, 42b/08, 43a/02	56b/13
c.- ub 45b/05, 42a/03	c.-sı 38a/01, 38a/02
cem' it- : Ar. toplamak	cık- : bkz çıkmak
c.- eler(ideler) 43a/04, 43a/12	c.-ar 49b/06
cem' eyle- : Ar. toplamak	cicek : bkz çiçek
c.- di 56a/10	c.-ler 43b/03
c.- ye 55a/01	cidāl : Ar. karşılıklı kavga
c.- yeler 43a/06, 43a/09,	c.- 54a/07

ciger gūşe : Fr. evlat, sevgili	52a/06, 53b/06, 53b/07, 53b/12,
c.-m 42a/11, 42b/01	55a/05, 56a/02
cihād-ı ekber : Ar. büyük cihad	cür- : bkz çürümek
c.- 30b/09	c.-miş 37a/01
cinn̄ı : Fr. cine ait	c.- iye 36b/11
c.- 36b/06	cüz' : Ar. kısım, parça , bölüm
cisir : Ar. köprü	c.-idür 50a/01
c.- 40b/07	c.-inden 50a/01
c.-de 40b/09, 40b/12, 40b/13	çayır : çayır
c.-de(cisrde) 40b/09, 40b/10,	ç.-lar 43b/02
40b/11, 40b/11, 40b/12,	çek- : çekmek
41a/01	ç.-düvenüz 46a/11
c.-i (cisri)40b/07	çekirge : çekirge
coğ : bkz çok	ç.- 47a/03
c.- 47b/11, 55b/12	çengel : Fr. Çengel
cömert : cömert	ç.- 40b/06
c.-ligin 57a/01	çeşme : Fr. çeşme
cum'a: Müslümanların toplanarak ibadet	ç.-ler 43b/02
ettiği cuma günü	ç.-leri 46a/05
c.- 45b/04, 45b/10	çık- : çıkmak
cümle : Ar. hepsi	ç.-a 46b/04
c.-si 44b/05	ç.-alar 31b/10, 31b/12, 38a/13,
cün : için	38b/01, 39a/07, 39a/09
c.- 31b/02, 31b/04, 32a/07,	ç.-an 34b/08
32b/04, 33a/01, 33a/09, 33b/10,	ç.-ar 54b/10
35a/04, 37a/11, 37a/13, 38a/11,	ç.-maya 48b/03
41a/06, 45a/12, 45b/11, 46a/06,	çıkar- : çıkarmak
47a/02, 47a/04, 47b/01, 48a/11,	ç.-a 40a/08
49a/09, 49a/11, 50b/03, 51b/08,	ç.-alar 48b/05
	ç.-alardı 50a/04

ç.-dilar	42b/02	44b/04, 45a/06, 45b/08,
ç.-duk	34a/01	45b/09, 50a/01, 50b/02,
çoğ : çok		50b/05, 51b/03, 51b/08,
ç.-	31b/04, 42b/01, 48b/04	51b/11, 52a/01, 52a/01,
çürü- : çürümek		52a/10, 52a/12, 52b/10,
ç.-miş(çürmiş)	55b/01, 56a/08,	53a/02, 53a/03, 54a/08,
	56a/11	54b/02, 55a/04, 55b/03,
çürük : çürük		55b/05, 55b/05, 55b/10,
ç.-	53a/10, 54a/08, 56a/09	dâne: Fr.tane
dâd : Fr. ihsan, vergi		d.- 44b/09, 45a/04
d.-umı	42a/09	dartıl- : tartılmak
dağıl- : dağılmak		d.-ur 40a/02
d.-miş	37a/01	daşra : dışıarı
dağı : da,de,dahi		d.-31b/10
d.-	30a/10, 30a/11, 30a/12,	Davûd : Hz Davut peygamber
	30b/01, 30b/01, 30b/07,	d.- 44b/07
	31a/13, 31b/06, 32a/02,	de : da, de, dahi
	32a/06, 32a/12, 33a/12,	d.- 42a/08, 47a/11
	33b/05, 34a/04, 34b/02,	debsert- : kurutmak, buruşturmak
	35a/03, 35a/12, 35b/08,	d.- iñüz 46a/12
	35b/10, 36a/09, 36a/11,	defa : Ar. kez, defa
	36a/12, 37b/02, 37b/07,	d.-yılı 48a/13
	38a/01, 38b/03, 39b/05,	degil : degil
	40a/02, 40a/10, 41b/02,	d.-dür 37b/05, 37b/09, 49b/11,
	41b/03, 41b/05, 41b/09,	55a/10
	41b/13, 42a/04, 42a/13,	degin : degin, kadar
	42a/13, 42b/04, 42b/04,	d.- 30b/11, 33a/09, 33a/12,
	42b/05, 42b/06, 42b/09,	33b/02, 34a/13, 38b/11,
	42b/10, 42b/11, 43b/13,	38b/12, 40a/10, 48b/01,
	44a/03, 44a/04, 44a/09,	48b/01

d.-ki 30b/13, 31a/02	d.- 31b/02, 31b/03, 31b/06,
degül : bkz degil	31b/07, 47a/05
d.- 35a/07	d.-dur 47a/06, 47b/03
d.-dir 51b/04	deve : deve
d.-mi 51a/07	d.- 34a/07, 49a/08, 52a/07
d.-midür 55a/06	devşür- : toplamak
d.-idük 48a/03	d.-eler 48a/13
deljil : Ar. delil,gösterge	de- : demek, söylemek
d.- 35b/08	d.-yeler 48a/03
d.-dür 33b/12, 34a/02	d.-yü 35a/02
dem : Fr. an, zaman, vakit	dib : dip, alt
d.-de 48a/11	d.-inde 41a/13, 41b/01, 41b/05,
deñiz : deniz	41b/12, 42a/06
d.- 36a/06	d.-inden 33a/02
d.-de 34a/07, 37a/02	d.-ine 33a/01, 41b/08, 42a/03,
d.-ler 36a/05	42b/08, 55b/02
depe : tepe	dibāc : Ar. bir çeşit ipek kumaş
d.-lerde 46a/05	d.-dan 44b/11
der : ter	dijke bānlık : muhafizlik
d.- 38b/11	d.- 30b/08, 30b/08
d.-leri 38b/12	di- : bkz demek
deri : deri	d.-di 30b/06, 32b/02, 38a/06,
d.-ler 37a/01	38a/06, 38b/03, 40b/02,
deril- : toplanmak	40b/03, 42b/01, 51a/02,
d.-eler 32a/05, 37b/07	51a/03, 51a/04, 51a/06,
derle- : terlemek	51a/12, 51b/01, 52a/03,
d.-dükte 44b/03	53a/09, 53a/11, 53a/13,
destān ol- : Fr. ötmek	53b/05, 56a/02, 56a/04
d.-a 46a/01	d.-dicün 55b/09
destūr : Fr. izin, müsaade, ruhsat	d.-didi 53b/10

d.-dikleri	53a/02	d.-rlerde	34a/05
d.-diler	30b/02, 31b/01, 38a/05, 38a/08, 42b/02, 42b/02	d.-rse	30a/07, 50a/10
d.-dügi	54b/10	d.-se	55a/09
d.-düm	52a/03	d.-sevüz	34a/10
d.-düñ	51a/13	d.-seydük	50a/09, 50a/12
d.-dümmidi	47b/07	d.-yeler	43b/13, 49a/07
d.-mişlerdür	34b/03	dilek :	dilek, arzu
d.- r	53b/01, 53b/02, 50b/11, 53b/13, 55a/09, 56b/07	d.-	43b/12
d.-rsiñ	51a/07, 38a/08	d.-ünüzi (dileğünüzü)	43b/13
d.-ler	33a/01, 33a/03, 41a/03, 54b/08	din :	Ar. din, inanç
d.-rlerdi	51b/02	d.-ine	41b/07
d.-seler	34b/03	diñüye dut- :	kulak kabartmak
d.-ye	37a/03, 40a/08, 41a/06, 48a/09, 48b/06, 49b/09	d.- a	36a/01
d.-yeler	31b/11, 32a/01, 36a/03, 37a/10, 37b/03, 39b/08, 40a/02, 44a/03, 45b/09, 48b/06, 49a/09, 49b/01, 49b/05, 49b/07	diñlen- :	dinlenmek
dil : dil		d.-e	55b/05
d.-	46a/12, 54a/06,	diñle- :	dinlemek
d.-i	43a/11	d.-yene	57a/01
dile- : dilemek		d.-yeni	46b/07
d.- di	29b/14	dirlik :	hayat, dirilik 44a/12
d.-dükleri	35a/03	d.-den(dirilik)	51a/02
d.-dür	35a/03	diri :	diri, canlı
d.-r	30a/09	d.-	50b/07, 53a/09, 53a/11, 55a/01, 55a/06, 55b/09, 56a/01, 56b/05
dırıga :	Fr. eyvahlar olsun	d.-dür	51b/06
dırıl-	dirilmek	d.-	51a/04
d.-e	37b/06	d.-eler	37a/11

d.-ir 53a/08	oğran- : doğranmak
dirilt- : diriltmek	d.-a 49a/11
d.-e 53a/12, 54a/10, 54a/12, 55b/08	dost : Fr. dost, arkadaş
diş : diş	d.-dan 47a/04
d.-im 42b/02	d.-ı 47a/03
divâne : Fr. deli, budala	d.-ları 42a/01
d.-den 38a/05	d.-larına 44a/08, 44a/10
divâr : Fr. duvar	d.-larum 44a/08
d.- 55b/02, 55b/02	dostluk : dostluk, arkadaşlık
d.-a 55b/06	d.- 39a/03, 48a/10
d.-ları 55a/13	doyur-: doyurmak
diye: diyerek,	d.-makda 45a/09
d.- 32a/09, 36a/10, 36a/11, 36a/12, 40a/05, 42a/06, 42a/10, 42b/04, 43b/13, 44a/01, 44a/05, 44a/09, 47b/03, 48a/08, 48a/09, 49b/02,	dök- : dökmek, harc etmek, atmak
diyü : bkz diye	d.-en 30b/07
d.-yü 33a/01, 33a/03, 43a/08, 52b/05	d.-enlerden 39a/05
diz : diz	d.-ince 40a/04
d.- i 38b/07	dökil- : bkz dökülmek
d.-ine 38b/11	d.-e 49a/11
dízär : Fr. çehre	dökül- : dökülmek, akmak
d.- 46b/01	d.-e 36a/05
d.-unı 46b/07, 46b/02	döndür- : döndürmek
dizil- : dizilmek	d.-diler 34b/11
d.-miş 44b/11	d.-e 32b/05, 48a/11
	dön- : dönmek
	d.-e 50b/03
	d.-eler 44a/10, 49a/11
	d.-iser 56b/11
	d.-üb 35b/03
	dördüncü : dörtüncü
	d.- 39a/02, 40b/11

d.- de	39a/12	d.-nuz	46a/12
dört : dört		dut- : farz etmek	
d.- 38b/09, 45a/06, 45a/08		d.-alum : 30b/02	
d.-i 46b/03		dünle : gece zamanı	
döşek : döşek		d.- 30a/11	
d.- 44b/11		dünya: Ar. dünya	
döv- : dövmek		d.- 32b/02, 33b/09, 36b/05,	
d.-er 49a/08, 49a/09		36b/05, 48b/03, 48b/10,	
du'acı : duacı		48b/13, 49a/01, 49a/03,	
d.- sindan 29b/13		50a/01, 50a/04	
dudağ : dudak 46a/12		d.-da 34a/12, 38a/09, 39b/08,	
d.-ların 52a/02		40a/10, 42b/01, 45b/01,	
dur- : durmak		46a/10, 46a/11, 46a/11,	
d.-a 33b/02, 41a/05, 41a/13		46a/13, 46b/13, 48b/05,	
d.-duk.ları 50a/13		49a/13, 49b/13	
d.-mış 39b/11, 39b/12, 39b/13		d.-dan 38a/08	
d.-ub 52b/08		d.-ya 30a/08, 45a/01, 45a/03,	
dur- : kalkmak		48b/10, 48b/11, 48b/13,	
d.-uñ 37a/02		49a/03, 50a/02	
durur : dir, dir bildirme eki		dürlü : türlü	
d.- 56a/06		d.- 30b/06, 32a/01, 32a/01,	
durāc : Keklik büyülüğünde bir kuş d.-	46a/01	40b/09, 43b/12, 52a/11,	
		55b/12, 56b/11	
dut- : tutmak		d.-dür 47a/12	
d.-a 48b/01, 48b/02		dür- : dürmek	
d.-alar 47a/10, 47a/11, 47a/13,	51b/07	d.-e 36b/01	
d.-dilar 52b/04		d.-er 36b/01	
d.-maduk 49b/01		dürüstü : bkz bedürüstü	
d.-mışdur 36a/02		d.- 43b/11	
		düş- : geçmek	

d.-e 43a/07	Ebu Derda: Sahabe.
düş- : düşmek	e.- 49a/05
d.-er 32b/13	Ebu Talib: Hz Muhammed'in amcası
d.-miş 50b/12	e.- 51a/04
düşman : Fr. düşman	Ebu Sufyan: Mekke resilerinden biri.
d.- 47b/11	e.- 53b/10
d.-dur 47b/08	ecel : Ar. ecel
düşür- : düşürmek	e.- 34a/12
d.-e 36a/07	edā : Ar. tarz, ifade
düşvār : Fr. güç, zor	e.- 31b/09
d.- 48b/09, 55a/09	ednā : Ar. az, pek az
düz : düz 43b/01	e.- 44b/09
d.-i 40b/09	eger : Fr. eğer
düz- : düzmek, yaratmak	e.- 30b/08, 32b/09, 34a/10,
d.-er 54b/02, 54b/02, 54b/03	40b/13,
d.-emez 54b/03	45a/02, 47b/04, 48b/09,
ebed : Ar. sonsuz	48b/11, 48b/12,
e.- 47a/06, 48b/09	49a/01, 49a/02, 49b/06,
Ebi Zerr Gaffari: Sahabe, Eba Zerr	50a/03, 50a/09, 50a/12,
e.- 31a/10	54b/11
Ebu Hureyre: hureyre lakaplı sahaba	egil- : eğilmek
e.- 35b/05	e.-ür 33a/04
Ebu Said Hızrı: Hz Ebu Said	eglen- : eğlenmek
e.- 35b/12, 44b/08	e.-e 31b/06
Ebu Bekri Sıdık: birinci halife	eglenici : eğlenici
e.- 41b/04	e.-lersiz 49b/04
Ebu Cehil İbnü Hişam: Mekkeli	eg- : eğmek
müsriklerin başı	e.-mişdür 36a/02
e.- 43a/07, 43a/08, 43a/07,	ehl : Ar. halk, insanlar
43a/08	

e.-i 40a/01, 32a/11, 32a/11,	e.- ye 32a/08, 36b/13
49a/01, 32b/02, 39a/12,	e.- di 33b/07
43b/01, 43b/11, 44a/11,	emr kıl- : Ar. buyurmak
45b/05, 46b/10, 46b/10,	e.- ur55a/10
47a/12, 48b/13	emzür- : emzirmek
e.-inüñ 44b/04, 49a/03	e.- diginik 36a/07
e.-üñüzi 40b/02	e.-dükli 36a/06
e.-iñen 49a/06	endişe : Fr. endişe, şüphe
e.-inden 48b/04	e.- 55b/09
ekber : Ar. büyük	eniş : iniş
e.-dür 30b/10	e.-i 40b/08
eksil- : eksilmek	Erhame'r-rahimjin : Ar. rahmetlilerin en
e.-di 33b/07	rahmetlisi
e.-mez 38a/07	e.- 51a/10
el : el, kol	eri- : erimek
e.- 50b/12, 54a/05,	e.-yeydi 49a/02
e.-i 38a/09, 43a/05	erzânj : Fr. layık görme
e.-inde 53a/07, 35a/13,	e.- 46b/08
e.-inden 36a/07	eser : eser, kalıntı
e.-ine 39b/05, 39b/06,	e.-i 44b/04
42a/07, 42a/08	eski : eski
e.-leri 48a/06	e.- 32b/13, 55b/07
e.-ünden 30b/09, 30b/09	eskimek : eskimek
elsüz : elsiz	e.- mek 44b/02
e.- 34a/02	esruk : sarhoş
emr : Ar. emir	e.- 36a/07
e.- 48a/12, 53b/11	eşek : eşek
e.-i 55a/08	e.- 56a/12
e.-iyle 54b/10, 56a/09	e.-e(eşege) 56a/07, 56b/02
emr eyle: Ar. emr etmek	e.-i (eşegi)56a/08

e.-ine (eşegine) 55a/11	e.-e (eyde)36b/02, 40a/05,
e.-ini(eşegini) 55b/02	40a/06, 40a/07, 42a/08,
et : et	42a/10, 43b/13, 44a/03,
e.-inden 52b/01	45b/08, 48a/08, 48a/09,
et- etmek	48b/06, 49a/12, 49b/01
e.- düklerini 48a/07	e.-eler(eydeler) 31b/10, 31b/13,
ev : ev	37a/09, 37a/11, 37b/01,
e.- ine 56b/02	43b/06, 44a/01, 44a/08,
e.-leri 55a/13, 55b/06	45b/08, 46a/13, 47a/05,
e.-lerine 35b/03	47b/01, 48a/02, 48b/05,
evliya'ullah : Ar. evliya	49a/13
e.- 42a/03	e.- (eytseler)seler 34b/01
evvel : Ar. evvel,önce	e.-ür(eydür) 30b/02, 31a/07,
e.- 36a/03, 40b/03, 41a/04,	31a/11, 31b/01, 34a/01,
41a/05, 41a/07, 41a/10,	35a/01, 35b/04, 37b/03,
41b/04, 45b/01, 45b/01,	37b/08, 38a/05, 38a/08,
47a/12, 54a/13	38b/03, 38b/04, 40a/03,
e.- den 31a/05	40b/01, 40b/02, 44a/07,
e.- ki 35b/11, 40b/09	45a/03, 45b/09, 48b/03,
e.-kide 39a/10	49a/05, 50a/09, 50b/07,
evvel ü āhir : Ar. ilk ve son	50b/10, 51a/03, 51a/04,
e.- 36b/07	51a/04, 51a/06, 51a/06,
eyit- : demek, dile getirmek	51a/11, 51a/12, 51b/10,
e.-di 31a/12, 35b/13, 51a/01,	53a/08, 53a/10, 53a/11,
51a/03, 51b/03, 54a/01,	53a/13, 53b/01, 53b/03,
54a/10, 56a/01	53b/04, 53b/05, 53b/11,
e.-diler 30b/01, 31a/13, 34b/05,	53b/13, 54b/07, 54b/11,
35a/05, 38a/07, 35b/07	56a/02, 56a/13
e.-düm 52a/03	e.-ürler 31a/09, 34b/06, 34b/07,
	41a/03, 45a/08

e.-ürsin	51a/07	fâjde : Ar. kazanç
e.- ürüz(eydürüz)	29b/08	f.- 34a/12, 32b/03, 32b/03
eyle : öyle		f.-si 52b/09
e.- 50b/02, 56a/03		fânî : Ar. sonu olan, ölümlü
eyle- : etmek,yapmak		f.- 34a/12, 36b/05
e.- di	30b/05, 33a/05, 33b/07,	Fâtima : Ar. Hz Muhammed'in kızı
	48a/10, 55b/04, 55b/11,	f.- 42b/04, 42b/04
	56a/10	Fâtiha : Ar. Kur'anda bir süre
e.-di ise	48a/11	f.- 46b/08, 57a/01
e.-dük	32b/12, 33a/10, 50b/01	felek : Ar. gökyüzü
e.-gil : gaza eylegil	30b/09	f -le 33b/03
e.- mek	30b/09, 49b/11	ferâhî : Ar. ferah, rahat
e.-mege	35b/03, 35b/03	f.- 45a/10
e.-meyem	44a/04	ferişte : Fr. melek
e.-mez	50b/03	f.- 30a/08, 36a/10
e.-mezler	54a/07	f.-ler 32a/11, 36a/08, 38b/05,
e.-mezven	40a/08	39b/11, 40b/04, 41a/06,
e.-ñüz	49a/05	46b/11
e.-r	31a/04	f.-leri 30a/02, 47a/03
e.-rlar	54a/07, 54a/08	ferişteh : bkz ferişte
e.-rsiz	35a/02	f.-ler 41b/02, 45b/10
e.-sün	56b/13	feryâd : Fr. feryad
e.-ye	32a/08, 36b/13, 44b/03,	f.- 47a/05, 53b/10
	48a/07, 55a/01, 57a/02	f.-ıyla 46b/11
e.-yeler	32a/04, 43a/06, 43a/09,	fesad : Ar. bozukluk, fesad
	43b/04, 43b/07, 43b/08	f.- 31b/04
e.-yenler	39a/03	fiskî : Ar. ahlaksızlık
e.-yesiz	46a/13	f.- 31b/04
fahr :	Ar. gurur, onur	fil : Ar. fil
f.-ı	30a/04	f.- 34a/07, 52a/07

Fir‘avn : Firavun	ġazā : Ar. din uğruna savaş
f.- 42b/13	g.- 30b/09
f.-ı 42b/13	ġazāvat : Ar. cenk, savaş
fuğara : Ar. fakirler	g.-da 30b/07
f.-yı 43a/10	ġāzī : Ar. gazi
fužullık : Ar. lüzümsuzluk	g.- ler 30b/08
f.- 51a/09	gece : gece
fülan : Ar. filan	g.- 32b/13
f.- 40a/01	gec- : bkz geçmek
f.-uñ 40a/02	g.-e 41a/05
gaddār : Ar. merhametsiz, zulmeden	g.-eler 41a/06
g.- 36b/05	g.-en 41a/05
ġāfil : Ar. gafil, ihtiyatsız,dalgın, tembel	g.-meyyedi 54b/12
g.-ler 31b/08	g.-miş 34b/04
ġaflet : Ar. ihmal,	g.-se 30a/08
g.- 30b05	geç- : geçmek
gāh : Fr. bazı defa, bazen	g.- di 53b/06, 55b/10
g.- 47a/08	g.- e 38b/12, 39b/03
ġālib : Ar. üstün, galip	g.-en 51a/09
g.- 31a/06, 33a/10, 33a/13,	g.-erdi 50b/11, 53b/03
49a/06	g. müş 30b/01
ġark eyle- : Ar. suya batırmak	geçür- : geçirmek
g.- yevüz 34a/10	g.-enler 30b05
ġark ol- : Ar. suya batmak	gel- : gelmek
g.-an 37a/02	g.- 40a/11, 42a/13
g.-alar38b/12, 48b/02	g.-di 53b/07, 53b/09, 56a/04,
gaygu : kaygı	56a/07, 56a/09, 56a/12
g.- 45b/04	g.-diler 49a/13
gayrı : Ar. başka,hariç,gayı	g.-e 33a/09, 33b/11, 35a/10,
g.- 52b/04	35a/12, 36a/04, 36a/10,

36b/13, 38b/01, 38b/02,	g.-leri 34a/02
38b/09, 39b/06, 40a/13,	g.-si 34a/05
42a/04, 42a/10, 42b/09,	g.-sidür 34a/01
43a/05, 43a/07, 43a/09,	g.-sini 33b/13
43a/11, 44a/01, 44b/03,	g.-ye 34a/07
46a/03, 46a/09, 46a/10,	gendi : kendi
46b/05, 47a/03, 47a/06,	g.- 55b/05, 56b/03
47a/08, 47b/02, 47b/05,	gendü : bkz gendi
49b/07	g.- 37b/10, 37b/13, 38a/09, 38b/05, 54a/08 55b/02
g.-eler 32a/02, 32b/04, 40b/04,	g.-lerden 46b/04
43b/06, 45b/07	g.-lere 52b/04
g.-elüm 38a/11	g.-ye 54b/12
g.-esi 30b/01, 34b/04	gerek : gerek,lazım
g.-ince 31b/02	g.- 39b/08, 50a/06, 54b/09
g.-medi 34b/10	g.-mez 51b/04, 51b/09
g.-medimidi 49a/13	g.- ise 44a/04
g.-meye 31b/07, 35a/10, 40b/01	geri : geri, tekrar
g.-mezse 30b/09	g.- 56b/10
g.-miş 32a/04, 32b/01	getür- : getirmek
g.-mişdür 32a/10, 47a/11, 50a/04	g.- di 30b/03, 54a/08
g.-se 30a/06	g.-digi 30a/02
g.-ür 31b/04	g.-eler 41b/02, 43a/01, 43a/04, 43a/06, 43a/11, 43b/08,
g.-ürem 38a/06	46b/12, 48b/03, 49a/10
g.-ürler 55a/11	getüril- : getirilmek
g.-ürsin 38a/05	g.-e 31b/05
gemi : gemi	gey- : bkz giymek
g.- 34a/07	g.-di 30a/01
g.- 47b/04	g.-eler 45b/07
g.-den 34a/01	
g.-ler 34a/05	

gez : kez, kere, defa	g.-nün 30a/08
g.- 35b/04, 35b/05, 35b/07,	g.-si 52a/02
45a/01, 48b/05, 48b/07,	g.-ye 33a/07
48b/10, 48b/11, 50a/02,	g.- idi 30a/02, 30a/03, 30a/05
55a/10	gir- : girmek
g.- mi 35b/04	g.-ince 54b/04,
gıda : Ar. gıda, besin	g.- mek 48b/08
g.- 45b/01	g.-üb 33a/03
Ğıfār : Ar. ǵifar ağacı	g.-üñ 48a/01
g.- 54b/08	g.-ür 31a/01
gıllığış : Ar. gizli düşmanlık	giri : bkz geri
g.- 43b/04	g.- 32a/02, 32a/03, 37b/06,
gırı ķıl- : Fr. tesirlenmek	44a/12, 47a/01, 49b/06,
g.- mak 46b/04	50b/03, 55a/01
gibi : gibi	girü : bkz geri
g.- 32b/13, 33a/04, 33b/04,	g.- 31a/04, 31b/03, 31b/11,
34a/05, 34a/07, 36a/04,	31b/12, 32a/08, 32b/04,
36a/08, 36b/01, 36b/10,	33b/13, 34a/11, 36b/04,
37a/03, 37a/11, 37a/13,	44a/10, 46a/03, 48b/05,
46a/09, 46b/03, 47a/03,	51a/01, 53a/08, 38a/11
48b/03, 49a/02, 49b/09,	
55a/04	
gice : bkz gece	gişi : kişi
g.- 30a/01, 30a/01, 30b/07,	g.- 30a/09, 35a/12, 35a/12,
31b/06, 31b/07, 31b/08,	35a/13, 38a/08, 38b/05,
32a/08, 33a/11, 33a/11,	39b/12, 48b/04
33a/12, 33a/13, 33b/06	g.- lerüñ 29b/14
g.-de 30a/05, 30a/07, 33b/03	g.-niñ 32b/09
g.-lerde 30a/13, 30b/09	g.-nün 44b/09
g.-leri 30b/05	g.-ye 40a/03
	g.-yi 43a/13, 50a/04
	git- : gitmek

g.-di	51a/09, 53b/05	g.-leri	55a/03
g.-e	31a/08, 33a/11, 33a/13, 46b/10, 46b/11	gölge : gólge	
g-eler	38b/07, 41b/02, 41b/05, 41b/08, 41b/12, 42a/03, 42b/05, 42b/08, 43a/03, 43a/05, 43a/07, 43a/09, 43a/10, 47a/10, 47a/11, 52b/11	g.- 38b/13	
g.-en	34b/02	g.-si	38b/13
g.-er	50a/11	g.-sinde	39a/01, 43b/02, 43b/03, 55b/03
g.-erdi	55a/12	göñül : gönül	
g.-erken	45b/11	g.-inden (göñlinden)	55b/10
g.-erler	38b/07, 31b/11, 32a/02, 43b/07	gör- : görmek	
g.-mege	50b/02	g.-di	53b/03, 55a/12, 56a/03, 56a/05, 56a/07, 56a/13
g.-mekdür	50b/08	g.-dü	50b/12
g.-miş	32b/01	g.-düñmi	48b/06
giydür- : giydirmek		g.-e	34a/12
g.-mişler	43a/01	g.-e	37a/12
gizlü : gizli		g.-eler	31b/13, 32a/03, 37a/12, 43b/01, 45b/01, 46a/06, 47a/04
g.-	53a/03	g.-enler	48b/08
gök : gök	32b/04	g.-enlere	43a/10
g.-e(göge)	56a/02, 32a/03, 30a/01, 31b/10, 31b/12, 32a/13	g.-er	54a/05
g.-den	30a/08, 34b/08	g.-erler	51a/08
g.-i (gögi)	36b/01, 55a/05	g.-ile	48b/07
g.-inde(göginde)	33b/09	g.-medilermi	52a/05
g.-ler	36a/04	g.-medüm	48b/06
		g.-meye	45a/06
		g.-meyince	46b/02
		g.,meyisersiz	47a/02
		g.-meyisersiz	47a/07
		g.-mez	50b/12

g.-mezin 37b/12	ğusl : Ar. gusul
g.-miş 48b/04	g.- 43b/04
g.-üb 49b/13	g.-dan(gusuldan) 40b/13
g.-üñüz 48a/01	ğuşşa : Ar. keder, kaygı, tasa
g.-ür 50a/10	g.- 42a/02, 45b/04
g.-ürler 52a/11	gûşe : Fr. köşe
görin- : görünmek	g.-de 50b/12
g.-e 44b/13, 44b/13, 45a/01,	güt : bkz güç
46a/04	g.-i 35b/02
g.-mez 46a/10	g.-leri 52b/06
göster- : gösternmek	gül : gül
g.-esin 46b/01	g.- 45b/13
götür- : götürmek	gulistân : Fr. gulistan
g.-eler 41a/06, 41b/02	g.- 36b/06
g.-en 32a/11 , 36a/08, 36a/10	gümân : Fr. zan, şüphe
götüril- : götürülmek	g.-a 32a/02
g.-e 41a/07, 41b/05, 41b/13,	gümüş : gümüş
42a/04, 42b/06, 42b/09,	g.-den 41a/09
42b/10, 42b/11, 41b/03,	gün : gün
41b/09	g.- 30b/13, 31a/04, 31a/11,
g.-miş 37a/10	36b/09, 38b/04, 44b/01,
göyün : yanmak	45b/05, 48a/06, 50b/11,
g.-durmeye 30b/07	53a/07, 53b/02, 55a/11,
göz : göz	56a/02, 56a/04
g.- 50a/10, 54a/06	g.-de 34a/03, 51a/10
g.-inden 39a/05	g.-den 44b/01
g.-ini 50a/10	g.-dür 56a/03
g.-leri 30b/07, 30b/08, 44b/05	g.-i 45b/10, 42a/13
g.-lerinden 47b/03	g.-idür 37b/12
g.-i 30b/07	g.-inde 36b/10, 56b/11

g.-ine	54a/07	gür :	mezar, kabir
g.-lerde	38a/04	g.-	37a/12, 40a/10
g.-lük	34a/03	g.-de	47a/01
g.-mi	35b/06	g.-den	37a/10
gün : güneş		g.-lerinden	37a/05
g.-	31a/12, 31b/01, 32a/09, 32a/12, 32b/01, 32b/06, 32b/08, 33b/01, 33b/05, 36a/05, 38b/10, 45a/02,	gûzâr :	Fr. geçme, geçiş
g.-e	32a/08	g.-ı	40a/04
günâh : Fr. günah		habar :	Ar. haber
g.-	38a/09, 38b/11, 50b/08	h.-	32a/04, 46b/04, 47a/11, 49a/13, 49b/03, 50a/04
g.-dur	34b/04, 34b/05, 34b/06	hac :	Ar. hac ibadeti
g.-ı	38b/09, 50b/09	h.-dan	40b/12
g.-lardur	34b/05	hâcet :	Ar. hacet
g.-ları	50b/09	h.-	30a/09
g.-larum	30b/02, 51a/09	h.-i	30a/07
g.-laruñ	30b/01, 30b/01	Haç Ta‘älâ :	Tanrı
g.-laruñuza	30a/12	h.-	31a/09, 32b/01, 33a/04, 33b/09, 34a/01, 36b/09, 37a/04, 37b/10, 38a/04, 40a/04, 41b/10, 41b/11, 42b/12, 43a/13, 46b/09, 48a/03, 50a/09, 50b/11, 51b/03
gündüz : gündüz		Haç Subhanu ve Ta‘älâ :	Tanrı
g.-	33a/11, 33a/12, 33a/13	h.-	37b/13, 40a/06
g.-de	33b/03, 33a/07, 33b/06	haç :	Ar. doğruluk, bir kimseye ait olan
g.-ü	30b/06	şey	
güneş : güneş		h.-ları	39b/02, 39b/03
g.-	30b/11, 30b/13, 31a/13, 31b/05, 33a/12, 33b/04, 38b/08, 56a/03	h.-(k)ı	43a/06, 53b/12
g.-den	33b/03	h.- (k)ıcün	46b/06
g.-e	33a/07, 33a/10, 55b/01		
g.-üñ	30b/11		

ĥaķıķat : Ar. hakikat	ĥamiyyetsüz : hamiyeti olmayan,
h.- 35a/04	h.- 53b/11
ĥaķkında : hakkında	ĥaml : Ar. ağırlık, yük
h.- 39a/11, 39a/12, 39a/13, 39a/13	h.-in 36a/07
ĥāl : Ar. hal, durum	ĥamr : Ar. şarap
h.- 51a/12	h.- 45a/07 , 45b/03
h.-de 38b/12	h.-dur 45a/10
h.-i 48b/09, 49a/05, 48b/08	hanedān : Fr. hanedan, aile
h.-imi 51a/08	h.-da 42a/12
h.-ine 38b/05	ħarāb : Ar. yıkık, harab
ħalāyık : Ar. yaratılmış canlılar	h.- 36b/06, 55a/12
h.- 32a/13, 36a/07, 39a/06, 46b/03	ħararet : Ar. hararet , sıcaklık
h.-ı 39a/09, 40b/05, 46b/11	h.-i 38b/10
h.-uñ 36b/11	ħarb : Ar. cenk, harb
ħalik : Ar. halk, yaratıcı	h.- 53b/07
h.- 54a/13	ħarbe : Ar. süngü
ħallık : Ar. halk	h.-yle 53b/09
h.- 32a/06, 55a/04	ħareket : Ar. hareket
h.-ı 47b/11, 48b/10, 50b/01	h.- 56a/10
h.-ınuñ 34a/02	h.-e 30a/02, 36a/04
ħalvet : Ar. yalnız kalma	ħasan : Hz Muhammed'in torunu
h.-lerine 31b/11, 32a/02	h.- 42b/07, 42b/08
ħamd it- : hamd etmek	h.-uñ 42a/08
h.- mekden 29b/08	ħased : Ar. hased, kıskanma
ħāmīle : Ar. gebe, hamile	h.-den 39b/01
h.-ler 36a/07	ħasenat : Ar. hasenat, sevap
hamım : Ar. pek kaynar nesne	h.-un 40a/07
h.- 49a/10	ħāsıl : Ar. meydana gelen, ortaya çıkan
	h.- 52a/12, 56b/02
	ħasret : Ar. hasret, özlem

h.- 32b/03	h.- 37b/08, 40a/11, 52b/07
hastalık : hastalık	hazjnēdār : (Fr.) hazineci
h.- 44a/12	h.-lar 43b/05
ħasūd : Ar. kiskanan, hased eden	ħažret: Ar. hazret
h.-lari 43a/04	h.- i 30a/13, 31a/11, 35b/13,
ħata : Ar. hata, yanlış	37b/02, 38b/04, 42a/10,
h.- 40a/06 , 51a/13	48b/03, 51b/10, 53a/11,
ħatta : Ar. üstelik de,hatta	53b/01, 53b/02, 53b/04,
h.- 32b/13, 35a/12	53b/08
hava : Ar. hava	h.-inde 37b/08
h.-ya 36a/04	h.-ine 56b/12
ħayā : Ar. utanma, haya	ħediye : Ar. hediye
h.- 51b/13	h.-lerin 44a/09
ħayasuzlık : hayasızlık	helāk : Ar. helak
h.- 51b/13	h.- 36a/08, 37b/06, 48b/11,
ħayat : Ar. hayat	49a/01, 50b/01
h.- 45a/09	hem : Fr. hem
ħayr : Ar. hayır, iyilik	h.- 36b/07, 36b/07, 55b/05
h.- 38a/01, 38a/03	hemen : Fr. hemen
h.-dan 49b/10	h.- 36b/07
h.-i 38a/01, 38a/03	hemışeki : Fr. her zaman
ħayme : Ar. çadır	h.- 31b/09, 32b/08
h.- 45a/04	henüz : Fr. henüz
h.-si 45a/04	h.- 31b/12, 56a/03, 56a/05,
ħayvan : Ar. hayvan	56a/06
h.- 36b/06, 56a/09	her : her
h.-lar 37a/02, 55b/01	h.- 30a/07, 30b/13, 31a/04,
ħażırла- : hazırlamak	32a/05, 33b/02, 33b/09,
h.-mış 39b/11, 39b/12	34a/05, 38a/08, 38b/05,
ħażır ol- : hazır olmak	39b/02, 39b/03, 39b/04,

39b/12, 40a/04, 40b/07, 40b/09, 41a/01, 41a/02, 43a/13, 44b/09, 44b/10, 44b/10, 44b/12, 44b/12, 45a/04, 45a/05, 45a/05, 45b/04, 48a/13, 52b/09, 54b/01, 54b/09, 56b/01, 56b/07, 56b/09, 56b/10	hıtâb-ı izzet : Ar. Allah tarafından birine söz söyleme h.- 36a/11
hergiz : Fr. asla, katiyyen h.- 38a/07, 44a/04, 48b/12	hic : Fr. yok denecek kadar az,hic h.- 30a/09, 33a/11, 34b/10, 36a/13, 36b/11, 37b/10, 38b/13, 40b/01, 40b/02, 42b/03, 44a/02, 48b/05, 48b/06, 54b/02, 55b/13
hesâb : Ar. hesab h.- 46b/10, 56b/12	hikâyet : Ar. hikaye h.- 50b/11
hevâ : Ar. istek, arzu h.-dan 39a/11	h.-den 56b/03 h.-i 55a/11
heybet : Ar. heybet h.-den 36a/03 h.-inden 48b/10	hikmet : Ar. sebeb, hikmet h.-ini 55b/08
hezar : Fr. bülbül h.- 46a/01	hilâf : Ar. karşı, zıdd, hilaf h.- 46b/01
hazähl : Ar. sindirme, midede eritme h.- 44b/04	hilâl : Ar. hilal h.- 32b/13
hinzjre : Ar. hilekar h.- 43a/02	hil'at : Ar. kaftan h.-ini 30a/01
hişm : Fr. kızgınlık, öfke h.- 44a/04	hisâb : bkz hesab h.- 37a/03, 39a/10 h.-in 39b/08
hıtâb : Ar. hitab h.- 44a/01, 46b/12, 47b/05, 36a/09, 39b/06 h.-dur 35a/01	hîzmet : Ar. vazife, hizmet h.- 52b/08 h.-i 39a/12
	hôd : Fr. kendi

h.- 35b/03, 49b/08, 51a/05, 52b/05	ĥužūr : Ar. rahat, huzur h.-ında 35a/09
hor : Fr. ehemiyetsiz, bayağı, hor h.- 43a/10	ĥüccet : Ar. karar, senet h.- 35a/02, 48a/11, 54a/07
hoş : hoş h.- 43b/12, 44b/01	ĥükਮ-i şekāvet: Ar. şikayet hükmü h.-dür 34b/07
h.-lık 48b/04, 48b/05	ĥüsн : Ar. hüsn,güzellik h.- 45b/05
hoşlık : hoşluk h.- 1 48b/07	h.-üñüz 45b/08, 45b/09
hulla : Ar. cennette giydirilecek bir çeşit elbise	iħlaš : Ar. saf, kalp temizliği i.-ila 42b/07
h.- 41b/02	irmaқ : ırmak 1.- 45a/06
h.-lar 44b/13, 39b/11, 45b/06	1.-dan 45a/11
h.-ları 45b/07	1.-dur 45a/08
h.-sı 44b/12	1.-ı (ırmagi) 45a/07, 45a/07, 45a/07, 45a/08, 45b/01
hulķlu : huylu, tabiatlı h.- 44b/08	1.-ından(ırmagından) 45b/01, 45b/02, 45b/03, 45b/03
hūrī : Fr. huri, melek h.- 45a/05	1.-lar 45a/10, 45b/12, 45b/13, 47b/04
h.-ler 43b/07, 44b/12	isı : ısı, sıcaklık
h.-lerden 45a/01	1.-da 39a/06
h.-nūñ 44b/12	ıslan- : ıslanmak 1.- a 55b/05
hurma : Ar. hurma h.- 33a/01	ışk : Ar. aşk 1.- 46b/05
h.-nūñ 33a/02	ībādet : Ar. ibadet i.- 39a/01
Ĥüseyin : Hz Muhammed'in torunu h.- 42a/05, 42a/06, 42b/05	İbnü Eşref : Mekkeli Yahudi
h.-üñ 42a/07	
ħuſū` : Ar. huşu h.- 42b/10	

i.- 43a/05	i.-en 30b/08
İbnü Hişam :bkz Ebu Cehil	i.-erem 42a/09
i.- 43a/07	i.-erken 35a/09
İbnü Abbas : bkz Abbas	i.-erler 52b/08
i.- 44a/07, 54b/07	i.-esiz 56b/12
ic : bkz iç	iftar : Ar. oruç açma, iftar
i.- inde 38b/11, 44b/13, 45a/01, 45a/06, 48b/02, 55b/12	i.- 46a/13
i.-indeki 55a/13	iḥfā : Ar. gizleme, saklama
i.-inden 45a/04, 46a/09	i.- 39a/03
i.-ine 49a/11, 55b/04	iḥtilāf : Ar. aykırılık, uyumsuzluk, i.- 35b/03
i.- lerinde 43b/04	iḥtiyāc : Ar. muhtaçlık, ihtiyac i.- 1 55a/10
ic- : bkz içmek	iḥtiyār : Ar. seçme, seçilme i.- 38a/02 , 38a/03, 38a/03
i.-eler 49a/11	iki : iki
icme : içme işi	i.- 30a/08, 30b/06, 34a/02, 35b/04, 35b/05, 35b/06,
i.- si 49a/03	35b/08, 41a/02, 41a/03, 44b/07, 44b/09, 46b/11,
icün : için 47b/02, 51a/09	51b/13, 52a/01, 54b/08, 54b/13,56b/09
iç : iç	i.- si 31b/07 , 32b/01, 33a/09, 35b/12
i.-inde 32b/09, 34a/03, 37a/10, 39b/09, 44b/13, 53b/08	ikinci : ikinci
iç- : içmek 44b/01	i.- 39a/01, 40b/03, 40b/10, 41a/11, 56b/10
i.- eler 43b/04, 43b/08 , 45b/01, 45b/03, 45b/04, 46a/02, 46a/07, 46b/05	i.- de 39a/11
i.- de 43b/12	ikindi : ikindi vakti
i.- meyen 46a/11	i.- 56a/03
i.- mezvüz 46b/02	
id- : etmek	
i.- e 55a/01	
i.- eler 43a/04, 43a/12	

ikrār : Ar. bildirme, dile getirme	İMĀN : Ar. iman, inanç
i.- 48a/07	i.- dan 51b/13
ilāhī : Ar. Allah’ım, ey Allah	i.-ıyla 38a/13
i.- 42a/09, 46a/13, 46b/06, 50a/06	İMĀNSUZ : imansız, inançsız
ile : ile,beraber,birlikte	i.- 38b/01
i.- 33b/05, 39a/03, 42b/05, 46a/07, 46a/09, 46a/12, 46b/13, 48a/08	imdi : şimdi
ileri : ileri	i.- 38a/09, 40a/11, 46a/12, 47a/09, 48a/01, 48b/06, 54a/02
i.- 50b/02	İMRU’L-KAYS : Mekkeli şair
ilerü : bkz ileri	i.- 43a/11
i.-ki 30a/11, 50b/01	inan- : inanmak
ilet- : iletmek	i.- alar 35a/08
i.- e(ilede) 32b/05	i.- mayanları 43a/08
i.-eler(ileteler) 47a/13, 38b/06	ince : ince
i.- eler 39a/07 , 39b/10	i.- 40b/05
i.- medin 35b/01	incü : inci
ilik : ilik	i.- den 44b/09
i.- i(iligi) 45a/01	in- : inmek
illā : Ar. illa , mutlaka	i.- eler 46a/02
i.- 35a/10, 36b/12, 37b/05, 37b/13	i.- en 34b/08
i.- ki 34b/11	i.- er 30a/09
‘ilmel-yakın : Ar. kesin bilgi	INKĀR : Ar. inkar
i.- 56b/01	i.- 40a/05 , 54a/08
imām : Ar. imam	inle- : inlemek
i.- 43a/09, 43a/10, 43a/12	i.- r 50b/13
i.- ından 43a/13	insan : Ar. insan
i.- dan 40b/10	i.- 36b/06
	İNŞĀ’LLAHU TA’ĀLĀ : Ar. Allah nasib ederse
	i.- 46b/08

intikam : Ar. intikam	i.- 42a/12, 42b/03	i.- 54b/04
ir : erken	i.- 31b/11, 32a/01	i.- den 50b/13 i.- leri 50b/03
ir- : ermek	i.- e 33b/10, 46b/12, 33a/07, 35a/08, 36a/11	işit- : işitmek i.-eler(işideler) 47a/02, 35a/08 i.-düm 44b/08 i.-de 43b/12
irte : erken	i.- 31b/12	işle- : işlemek i.- di 52a/06
irik: erik	i.- le 51b/10	i.-mişlerdi 39b/09
iri- : erimek	i.- yenler 37a/02	it : it, köpek i.- 49b/09
iriş- erişmek	i.- di 55a/12 i.-dügi 30a/04 i.- düreler 44a/08 i.- meye 34a/11	it- : etmek i.- di 56a/10 i.-dikleri 53a/02 i.- icün(itmegicün) 51b/09
is : sahip, malik	i.- si 36a/01	i‘tibār : Ar. saygı gösterme, itibar i.- ıyladur 41a/02
İsā : Hz İsa Peygamber	i.- 44b/06	itmek : ekmek i.- i 55b/04, 55b/04
islam : Ar. islam	i.- 41b/04, 41b/06	iv- : acele etmek i.- elerdi 50a/10
İsrāfıl : Ar. kiyāmet gününde sūru	üfleyecek olan melek.	iy : ey i.- 30b/06, 30b/08, 30b05,
i.- 35a/07, 36a/03, 36a/09, 36a/12, 36b/13	i.- üñ 37b/05	35a/01, 37a/01, 37a/01, 37a/02, 37a/02, 40a/01, 40a/05, 40a/07, 40a/10, 42a/11, 42b/01, 42b/04, 44a/08, 44a/11, 46a/10,
isti'māl : Ar. amel kılma		

46a/11, 46a/11, 46b/13,	k.- dur 35b/11
47a/09, 47b/07, 48b/07,	ķabž : Ar. el ile tutma, kavrama
51a/01, 51a/03, 51a/06,	k.- 55b/11
51a/12, 53b/11, 56a/09	ķabža : Ar. sap, tutulacak yer
iyvāh : eyvah	k.- sı 41a/09
i.- 37a/09	k.- sına 36b/01
izzet : Ar. kıymet, değer, izzet	ķacan : bkz kaçan 49a/08 , 54b/08, 55a/08
i.- 46a/07	k.- ki 30a/07, 54b/04
Ķa‘ab ibnü Eşref :	ķaçan : ne zaman
k.- 43a/05, 43a/06	k.- 31b/01, 34b/01, 45b/09, 49a/10, 55b/08
ķabķara : kapkara	ķadam : Ar. adım
k.- 32b/01, 31a/08	k.- 41b/04
Ķabe ķavseyن : Hz Muhammed'in göğe ağmasından sonra Allah'a iki yay boyu yaklaşması	k.- 1 30a/13
k.- 30a/04	ķadar : Ar. kadar
Ķabil : Hz Adem'in kıskançlık yüzünden öz kardeşini öldüren oğlu	k.- 38b/09, 47b/03, 47b/04, 53b/11, 53b/12, 56a/02
k.- 43a/04	k.- 1 54b/09
k.- i 43a/03	ķadeĥ : Ar. bardak, kadeh
ķabr : Ar. kabir	k.- 46a/10
k.- den(kabirden) 38a/11	k.- ler 46a/07, 46a/09
k.-inden 38a/13	k.- lerile 43b/08
k.- lerinden (kabirlerinden)	ķādir : Ar. kudretli
38b/01	k.- 55a/06
ķabla- : kaplamak	k.- dür 50b/06, 54b/01, 54b/02, 54b/13, 55a/01, 55a/04,
k.- ya 48b/03	55a/04, 56b/01, 56b/04
ķabūl: Ar. kabul	ķāfir : Ar. Allah'a küfreden, kafir
k.- 30a/09, 30b/05, 32b/07, 34b/03	k.- 53b/04

k.-ler 35a/01, 35a/07, 39a/08, 50a/09, 51b/02, 51b/08, 54a/04	k.- 45a/03, 48b/07, 49a/06, 51a/08, 54b/11
k.- ler idi 39a/08	k.-sı 36a/05, 48a/11
k.- lere 34b/01, 35a/01, 35a/05, 37b/07	k.- sı 42b/03
k.- lerün 50b/05	ķan : kan
kağıt : Fr. kağıt	k.- 53b/09
k.- 40a/08	ķanlu : kanlı
ķaķı- : öfkelenmek	k.- 42a/07
k.- dı 53a/13	ķanda : nereye,nerede
ķal- : kalmak	k.- 34a/05, 50a/10, 31a/13
k.-a 36a/09, 36a/11, 36b/06, 36b/06, 36b/06, 36b/07, 36b/07, 36b/12, 39b/04, 41a/01	k.- ligın 55b/13
k.-alar 31b/08, 36a/09, 38a/13, 39a/06, 39a/08	ķandan : nereden
k.-an 36b/12, 48b/09	k.- 38a/05
k.-anına 33a/03	ķanat : kanat
ķaldur- : kaldırırmak	k.- ı 45b/10
k.-ub 37a/04	k.- ıyla 32b/04
ķalem : Ar. kalem	ķani : hani
51a/10, 50b/08	k.- 30b/03, 30b/04, 30b/04, 30b05, 36b/02, 36b/02, 36b/03, 41b/04, 41b/06, 41b/10, 42a/01, 42a/04, 42b/07, 42b/10, 42b/11, 42b/13, 43a/05, 43a/07, 43a/09, 43a/11
k.-maya 36a/06, 36a/13, 36b/11, 37b/10, 43b/04, 48a/12	ķañırıl- : bükülmek, ayrılmak
k.-mış 50b/13	k.- uban (47a-10)
k.-sa 30a/08	ķañķı : hangi
ķāmet : Ar. boy, boypos	k.- 30a/06
k.-lü 44b/06	ķap- : kapmak
ķamu : kamu, bütün	k.- alar 40b/07

kapla- : kaplamak	karış- : karışmak
k.- ya 38b/09	k.- dı 53b/08
kapu : kapı 32b/05, 32b/07	karşu : karşı
k.- dan 32b/06	k.- 42a/10, 55b/01
k.-nuñ 32b/06	k.- sında 46a/04
k.-sídur 32b/05	karşu gel- : karşılamak
k.-sına 40a/10, 43b/05, 47b/01	k.- eler 43b/06
kara : kara, siyah	kaş : kaş
k.- 39a/09, 39b/06, 43a/06,	k.- 44b/05
43a/11, 56b/03	kat : kat
karābet : Ar. yakınlık, akrabalık	k.- 44b/10, 44b/12, 50a/03
k.- 39a/13	k.-ımda 40a/07
karañu : karanlık	k.-ımuza 37b/08, 37b/07
k.- 39a/06	k.-ına 39b/10, 43a/04, 43a/09,
k.- da 39a/08	53a/07
karar : Ar. karar	k.- ıñda 39b/13, 43a/02, 31a/11
k.- 31a/08	ķatı : katı, zor
karargāh : Fr. dinlenilecek, karar verilecek	k.- dur 48b/08 , 49a/07
yer	kâtib : Ar. yazan, katip
k.- a 30b/11	k.- ler 40a/06
karavaş : cariye, halayık	ķatlan - : katlanmak
k.- 39a/12	k.- 53b/10
ķardaş : kardeş	ķatre : Ar. katre, damla
k.-dan 47a/04	k.- 36a/06, 45a/02, 49a/03,
k.-ı 47a/04	54a/05, 54b/01
ķarin : karın, kursak	ķatrān : Ar. katran
k.- 45a/09	k.- 43a/01
k.-nı (karnını) 51b/10	ķatılı : iyice, sıkı sıkıya
ķarındaş : kardeş	k.- 43a/03
k.- lar 49b/10	ķavm : Ar. kavim

k.- 39a/13, 52b/09	kerem : Ar. cömertlik, kerem, lutf
k.- e 52a/02	k.-iyle 57a/02
ķayğu : kaygı	k.- ün 46b/06
k.- 44a/13	kesb : Ar. yalan, kizb
ķaygulan- : kaygılanmak	k.- 48a/07
k.- durmasun 53a/01	kes- : kesmek
ķayna- : kaynamak	k.- eler 33a/02, 54b/09
k.- ya 36a/05	k.- erler 52a/02
kefāret : Ar. kefaret	k.- mezler 33a/02
k.- dür 30a/12	kežzab : Ar. yalancı
kefe : Ar. kefe, terazi gözü	k.- 42b/02
k.- sinde 39b/10, 39b/11	ķıl :ķıl
k.-ye 40a/12, 40a/13	k.- 44b/04
kefen : Ar. kefen	k.- dan 40b/05
k.- leri 55b/01	k.-lar 56a/11
kekir- : geğirmek	k.-ları 55b/07, 56a/08
g.- dikte 44b/03	ķıl- : kılmak
kelam : Ar. lakkırdı, kelam, söz	k.- a 31a/08, 31b/06, 32a/12,
k.- 56b/06	32b/03, 37b/10, 39b/13,
kelam-ı ta'accub: Ar. hayret sözü	41b/03, 41b/06, 41b/09,
k.- 56b/07	41b/13, 42b/06, 42b/11,
kelime : Ar. kelime	42b/13, 44a/11, 46b/10,
k.- den 40a/10, 40a/11	52b/05, 55b/09, 56b/05
k.- si 40a/13	k.-alar 31b/07, 31b/09, 32a/03,
kemāl-i ķudret : Ar. kudret kemali	32a/07, 32a/09, 32b/02,
k.- ine 33b/12	39b/05, 40a/02, 45b/05,
kenar : Fr. kenar	46a/07, 46b/04, 47a/05
k.-ında 41a/05, 45b/13	k. -alum 42a/13, 47a/06
kerāmet : Ar. ikram, ağırlama, keramet	k.- am 51a/08
k.- 37b/09	k.- anı 46b/07

- k.- anlar 38a/01, 38a/02, 41b/10,
 42b/07, 42b/10, 46a/11,
 47a/11, 30b/06, 39a/01,
 39a/02, 41b/07, 41b/12
 k.-avuz 34a/12
 k. -aydı 45a/01, 48b/10
 k.- ayduk 50a/09, 50a/13, 50a/13,
 50b/02
 k.- ayım 35b/13
 k.-dı 31a/10, 35b/05, 35b/12,
 38a/03, 38a/04, 48a/08,
 48a/09, 55b/08, 56a/01,
 56a/07, 56a/07
 k.- dılar 35b/04, 42b/02
 k.- duğum 30b/04
 k.-duğ 31b/13, 52a/09
 k.-dum 51a/06, 51a/13
 k.- duñuz ise 56b/12
 k.-ğıl 46b/08
 k.- ıcidur 30a/12
 k.- maduğ 50b/03
 k.-madum 38a/09
 k.- mağa 50b/07, 55a/06, 30b/04
 k.- mağcün 37b/04
 k.-mağdan 30a/13
 k.-maya 32b/03
 k.-mayalar 50a/11
 k.-maz 38a/04
 k.-mazlar 34b/03, 50b/05
 k.-mış 37b/02, 41a/01, 46a/13,
 48a/01, 48b/04
 k.-mışdı 38b/06
 k.- müş idi 37b/02
 k.- müş idük 46b/01
 k.- müş idüm 48a/01
 k.-uñuz 40a/01, 47a/06
 k.-ur 30a/09, 31b/01, 33b/10,
 46a/01, 51a/11, 53a/11,
 54b/04, 55a/10
 k.-urdı 53b/10, 55b/07
 k.-urlar 51a/08, 54a/07
 k.-ursanuz 49b/01
 k.-ursavuz 49b/07
 k.-ursıñ 40a/05
 kılıç : kılıç
 k.- dan 40b/05
 kırk : kırk
 k.- 35b/06, 35b/06, 35b/07,
 36b/05, 36b/09, 37a/10,
 47a/07
 kış : kış
 k.- da 30b/13
 kiyāmet : Ar. dünyanın sonu, kiyamet
 k.- 31a/05, 31b/03, 32a/10,
 32b/09, 32b/10, 33a/09,
 33b/11, 35a/10, 35a/11,
 35a/12, 35a/13, 35b/01,
 37a/12, 37a/13, 37b/12,

41a/01, 46b/09, 54a/07,	37b/01, 37b/08, 38a/13,
56b/11	38b/01, 38b/06, 38b/07,
k.-de 31a/07, 40b/02, 47a/01,	39a/07, 39a/08, 39b/06,
52b/09	39b/07, 40a/01, 40a/07,
k.- e 33a/08, 33a/12, 33b/02,	40a/08, 40a/11, 41a/02,
37b/03	41b/07, 41b/11, 41b/13,
kıyas eyle- : Ar. karşılaştırmak	42a/02, 42a/04, 42a/05,
k.-ñüz: 49a/04	42a/06, 42a/08, 42b/06,
kıyas itmek : Ar. karşılaştırmak	42b/07, 42b/11, 43a/11,
k.- 50a/05	43b/13, 44a/02, 44a/03,
küymet : Ar. değer, baha, tutar	44a/06, 44a/08, 45a/10,
k.- a 35a/13	45b/03, 46a/10, 46b/01,
kızıl : kırmızı	46b/04, 46b/12, 47a/02,
k.- 41a/08, 44b/10, 46a/05	47a/06, 47a/06, 47a/11,
ki : ki, baglaç	47b/03, 47b/04, 47b/05,
k.- 39b/13, 30a/02, 30a/06,	47b/07, 47b/08, 47b/09,
30a/09, 30a/09, 30a/10,	47b/11, 47b/13, 48a/03,
30a/10, 30b/02, 31a/12,	48a/12, 48b/05, 48b/06,
31b/01, 31b/13, 32a/03,	49a/06, 49b/03, 49b/07,
32a/04, 32a/08, 32a/10,	49b/12, 49b/13, 50a/04,
32a/12, 32b/12, 33a/01,	50b/04, 50b/06, 50b/06,
33a/07, 33a/07, 33a/13,	50b/06, 50b/10, 50b/11,
33b/08, 34a/06, 34a/10,	51a/02, 51a/07, 51a/08,
34a/11, 34b/03, 35a/06,	51a/09, 51a/11, 51a/11,
35a/10, 35a/11, 35b/04,	51a/13, 51b/06, 51b/06,
35b/05, 35b/09, 36a/01,	51b/07, 51b/11, 51b/11,
36a/02, 36a/03, 36a/10,	52a/01, 52a/02, 52a/05,
36b/02, 36b/03, 36b/04,	52a/06, 52a/07, 52b/04,
36b/11, 36b/13, 37a/03,	53a/06, 53b/12, 53b/13,
37a/04, 37a/10, 37a/13,	54a/01, 54a/01, 54a/02,

54a/10, 54a/12, 54a/13,	kitab : Ar. kitap
54b/01, 54b/02, 54b/13,	k.-ı 57a/01
55a/04, 55a/04, 55a/08,	çoçalık : yaşlılık
55a/08, 55a/12, 55b/09,	k.- 44a/13
56a/03, 56a/03, 56a/04,	çoħħu: koku
56a/04, 56a/07, 56a/07,	k.- sindan 48b/13
56a/09, 56a/13, 56b/04,	ķolun : at yavrusu, kısrak
56b/04, 56b/13	k.- a 32b/10
kim : hangi kişi anlamındaki soru	ķolunla- : kısrak yavrulamak
k.- 37a/09, 37a/11, 39b/02,	k.- sa 32b/09
39b/03, 39b/09, 53a/10,	ķon- : konmak
54a/10	k.-alar 43b/03, 46a/02
k.-dür 52a/03	k.-dı 55b/02
k.-e 50b/04	ķop- : kopmak
k.-i 38b/07, 38b/07, 38b/07,	k.-a 32b/09, 32b/10, 35a/12,
38b/11, 38b/11	35a/13, 35b/01, 45b/06,
k.-sin 51a/03	46a/08
k.-ünle 48a/10	k.-ar 38b/03
k.-ündür 36b/04	k.-arlar 52b/10
kim : ki	k.-ıncı 31b/03
k.- 29b/08	k.-ısar 52b/10
kimse : kimse,	k.-mak 37b/05
k.- 40b/03, 38b/04, 55b/13	k.-mış 37a/13
k.-yi 40b/03	k.-ıncı(kobınca)31a/05
k.-ye 38a/04, 38b/04, 40a/11,	ķopar- : kaldırırmak,
44a/02, 56b/13	k.-di 37a/09
kin : Fr. garaz, kin	ķorķ- : korkmak
k.- 42a/12	k.-alar 32a/02
kir : kir	k.-dukları 32a/04
k.- 44b/02, 44b/05	k.-sindan 39a/05

k.-ub	39a/04	k.- iñden	56b/07, 56b/08		
k.-unuz	34b/02	k.-ümüz	52a/06		
korķu :	korku	k.- ümüze	34a/02		
	k.- 42a/02	ķul :	kul		
korķut-	: korkutmak		k.- 39a/12, 40a/06		
	k.- da		k.- ları	31a/06	
ķo-	: bırakmak, koymak		k.- um	40a/05, 40a/07, 40a/10	
	k.-rlar	ķulaķ :	kulak		
ķoy-	: koymak		k.- ıni (kulagını)	36a/01	
	k.-alar	ķumaş :	Ar. kumaş		
	40a/12, 40a/13		k.- ın	35a/13	
k.-ar	44a/07	ķumrı :	kumru		
	k.-dı		k.- 46a/01		
köñlek	: gömlek	Ķur'an :	Ar. Hz Muhammede gelen kutsal		
	k.- 43a/01		kitap		
	k.- ini		k.- da	35b/08, 51b/07	
	42a/07, 42a/08			k.- ı	32a/01
köñül	: gönül			k.- ila	51b/06
	k.- i (köñli)	ķurb :	Ar. yakınlık		
	51b/06		k.- 37b/07, 37b/09		
köše	: Fr. köše		k.- dan	37b/09	
	k.- sinde	ķurb-ı īsāb :	Ar. yakın hesap		
	45a/05		k.- dur	37b/09	
köy	: köy	ķurıl- :	kurulmak		
	k.- e		k.- müş	39b/10	
	55a/12	ķursaķ :	kursak		
ķubbe	: Ar. kubbe		k.- ında(kursağında)	37a/02	
	k.- 48b/02				
	k.- de	ķurtar- :	kurtarmak		
	44b/10		k.- alum	42b/01	
	k.- si		ķuru :	kara,yer	
ķucış-	: kucaklaşmak				
	k.- alar				
	47a/07				
ķudret	: Ar. güç, kudret				
	k.- 36b/01, 55b/09				
	k.- i				
	56a/13				

k.- da	34a/08	lezzet : Ar. lezzet,tat
ķuru- : kurumak		l.- 36a/01
k.- müş	55b/01	libās : Ar. elbise
k.-ur	33a/04	l.- lari 49a/04
k.-tmasun	33a/03	loķma : Ar. lokma, parça
ķuš : kuş		l.- yi 35a/13
k.-ı	47a/03	lütf : Ar. lütf
k.-lar	46a/03	l.- 46b/06
ķutlu : mübarek,kutlu		l.- ıyla 57a/02
k.-	52a/09	ma'bud : Ar. ibadet edilen
kürsi : Ar. makam, taht		m.- 52b/04
k.-	44b/10, 45a/05, 42a/10	m.- lariyla 52b/10
k.- de	44b/10, 45a/05	ma'dum : Ar. var olmayan
k.- ler	46a/05	m.-lar 55a/10
la'l : Ar. kırmızı ve değerli bir süs taşı		mağrib : Ar. batı
l.-	43b/07	m.- 54b/07
l.- i	46a/07	m.- a 32a/09, 32b/05
Lāt : Ar. Mekkelilerin taptığı put		m.- da 32b/05, 41a/10
l.-	53b/12	m.- dan 32a/12, 32b/08
lāyık : Ar. yaraşır, layık		maḥal : Ar. yer, mekan
l.- dur	51b/08, 56b/09	m.- de 55a/01
lebbeyk : Ar. buyurunuz		maḥluķ : Ar. yaratik
l.-	41b/07, 41b/11, 42a/02,	m.- 36a/13
	42a/06, 42b/08	m.- dur 55a/05
leşker : Fr. asker		maḥṣer: Ar. mahşer
l.-	53b/08, 53b/08	m.- 40a/01
l.- idür	52b/07	m.- e 38b/06, 38b/08
l.- iydi	53b/11	maḥv ol- : Ar. mahv olmak
leyl : Ar. gece		m.- aydı 45a/02
l.-	33b/01, 33b/01	maḥv ḫıl- : Ar. mahv etmek

m.-ayduk	50a/09	m.- 49a/10
maķām :	Ar. makam, durulan yer	m.- lariyla 49a/10
m.- īna	30a/04	maşriķ : Ar. doğu
m.- īnda	33b/08	m.- da 41a/09
maķāmlu :	Ar. makamlı	m.- dan 31b/03, 32b/08
m.-	33b/08	m.- dur. 31a/03
maķdūr-ı	beşer : Ar. insan için	mažlum : Ar. zülme uğrayan
	yapılabilecek	m.- lar 42a/05, 42a/06, 42b/05
m.-	49b/11	ma'żur dut- : Ar. mazur görmek, özürlü
mal :	mal,mulk	görmek
m.- īnī	41b/10, 41b/11	m.- ġıl 51a/13
m.- īnuz	35a/04	meded : Ar. yardım
mālik :	Ar. mülk sahibi	m.- lerine 34a/10
m.-	49b/02	meger : Fr. meger
m.-	dür 52a/07	m.- 44b/05, 31b/13, 34a/11,
m.-	e 49b/02	35a/07, 38b/13
ma'lūm :	Ar. belli olan	mehāķ : Ar. durgun suyun yesilliği
m.-	35b/07	m.- a 32b/13
ma'lūm ol- :	Ar. belli olmak	mekkār : Ar. düzenbaz, hileci
m.-	dı 56b/04	m.- 36b/05
	madı 35b/07	mekruhāt : yapılması şeriatça hoş olmayan
mana :	Ar. mana, anlam	şey
m.-	56b/10	m.- dan 39b/02
m.-	sı 34a/06, 54a/12	melek : Ar. melek
m.-	yadur 56b/09	m.- 36a/08
ma'siyet :	Ar. asılık eden	meleküt : Ar. melekler ve ruhlar alemi
m.-	30b/06, 31b/04, 49b/06	m.- 56b/08, 56b/08, 56b/08
maşlaḥat :	Ar. husus, keyfiyet	melik : Fr. padişah
m.-	icün 31a/07	m.- ler 29b/09
maşrabə :	Ar. kap	melūl ol- : Ar. bükmiş olmak, üzülmek

m.- maǵıl 53a/03	m.- dük 50b/01
mel'ūn : Ar. lanetli	meşgül : Ar. meşgul
m.- 54a/03	m.- 31b/12, 38b/05, 43b/09
Menāt : Mekkelilerin taptığı bir put	mevķūf : Ar. vakfedilen şey
m.- 53b/12	m.- da 41a/03
menāzil : bkz menzil	m.- lar 41a/02
m.- 30b/13, 32b/12	mevži' : Ar. mevzi, yer
m.- i 31a/02	m.- 31a/01
menfa'at : Ar. kar, çıkar, fayda	m.- dür 31b/02
m.- 51b/07, 52a/11	meydan : Ar. meydan, alan
m.- lar 52a/13	m.- ına 37a/06
menzil : Ar. ev, yer	m.- ında 46b/09
m.- 30b/12, 30b/12	meyve : Fr. meyve
m.- den 30b/13, 31a/01	m.- den 35b/13
m.- i 32b/12, 30b/12	Mika'ıl : Ar. dört büyük melekten
m.- lerin 32b/11	rızkalarım taksimine me'mur
m.- lerinde 43b/07	olani adı
merah : Ar. rahat edecek yer	m.- 36a/09, 36a/12
m.- 54b/08	mikdār : Ar. kısım, miktar
merkeb : Ar. binilecek hayvan	m.- dadur 50a/06
m.- 38b/06	m.- ı 31b/06, 31b/07, 32a/08,
m.- ler 34a/07	36b/05, 36b/09, 38a/12,
mescid : Ar. mescid	38b/09, 41a/02
m.- e 39a/02	mil : Ar. mesafe ölçüsü mil
m.- lere 32a/05, 32a/06	m.- 38b/09, 45a/05
mesela : Ar. örneğin	milk : Ar. mülk
m.- 52a/07	m.- ine 33b/10, 33b/10
mesh қıl- : bkz mesh eylemek	Mi'rāc : Ar. göge çıkma, mirac
m.- ayduk 50a/13	m.- 52a/01
mesh eyle- : Ar. şeklini değiştirmek	miskin : Ar. aciz, zavallı, miskin

m.- 38b/02	Muştafa : Muhammed Mustafa
misvak : Ar. bir ağaç dalı misvak	m.- 30a/04, 41a/05, 41a/07
m.- 54b/09	mustaşarri'ş-şems : Ar. güneşin durduğu
mizān : Ar. tari, ölçek	yer
m.- 39b/09, 39b/10	m.- 31a/07, 31a/02, 31b/02,
m.- a 40a/11, 40a/01	31a/10
mu'allak : Ar. belirsiz	müteħayyir : Ar. şasırmış
m.- 36a/11	m.- 47a/03
Muhammed : Müslümanlığı getiren	muvāfiķ : Ar. uygun, yerinde
peygamber	m.- 30a/06
m.- 30a/04, 41a/07, 44b/08,	mübārek : Ar. kutlu
52b/13, 53a/08, 53b/10,	m.- 30a/13, 44b/01
54a/01, 54a/12	mücāhede : Ar. cihad etme
m.- e 41a/13, 51b/03	m.- 30a/13
m.- i 41a/05, 51b/06, 51b/08	mücrim : Ar. suçlu
muhtasar-ı kelam : Ar. sözün kısası	m.- ler 47a/09
m.- 49b/11	mühr : Ar. mühür
münsha'ib : Ar. dallanan, ortaya çıkan	m.- 48a/04, 48a/06
m.- 45a/11	mühlet : Ar. zaman
muntažir: Ar. gözleyen	m.- 47b/02
m.- 35a/07	mülâzimat : Ar. lazım olacak şey
m.- dur 36a/02	m.- 39a/02
murâd : murat, amaç	mülk : Ar. mülk
m.- 34a/01, 37b/08, 50b/07	m.- 36b/04, 36b/06
Müsa : Musa peygamber	mü'min : Ar. iman eden
m.- 30a/03	m.- 30a/06
musahhâr : Ar. ele geçirilmiş	m.-ler 35a/04, 35a/05, 37b/03,
m.- 52a/08	45a/12, 45b/06, 45b/08,
muśavvir : Ar. suret veren	45b/11, 46a/07, 46a/08,
m.- 54b/02	46a/13, 46b/13

m.- leri 46a/06	m.- ler 31b/08, 31b/09,
m.- leriydi 39a/07	mütekebbir : Ar. kibirlenen
m.- lerün 50b/08	m.- ler 43a/02, 36b/02
m.- ün 45a/04	nādan : Fr. bilgisiz, cahil
münādi : Ar. tellal	n.- müşsin 51a/05
m.- 32a/12, 39b/13, 41b/09,	nādanlık : bilgisizlik
41b/13, 42a/04, 42b/06,	n.- 51a/06, 51a/06
42b/13	nafağa : Ar. karşısiksız verme
m.- ler 41b/03, 41b/06	n.- 41b/10, 41b/12
münāfiğ : Ar. iki yüzlü	nāgāh : Fr. ansızın
m.- 39a/08	n.- 35a/08
münezzeḥ : Ar. noksansız	namaz : Fr. namaz
m.- dür 56b/07	n.- 39a/11, 42b/10
münkir: Ar. inkar eden	n.- a 31b/11
m.- 37b/03	n.- dan 40b/10
mürselim : resül	n.- ı 31b/13
m.- 37b/02	nāme : Fr. name
mürtefi' : Ar. yüce, yükselmanış	n.- 40a/04, 40a/05, 40a/08,
m.- 51a/10	40b/03
müstekim ol- :	n.- de 40a/08
m.- a 29b/14	n.- dür 40a/05
müşk : Fr. misk	n.- si 40a/13
m.- 44b/03, 44b/03, 45b/06,	n.- yi 40a/12, 40a/12
46a/05	nār : Ar. od, ateş
m.- den 46a/04	n.- umla 50b/10
m.-leri 46a/08	naşīḥat : Ar. öğüt, nasihat
müşrik : Ar. şirk koşan	n.- 34b/03
m.- ler 48a/03, 52b/03, 52b/07,	nażar ḫıl- : Ar. bakmak
53a/01	n.- 56a/05, 56a/07
müteheccīd : Ar. gece uyanıp namaz kılan	n.- alar 32a/03

n.- aydı	45a/01, 48b/10	n.- 36b/11, 40b/01, 40b/09,
n.- dı	56a/07	45a/08, 48b/06, 51a/05,
n.- unuz	40a/01	54b/01, 55a/09
n.- ur	51a/10	n.-leri 52a/06
nāz : Fr. naz , işve		n.- nün 55a/08, 56b/07, 56b/09
n.- ile	46b/10	n.-ye 56b/01
ne : ne		nevmdir :Fr. ümitsiz
n.- 30a/07 , 33a/07, 33a/07,		n.- 49b/10
33b/10, 33b/10, 35b/02,		nicün : niçin
35b/03, 36b/06, 36b/06,		n.- 30b/02, 50a/11, 50b/03,
36b/06, 36b/06, 36b/06,		53b/13
38a/07, 39b/09, 40a/05,		nice : nice
42a/02, 42a/02, 43b/12,		n.- 35b/13, 35b/13, 44a/02,
44b/01, 50a/06, 50b/02,		48b/08, 48b/09, 49a/05,
50b/03, 51a/12, 55a/05,		49b/01, 51a/06, 51a/07,
56a/02, 56b/11		52a/11, 53a/09, 29b/14
n.- dür	38a/01, 38a/02	n.-leri 48b/01, 48b/01, 48b/02
n.- idersün	53b/03	nidā : Ar. nida, ses
ne'uzu billahi :		n.- 30a/09, 32a/12, 39b/13,
n.- 38b/01		41b/03, 41b/06, 41b/09,
nefes : Ar. soluk, nefes		41b/13, 42a/04, 42b/06,
n.- 44b/02, 48b/03, 48b/12		42b/09, 42b/11, 42b/13,
nef̄ha : Ar. bir kez üfürme, esme		43a/05, 43a/07, 43a/09,
n.- 35b/06		43a/11, 44a/11, 46a/10,
nefs : Ar. nefis, can, ruh		47a/06, 47a/08, 47b/02,
n.- ümüz	47b/02	56a/04, 56a/07, 56a/09
n.- üñ	30b/09, 39b/07	n.- yı 47a/02
nehār : Ar. gündüz		nifaḳ : Ar. iki yüzlülük
n.- 33a/13, 33b/01		n.- dan 52a/01
nesne : nesne		ni'met : Ar. ihsan, nimet

n.- lericün	52b/01	48b/02, 48b/02, 54b/06,
nite : nasıl		54b/09, 54b/10, 54b/11,
n.-	33b/13	54b/11
niteki : bkz nitekim		o.-a 42a/10, 48b/05, 51a/11
n.-	31a/08, 31a/10, 32b/01,	o.- dan 43a/01, 49a/09
33a/09, 33b/08, 35a/05,		o.-ı 38a/07
37a/04, 42b/12, 43a/13,		o.-ıla 54b/12
50b/09, 52b/11		o.-ıma 50a/04
nitekim : nitekim		o.-ınlı 38a/08, 50a/01
n.-	41b/01, 50b/01	o.-ınuñ 50a/01
niyyet : Ar. meram, niyet		o.-ıu 49b/13
n.-e	46b/08	oğlan : oğlan, çocuk
Nūh : Nuh peygamber		o.- 53b/12
n.-	34a/01, 34a/05	o.-ı 48a/10
nūr : Ar. nur, ışık		o.-ları 47b/07, 56b/03
n.-	33a/10, 46a/09, 46b/04	o.-larına 37b/13, 38a/02
n.-ı	31a/08, 32b/01, 33b/05,	o.-larını 50b/06
33b/07, 45a/02, 46b/03		oğlancık : küçük oğlan
n.-ıları	46a/08	o.-lar 50b/09, 36a/08
n.-umdur	50b/10	okır- : çağırmak
n.-umı	50b/10	o.- ya 39a/04
nuşret : Ar. yardım		okır- : bkz okumak
n.-	41b/07	o.- 39b/07
nutfe : Ar. döl suyu,sperm		o.-yalar 32a/03
n.-den	54a/05	o.-yana 57a/01
nüzül : Ar. aşağı inme		okırın- : okunmak
n.-	43b/07	o.- an 39b/04
od : ateş		o.-urken 40b/03
o.-	38a/06, 38a/06, 38a/07,	oku- : okumak
38a/10, 38b/10, 48b/01,		o.-duk 32a/01

o.- yani	46b/07	53a/13, 53b/03, 54a/03,
o.- yalum	46b/08	54a/13, 54a/13, 54a/13,
ol: o		54b/01, 54b/01, 54b/04,
o.-	30a/06, 30a/07, 30a/11,	54b/06, 54b/13, 55a/03,
	31a/06, 31b/02, 31b/05,	55a/09, 55b/06, 55b/07,
	31b/08, 32a/04, 32a/05,	55b/07, 55b/11, 56a/03,
	32b/06, 32b/06, 32b/07,	56a/06, 56a/09, 56a/11,
	32b/10, 32b/12, 32b/13,	56b/13
	33a/01, 33a/03, 33a/04,	o.- dur 37b/01, 44a/03, 53a/06,
	33b/07, 33b/10, 34a/02,	54a/12, 54b/11
	34b/01, 35a/08, 35a/09,	o.- ki 38a/03, 38a/03
	36a/03, 36b/07, 36b/10,	ol- : olmak
	36b/12, 37a/10, 37b/05,	o.- a 30a/07, 31a/08, 31b/03,
	38a/13, 38b/01, 38b/02,	31b/04, 31b/05, 32a/08,
	38b/04, 38b/12, 38b/13,	32b/04, 33a/11, 33a/13,
	39a/07, 39a/08, 40a/11,	33b/01, 33b/01, 34a/06,
	40a/12, 40a/13, 41a/04,	34a/11, 34b/02, 35b/04,
	42a/01, 42a/04, 42b/07,	35b/06, 36a/04, 36a/06,
	43a/12, 43b/02, 43b/03,	36a/08, 36a/08, 36b/12,
	43b/03, 44a/01, 44a/06,	37a/10, 37a/13, 38b/05,
	44b/13, 45a/01, 45a/04,	38b/06, 38b/10, 38b/11,
	45a/11, 45b/07, 45b/10,	39a/01, 39a/02, 39a/02,
	46a/02, 46a/02, 46a/05,	39a/03, 39a/04, 39a/05,
	47b/03, 47b/13, 48a/06,	39a/09, 39b/10, 40a/04,
	48a/11, 49a/04, 49a/04,	40a/08, 40b/07, 40b/08,
	50a/07, 50a/09, 50b/05,	40b/08, 40b/08, 40b/09,
	50b/06, 51a/02, 52a/06,	41a/03, 41a/04, 41a/05,
	52a/06, 52a/09, 52a/13,	41a/07, 41a/08, 41a/08,
	52b/01, 52b/05, 52b/05,	41a/09, 41a/09, 41a/10,
	52b/07, 53a/01, 53a/10,	41a/10, 41a/12, 43a/09,

43a/10, 43a/12, 43b/03,
43b/05, 44b/02, 44b/04,
44b/05, 44b/05, 44b/06,
44b/06, 44b/07, 44b/07,
44b/07, 44b/08, 44b/08,
44b/09, 44b/09, 44b/10,
44b/11, 44b/11, 44b/13,
45a/04, 45a/05, 45a/05,
45a/06, 45b/13, 46a/02,
46a/03, 46a/10, 46a/10,
46b/03, 46b/06, 47b/04,
48a/11, 48a/12, 48b/04,
48b/04, 48b/08, 48b/09,
48b/09, 49a/04, 49a/04,
49a/05, 49a/06, 49b/09,
51a/12
o.- alar 31b/09, 31b/12, 32a/06,
32a/07, 33a/09, 33b/11,
36a/08, 37a/11, 37b/06,
37b/08, 38b/08, 38b/12,
41b/01, 41b/08, 41b/12,
42a/06, 42b/08, 43b/09,
45b/05, 46b/04, 47a/03,
47a/08, 48b/02, 49b/10
o.- alardı 50b/01
o.- am 44a/03
o.- an 36b/10, 37a/02, 53a/09
o.- anları 37b/03
o.- avuz 49b/07
o,- aydı 45a/02, 45a/03, 48b/11,
49a/01, 50b/02
o.-dı 33b/08, 45b/02, 51a/10,
53b/06, 53b/07, 54a/03,
55b/12, 56a/11, 56a/12,
56b/02, 56b/04
o.-du 41a/02
o.- dugı 30a/10, 31a/02, 31a/06
o.- dum 51a/13
o.- duñuzmı 44a/01, 44a/09
o.- dur 33a/01
o.- madı 35b/07
o.- maduñ 40a/10
o.-magın 55a/09
o.- maǵıl 53a/03
o.- maķ 44b/02
o.-maya 31b/06, 31b/10, 31b/12,
32b/07, 44b/04,
44b/05, 45b/04, 52b/09
o.- mayalum 44a/02
o.-mayaydı 49a/03, 54b/12
o.-maz 40a/12, 42a/12,
o.-mış 39a/09, 32b/01, 43a/11,
45b/08, 45b/09, 45b/13,
50b/12, 51a/01, 52b/08,
55a/13, 56a/04, 56a/08,
56b/03
o.-mışdur 54a/10
o.-mışlar 43a/02

o.-sa 33a/10, 39b/03, 41a/01, 45b/10, 54b/09	otuz : otuz
o.- sun 30a/10, 44a/05, 44a/06	o.- 44b/07
o.- ub 39a/08, 41b/05, 42a/03, 49b/06	ögret- : öğretmek
o.- uñ 49b/08	ö.- medük 51b/03
o.-ur 31a/01, 31a/02, 32b/13, 32b/13, 33a/04, 42a/12, 45a/11, 50b/08, 52a/13, 53a/09, 55a/09	öl- :ölmek
o.- ursa 39b/03	ö.- diginden 50b/08
on : on	ö.-eler 36a/11, 36a/12, 51a/08
o.- 34a/03, 46b/03	ö.- enleri 55a/01
orta :orta	ö.- miş 56a/08
o.- sına 32b/04	ö.- müşleri 56b/04
oruc : oruç	ö.- sün 36a/10
o.- 46a/12	ö.- sünler 36a/12
o.- dan 40b/11	öldür- : öldürmek
'Osman : Hz Osman Peygamberimizin damadı ve üçüncü halife	ö.- diler 42a/05
o.- 41b/10, 41b/12	ö.- e 49a/08
ot : ot, çimen	ör- -em 53b/02, 53b/04, 53b/05
o.- 36b/10, 48b/12	ö.- erem 54a/01,
o.- dur 49a/08	ö.- ürem 53b/01
otur- : oturmak	ölü : ölü,
o.- a 44b/12, 45a/06	ö.- ler 53a/08
o.- dl 55b/03	ö.- yi 55a/06
o.- müş 31a/11	ölüm : ölüm
o-mışlar 46a/06	ö.- 44a/12, 51a/01, 51a/02, 51a/07
o.- müş idüm 31a/12	'Ömer : Hz.Ömer islam'ın ikinci halifi ö.- 41b/07, 41b/08
	'ömr : ömür
	ö.- 50b/05
	öñ : ön
	ö.- inde 39b/10, 48a/09, 52b/08

ö.- lerinde 42a/07	p.- ı 43a/08
ö.- lerine 43a/04, 43a/07, 46a/03	p.- lar 41a/13, 49a/13
ö.- üzünde 34b/02	pend u naşihat : Fr. nasihat, öğüt
öñürt- : önüne geçmek	p.- dur 51b/04
ö.- e(önürde) 33a/08	perákende : Fr. dağınık,
ör- : örmek	p.- 56a/08
ö.- müşler 43a/01	perhız : Fr.inde yasak kılınan şeylerden
ört- : örtmek	uzak kalma, perhız,
ö.- enleri 43a/06	p.- 46a/11
öt- : ötmek	perrān : Fr. uçan, uçucu
ö.- di 53a/10	p.- 36a/04
'özr : Ar. özür	pes : Fr. öyle ise, imdi, sonuç olarak,
ö.- 48a/12	p.- 31a/02, 41b/07, 41b/11,
pādişah : Fr. padişah, hükümdar	42a/02, 47a/09, 48a/03,
p.- dan 44a/06	50a/10, 50b/02, 50b/05,
p.- ligi 56b/09, 56b/10	51b/08, 52b/01
p.- un 56b/10	pıṛ : Fr. yaşılı
pāk : Fr. temiz, saf, pak	p.- 36a/08, 50b/12, 51a/01,
p.- 43b/05	51a/02, 51a/04, 51a/06,
pāre: Fr. parça, pare	51a/06, 51a/12
p.- 33a/02	p.- ler 47a/12
payḡambar : Fr. peygamber	p.- leri 47a/12
p.- 30a/01, 31a/12, 35a/10,	pıṛlilik : yaşılılık
35b/13, 36b/10, 40a/03,	p.- 50b/10
40b/02, 41a/12, 44b/06,	p.- den 50b/07
44b/06, 46a/06, 49a/05,	put : put
49b/11, 50b/09, 53a/07,	p.- 48a/09
55a/11	p.- a 54b/04
p.- a 51b/02, 29b/08	p.- lara 52b/10
p.- dan 44b/08	rabbanı : Ar. Allah ile ilgili

r.- 31a/06	r.- 38b/03, 40b/01, 42a/07
Rabb : Ar. kainatın sahibi, Allah	ražiyallāhu ‘anhu : Ar. Allah onlardan razi
r.- 40a/06	olsun
r.- i 41a/06, 44a/01	r.- 35b/05, 41b/07, 41b/11,
Rahîk : Ar. cennette bir çeşme adı	42a/02, 42a/05, 44b/08,
r.- 45a/12, 46a/04	49a/05, 50b/11, 50b/13,
rahîm : Ar. merhametli	51a/12,
r.- 44a/06	54b/07, 31a/11, 44a/07
rahmet : Ar. merhamet	ref'a ol- : Ar. hükümsüz olmak, kalkmak
r.- 34a/11, 34b/03, 44a/06,	r.- d1 50b/08
50a/02, 56b/13	resm : Ar. resim
r.- ünle 50a/06	r.- i (resmi) 31b/03
Rasûlallah : Peygamber, Allah'ın rasulü	revâ ol- : Ar. ihtiyacı giderilmek
r.- 38b/03, 40b/01, 30b/01	h.- a 30a/07
rast : Fr. doğru	revân ol- : Fr. akmak
r.- 37b/02	r.- a 47b/04
Rasûl : Ar. Resûl	r.- müş 45b/12
r.- 30a/12, 31a/11, 37b/02,	reyhân : Ar. feslegen
38b/04, 42a/10, 48b/03,	r.- 45b/13
51b/09, 53a/11, 53b/01,	rîzîk : Ar. rizik
53b/02, 53b/04, 53b/08	r.- imî 36b/03
r.- 31a/13	rivâyet : Ar. söylenti
rayha : Ar. koku	r.- 31a/10, 35b/05, 35b/12
r.- s1 44b/03	r.- de 45a/03, 45b/09
râžî : Ar. razi	riyâzet : Ar. dünya lezzetinden sakınma
r.- 44a/01, 44a/02, 44a/03,	r.- 46a/11
44a/09	rûh : Ar. can, ruh
r.- yam 44a/09	r.- 36b/12
ražiyallâhu ‘anhe : Ar. Allah onlardan razi	ruzigâr : Fr. yel, rüzgar
olsun	r.- ıla 33a/04

sā'at : Ar. saat	sā'ib-i cemāl : Ar. güzellik sahibi
s.- 30a/06, 30a/07, 38b/01, 41a/04, 44a/13	s.- 39a/04
s.- a 30a/06	sā'hir : Ar. sihirbaz
s.- da 39a/07, 39b/03	sak eylemek : kurtulmak, uzaklaşmak
s.- dan 44a/13	s.- 49b/10
sac : saç	sağal : sakal
s.- 44b/05	s.- 1 44b/04
sac- : saçmak	s.- ından 47a/13
s.- alar 43b/06	s.- lar 37a/01
sacıl- : bkz saçılmak	sağallu : sakallı
s.- ıñız 47a/09	s.- 56b/03
sacu : ortaya saçılması gelenek olan değerli şeyler	s.- idi 56b/03
s.- 43b/06	saklı- : saklamak
sac : saç	s.- 50a/07
s.- ından 47a/13	s.-dum 33b/13
s.- lar 37a/01	s.-mamış 39b/03
sacıl- : saçılmak	s.-miş 39b/02
s.- a 45b/06	śalavāt getür- : Ar. peygambere selam gondermek
śadağa : Ar. sadaka	s.- 29b/08
s.- 35a/02, 39a/03	śāliḥ : Ar. salih
śafā :Ar. neşe,	s.- ler 32b/03
s.- 46b/05	s.- lerün 30a/11
sağ : sağ,sağlam	salkım : salkım
s.- 33b/13	s.- ıñun 33a/01
sağ : sağ taraf	salķum : bkz salkım
s.- 39b/05, 39b/10, 47a/11	s.- ıñı 33a/02
sağlık : sağlık	san- : sanmak
s.- 44a/12	s.- dı 56a/03

s.- urdum 51a/05	s.- mezdi 33b/06
saña : sana	segirt- : koşturmak
s.- 39b/07, 40a/07, 51a/02, 53a/01	s.-eler(segirdeler) 37a/06, 37a/07 s.- mekdür 37a/07
sanc- : batırmak, ağrıtma	sekiz : sekiz
s.- a 54a/03	s.- 32b/12
saray : Fr(seray) saray	s.- incide 39b/01
s.- iñda 48a/10	seksten : seksten
s.- larda 45a/11	s.- 30b/12, 30b/12
s.- larına 45b/07	selam : Ar. selam
satır : Ar(satr). satır	s.- 44a/05, 44a/06
s.- 41a/10, 41a/10,	s.- inı 44a/07
s.-da 41a/11, 41a/11	selāmet : Ar. selamet
satu bazār et- : satış yapmak	s.- 33b/13
s.- 35a/09	sellİm : Ar. selāmete erdir
şayha : Ar. bağırma, nara atma	s.- 41a/06, 41a/06
s.- 35a/09, 37b/06, 37b/06	Selsebİl : Ar. cennette bir çeşmenin adı
s.- sıdur 37b/06	s.- 45a/12, 46a/04
s.- sına 35a/08	semavât :Ar. gökler
s.- yı 35a/08	s.- 32a/11
sebeb : Ar. sebep	sen : sen
s.- i 48a/01	s.- 42a/13, 42b/04, 46b/07,
sebeb-i ḥayāt : Ar. hayat sebebi	50a/07, 51a/05, 51a/13,
s.- dur 45b/03	53a/03, 56a/04
sebeb-i nuzūl: Ar. iniş sebebi	s.- i 40a/11, 51a/05, 53a/01,
s.- ı 53a/06	53a/12, 53b/01, 53b/04,
secde : Ar. secde	54a/01, 53b/02, 53b/05
s.- 31b/01, 31b/06, 31b/07, 48a/09	s.- üñ 40a/07, 46b/01, 51a/01, 51a/11
seçil- : seçilmek	server : büyüğü

s.-i 29b/09	s.- 35a/01, 44a/09,
serzen ^ı ş : Fr. başa kakma, şikayet, s.- 37b/03	49b/04, 53a/09 s.- den 35a/03, 44a/03, 44a/08, 47b/11, 51b/10
seyr kılmak: Ar. dolaşmak, durmak, seyir etmek	s.- e 35a/03, 44a/04, 44a/05, 44a/12, 47b/07, 47b/08, 47b/13, 49a/12, 30b/06
siddik : Ar. pek doğru, sadık s.- 41b/04	s.- i 30a/12, 44a/06
s.- lar 41a/13	s.- üñ 30a/10, 35a/03, 45b/08
śilā-yı rāhīm: ana, baba ve akrabaları ziyaret etme	s.- iñicün 54b/06 soğıl- : soğumak
s.- den 39b/01	s.- a 36a/06
śirāt : Ar. yol, sırat köprüsü s.- 40b/04, 40b/05, 40b/07, 41a/05	śohbet : Ar. konuşma, sohbet s.- de 43b/12
s.- a 40b/05	sol : sol s.- 39b/06, 39b/11, 47a/10
s.- ı 41a/04, 41a/05, 41a/06	son : son s.- uñuzdağıdan 34b/02
sicü : haram içecek s.- 46a/10	soñra : sonra s.- 36b/09, 39a/06, , 32b/07,
sil- : silmek s.- di 33b/07	32b/09, 39a/09, 41b/03, 49b/03, 49b/09, 50a/02, 50b/07, 50b/08, 55b/13
sin : kabir s.-e 54b/04	śor- : sormak s.- alar 39a/10 , 39a/11, 39a/11, 39a/11, 39a/12, 39a/13,
s.-lerünün 38a/11	39a/13, 39b/01, 39b/01, 39b/02
sinān : Ar. mızrak, süngü s.- ı 41a/08	s.- alarcün 43b/01 s.- dilar 38a/05
sin- : sinmek s.- diler 52a/02	
siz : siz	

s.-salar	39b/08	s.- yıla	50a/02
şorı :	soru	su'ål :	Ar. soru,sual
s.-	39a/10	s.-	46b/09, 37b/07, 37b/10
şorıl- :	sorulmak	şubḥ :	Ar. sabah
s.-a	40b/09, 40b/10, 40b/10, 40b/11, 40b/12, 40b/12, 40b/13, 40b/13	s.-	31b/10
söyle- :	söylemek	şun- :	sunmak, uzanmak
s.-di	37b/02, 51a/03	s.- alar	46a/07, 49a/10, 46a/10
s.-düñ	38a/07	şür :	sur, kıyamet gününde üflenecek boru
s.-men	49b/08	s.-	35b/04, 35b/07, 36a/01, 36b/13, 37a/05
s.-meyeler	49b/09	s.-	dan 36b/13
s.-mez	54a/02	s.-	1 36a/03
s.-r	54a/06	s.-	ınlı 36a/01
s.-rsiz	35a/05	şüret :	Ar. biçim, görünüş
s.-ye	48a/04, 48a/07, 48a/07	s.-	54b/01,54b/02, 54b/03
söz :	söz	s.-	lerin 50a/13
s.-	38a/11, 51a/13	s.-	lü 44b/07
s.-i	37b/03, 53a/01	şusuz :	susuz
s.-ine	47b/11	s.-	38a/12
s.-ini	53a/03, 53a/03	şuvar- :	sulamak
su :	su	s.-	urken 35a/12
s.-	34a/03, 36a/06, 45a/07, 45b/02, 49a/02, 49a/09, 54b/12	süd :	süt
s.-da	33b/04	s.-	45a/07, 45b/01, 45b/02
s.-dan	43b/03, 54b/01, 54b/03	s.-	dür 45a/09
s.-dur	45a/09	s.-	inden 52a/13
s.-lardan	46a/02	şüküt :	Ar. sessizlik
s.-yı	54b/09, 54b/12	s.-	51b/13
		şümük :	sümük
		s.-	44b/02
		sündüs:	Ar. kumas

s.- den 44b/11	§.- dür 51b/02
süñük : kemik	§.- lerdür 52a/03
s.- 53a/08	§.- leri 43a/12
s.- den 36b/12	§.- lik 52a/01
s.- i (sünüğü) 36b/12, 44b/13, 45a/01, 53a/10, 54a/08, 54a/13	şarab : Ar. şarap
s.- ler 37a/01, 53a/09, 56a/09	§.- ı 46b/02
s.- leri 54a/13, 55b/01, 55b/07, 56a/08, 54a/10	§.-ları 49a/04
sür- : sürmek	şarab'en tahrur : Ar. tahrur şarabı, içilmesine müsade edilen icecekler
s.- diler 42b/03	§.- 46a/09, 46b/05
s.- e 46a/08	şarab-ı tahrur: bkz şarab'en tahrur
s.- eler 38b/05, 39a/06, 39a/10, 39b/09, 40b/05, 43a/12, 46b/11, 47a/12, 48a/12, 54b/10	§.- 46a/12
s.- ün 48a/12	şayed : Fr. ola ki, şayet
süri- : sürümek	§.- 52b/04
s.- yeler 47b/01	şecer-i aḥżār : Fr. yeşil ağaç
sürin- : sürünmek	§.- 54b/10
s.- eler 38b/08	sefā'at : Ar. şefaat
s.- ür(sürnür) 43a/12	§.- 42a/12, 42a/12, 42a/13
sürmelü : sürme çekilmiş, sürmeli	şehid : Ar. şehit
s.- 44b/05	§.- ler 41a/13, 46a/06
şādılık : Fr. sevinçli, mutluluk	şehr : Fr. şehir
§.- 44a/13	§.- den 32a/05
şadırvan: Fr. şadırvan	şeker : şeker
§.- lar 45a/10	§.- den 45b/12
şair : Ar. şair	§.- ler 45b/12
§.- 53a/02	şerbet : Ar. şerbet, tatlı
	§.- 46a/07
	§.- ler 43b/08
	şeri'at :Ar. doğru yol,şeriat

§.- dur 42b/11	§.- ü 30b/04, 50b/05
şerr : Ar. şer, kötülük	§.- üm 30b/03
§.- 38a/01,	şükr eyle- : şükr etmek
§.- i 38a/01, 38a/03	§.- mek 54a/06
şevk : Ar. neşe, sevinç, şevk	§.- yeler 43b/08
§.- inden 45a/02	şükr kıl- : şükr etmek
seybet : Ar. ihtiyarlık	§.- mayalar 50a/11
§.- ünden 51a/11	§.- mez 50b/03
seytan : Ar. şeytan	şükr it- : şükr etmek
§.- 47b/10	§.- mek 52b/01
§.- a 47b/08, 48a/02	ta : ta, kadar
şıra : Fr. üzüm suyu	t.- 30a/02, 30b/11, 30b/13, 31a/01, 31a/05, 31b/02,
§.- 55b/04, 56a/06	31b/03, 42b/11, 51b/06
şifâ : Ar. şifa	ta'accub : Ar. şasakalma hayret etme t..- 55b/08, 56a/06
§.- 45a/09	ta'am : Ar. yemek
§.- dur 45b/02	t.- 44b/03, 49a/07 t.- i 55b/06
şî'r : Ar. şiir	t.- ları 49a/04 t.- una 56a/05
§.- 51b/03, 51b/03, 51b/04, 51b/09, 51b/09	tâ'at : Ar. Allah'ın emirlerini yerine getirme
§.- le 51b/11	t..- 30b/04
şimden : şimdiden	t..- i 30b/05
§.- 47a/01, 51a/01, 44a/12	tabî'at : Ar. tabiat, mizaç
şış- : şışmek	t..- in 45a/08
§.- erdi. 30a/13	tâc : Fr. taç
şöyle : şöyle	t..- 41b/02, 43a/01
§.- 33a/08	tağ : dağ
sol : O	
§.- 39b/07, 47b/03	
şükîr : Ar. şükür	
§.- i 30b/04, 30b/05	

t.- ina	30a/03	48b/12, 49a/01, 49a/06,
t.- lar	36a/04, 46a/04	49b/10, 50a/06
t.- lara	45b/12	t.- da 38a/06, 38a/10
t.- larından	49a/01	t.- dan 38a/05, 50a/04
tağıl- : dağılmak		t.- ya 43a/03, 43a/04, 43a/07, 43a/09, 43a/10, 43a/12,
t.- müş	55b/07, 56a/08, 56a/11	47a/10, 48a/12, 48a/13,
tagyır : Ar. başkalaştırma		52b/11, 53a/13
t.- 50a/13		t.- yi 48b/07
ṭāḳat : Ar. takat, güc		t.- un 48b/08
t.- ları	50b/02	
takdır : Ar. değer verme, takdir		Tañrı : Tanrı, Allah
t.- 32b/12		t.- 31a/13, 33b/06, 36b/01,
t.- idür	31a/06	37b/02, 37b/08, 39a/05,
taksır : Ar. bir işi eksik yapma		40a/03, 43b/13, 44a/03,
t.- lik	41a/01	51b/04, 53a/12, 54b/06,
Tālib : Ebu Talib, Hz. Muhammed'in		55a/03, 55a/08, 55b/08,
amcası		55b/10, 56a/01, 56b/04,
t.- 51a/04		56b/07, 56b/13
tamam : Ar. tamam		t.- cün 39a/02
t.- 31a/01, 31a/02, 31a/02,		t.- dan 30a/06, 39a/04
31a/04, 32a/08, 36b/12, 48a/1		t.- nuñ 31a/06, 33b/12, 34b/10,
149b/10, 51a/01,		44a/07, 44a/09, 55b/08
56a/04, 56a/12		t.- ya 32a/07, 49b/04, 30a/12,
tamar : damar		43b/08, 52b/01
t.- lar	56a/11	tanuqlik : tanıklık, şahitlik
tam- : damlamak		t.- 48a/07
t.- aydı	45a/03, 49a/03	tap- : tapmak
tamu : cehennem		t.- an 52b/10
t.- 30b/07, 38a/07, 47a/11,		t.- arlardı 36b/03
47b/01, 47b/13, 48b/11,		t.- maduk 48a/02

t.- mañuz 47b/08	t.- 38a/10
t.- uñuz 47b/08	t.-i 29b/13
taraf : Ar. taraf	teğayyir : Ar. değişme, başkalaşma
t.- indan 35a/05	t.- 55b/12
taşnif : Ar. sınıflandırma	te'hir : Ar. sonraya bırakma, erteleme
t.- 46b/07	t.- 34a/12
taşra : bkz daşra	tekzīb : Ar. yalanlama
t.- 31b/12	t.- 53a/02
tatlı : tatlı	ten : Fr. beden , vücut
t.- 45a/03	t.- i 44b/13
tavar : binek	t.- inde 44b/04
t.- a 34a/08	tena'um : Ar. nimetlerden yeme
t.- in 35a/12	t.- 48b/04, 35b/13
t.- lar 52a/06	t.- a (tenamumma) 43b/08
t.- lardan 52a/13	tenzīh : Ar. kusurdan uzak olma
tāife : Ar. bölüm, güruh, taife	t.- dür 56b/06
t.- 38b/13	terāzu : Ar. terazi
t.- den 32a/05	t.- 40b/03 , 39b/13
tāyi: bir işi kendi isteğiyle yapan	tereşşuh : Ar. terleme
t.- ler 42b/08	t.- 44b/03
tāze : Fr. taze,	tercüme ḫıl- : tercüme etmek
t.- 56a/06	t.- 29b/13
t.- dür 56a/05	terkīb : Ar. birleştirme
tebdīl : Ar. değiştirmeye	t.- 56a/10
t.- 55b/12	tesbih̄ : Ar. Allahı anma, tazim etme
tebessüm : Ar. tebessüm, gülümseme	t.- 44b/02
t.- 45b/13	tesbih̄-i zemzeme: Fr. ezgili tesbih
teferrüç: Ar. gezinti	t.- si 30a/01
t.- 55b/07	teşbih : Ar. benzetme
tefsir : Ar. tefsir, şerh	t.- 33a/05

tevbe : Ar. tövbe	t..- da 39b/02
t.- si 30a/09	
tevekkuf : Ar. vakfedilen	tol- : dolmak
t.- 39b/05, 40a/02	t..- a 51b/11
tevfik : Ar. uyunluk	t..- mak 51b/10
t.- 30b/04	ton : elbise
tevhid : Ar. bir kılma, bir etme	t..- 48b/13
t.- 40a/13	t..- ından 48b/13
tilâvet : Ar. Kuranı güzel sele ve usulüne	t..- ları 44b/02
göre okuma	toptolu . dopdolu
t.- e 31b/11	t..- 46a/09
tiz : Fr. çabuk, hızlı	toprak : toprak
t.- 31b/13, 32a/01	t..- 36b/10
tız : Fr. keskin	t..- dan 54b/02, 54b/03
t.- dür 40b/05	topuk : topuk
tob : top	t..- ına(topugına) 48b/01
t.- 36b/01	tövbe : Ar. tövbe
tog- : doğmak	t..- 32b/05, 32b/07, 42b/07
t.- alar 32a/12, 32b/08	tulin- : batmak, kaybolmak
t.- ar 30b/13, 31a/01, 31a/04,	t..- a 31b/01, 32b/06
31b/03	t..- dı 31a/12
t.- arlar 33a/08	t..- alar 32b/08
t.- un 32a/09	t..- ur 31a/04
togrı : doğru	t..- urlar 33a/08
t..- 47b/09	Tur : Tur dağı
toksan : doksan	t..- 30a/03
t..- 40a/03, 40a/12	tur- : kalkmak
tokuz : dokuz	t..- 56a/09
t..- 39a/10, 40a/03, 40a/12	t..- a 55b/05
tokuzuncı : dokuzuncu	t..- alar 37a/05, 38a/11
	t..- mak 30a/11

tut- : tutmak	ur- : vurmak
t.- ar 45a/08	u.- a 46a/09, 48a/04,
t.- arken 35a/13	u.- d1 53b/09, 54a/02
tutil- : tutulmak	u.- alar 47a/07, 48a/06
t.- a 36a/05	u.- anlar 41b/04
Ubeyy ibnü Ḥalfe : Ar. Uhud savaşında peygamberin yaraladığı Mekkeli müsrik.	'ircun : Ar. kurummuş hurma dalı u.- 32b/13, 33a/01, 33a/03, 33a/04
u.- 53a/06, 53b/06, 53b/09, 53b/13	uryān : Ar. çıplak u.- 38a/12, 38b/03
uc : uç	uş : şu,bu u.- 44a/04, 53a/09
ucmaķ : cennet	utan- : utanmak u.- uram 50b/10, 51a/11
u.- a (ucmaga) 41b/02	uyan- : uyanmak u.- alar 31b/09
uç- : uçmak	u.- duk 32a/01
u.- alar 45b/11, 46a/03	u.-ır 37a/03
u.- ar 45b/11	u.- mayaydı 50a/05
uçmaķ : bkz uçmak	u.-miş 37a/11, 37a/13
u.- 41b/05, 44a/07	u.- mişsiz 31b/11
uğra- : uğramak	uyar- : uyandırmak u.- d1 37a/11
u.- dum 52a/02	uy- : uymak u.- duñuz 47b/12
u.- yalar 45b/12	uyku : uyku u.- dan 37a/03 ,37a/11, 37a/12,
u.- yu 53b/09	37a/13
Uhud: Ar. Uhud dağı	uyu- : uyumak u.- d1 55b/10
u.- 53b/06	
'ulemā : Ar. alimler	
u.- 35b/03	
unit- : unutmak	
u.- a (unuda) 48b/07	
u.- d1 54a/09	

u.- yaydı 50a/05	ü.- inde 38a/12
uzun : uzun	ü.- ine 38b/07, 38b/08, 38b/08, 45b/06, 46a/08
u.- 50b/05	
u.- i 45a/04	ü.- lerini 48b/02
uzunu : uzunlamasına	ü.- üne 31a/01, 31a/02
u.- 40a/04	üzre : bkz üzere
uzunluk : uzunluk	ü.- 33a/13
u.- i(uzunluğu) 41a/07	üzere : üzerine
u.- in(uzunliğini) 31b/08	ü.- 33a/10
üç : üç	üzeri : üst,üzeri
ü.- 30b/11, 31a/03, 31b/07, 32a/07, 35b/04, 35b/07, 40b/02, 40b/07, 41a/10, 42b/11, 47a/12	ü.- ndedür 40b/04 ü.- nüze 30a/10
ü.- i 35b/08	'Üzeyr : Üzeyir peygamber. ü.- 55a/11, 55b/02, 56a/02, 56a/06, 56a/13, 56b/02
üçüncü : üçüncü	ü.- i 56a/01
ü.- 39a/02, 40b/10, 40b/04, 41a/11	u.- ün 55b/10, 55b/13
ü.- de 39a/11	üzüm : üzüm
ümmet : Ar. ümmet	ü.- i 55b/03, 55b/04
ü.- ümden 40a/03	va'de : Ar. vaat etme,söz verme
ün : ün, ses	v.- ñde 46b/01
ü.- i 49b/09	v.- ñe 35a/05
ü.- leri 49b/09	va'de kıl :- Ar. zaman belirtmek
ür- : üflemek	v.- müş 46a/13, 48a/01
ü.- e 36a/03, 36b/13	vahy : Ar. vahiy
ü.- eydi 48b/12	v.- idür 51b/04
ü.- ile 35b/05, 35b/07	vâkı'a : Ar. olay,vakia
ü.- licek 37a/05	v.- sı 53b/06
üst : üst	vakıt: Ar. vakit, zaman

v.- 31b/05, 32a/04, 34a/12, 36a/03	v.- am 53b/04
v.- da 38b/13	v.- aydi 50a/03
v.- dur 30a/10	v.- dı 48a/09, 53a/07, 56b/02
v.- ıdur 37a/03	v.- dum 38a/06
v.- ında 40b/04, 55a/12	v.- mak 44b/01
v.- ına 34a/13	v.- mayan.lar 39a/04
v.- uñ 51a/01	v.- uñ 32a/09
vallah : bkz vallahi	v.- ur 31a/13, 31b/01, 31b/03, 31b/04, 33b/10
v.- 48a/03	v.-urlar 34a/06
vallahi : yemin, Allah hakkı için	v.- urmuş 38a/08
v.- 45b/08, 48b/06	vāsıta : Ar. alet, araç, vasıta
var : var	v.- 37b/10
v.- 33b/08, 35b/09, 37b/07, 42a/02, 42a/02, 44a/12, 44a/12, 44a/13, 44a/13, 44b/01, 45b/04, 45b/11, 46a/06, 53a/08	vaşıyyet :Ar. vasiyet, v.- 35b/03
v.- idi 55b/03, 56b/01, 55b/04	vatan : Ar. yurt, vatan
v.- ise 43b/13	v- .umdan 42b/03
v.- duğrı 30a/03	važife : Ar. görev, vazife
v.- dur 30a/06, 30a/07, 30b/12, 32b/05, 32b/12, 33a/07, 33a/07, 40a/07, 49b/13, 54b/08, 54b/11	v.- sin 31b/09
v.- mıdur 30a/09	ve : Ar. ve
var- : varmak, gitmek, ulaşmak	v.- 30b/06, 30b05, 31a/06, 31b/11, 31b/11, 32a/06, 32a/08, 32a/09, 32a/11, 32a/11, 32a/12, 32b/04, 32b/06, 32b/08, 33b/01, 33b/01, 33b/03, 33b/03, 33b/03, 33b/03, 34a/07,
v.- a 31b/07	34a/07, 35a/09, 35b/03,
v.- alar 32a/05, 39b/04, 43b/01, 43b/05, 47b/01	36a/05, 36a/09, 36a/09, 36a/09, 36a/12, 36a/12,

- 36a/12, 36b/01, 36b/05,
 36b/05, 36b/06, 36b/09,
 37b/13, 38a/01, 40a/06,
 40b/13, 41b/02, 41b/02,
 41b/08, 42a/02, 42a/09,
 42a/10, 42a/12, 43a/02,
 44b/05, 44b/05, 45a/02,
 45a/10, 45a/12, 45a/12,
 45b/04, 45b/13, 45b/13,
 46a/01, 46a/01, 46a/01,
 46a/04, 46a/04, 46a/06,
 46b/05, 46b/05, 46b/06,
 46b/07, 46b/07, 46b/07,
 46b/10, 49b/10, 49b/11,
 51b/13, 52a/01, 52a/07,
 52a/07, 52a/07, 52a/10,
 53b/05, 53b/12, 54a/05,
 55a/04, 55b/01, 55b/01,
 55b/12, 57a/02
- veljkin : Fr. lakin, amma, fakat
 v.- 49b/11
- veda^c : Ar. veda,
 v.- 47a/06, 47a/06
- vefa^a : Ar. vefa
 v.- 36b/05
- Velid : Fakirleri hor gören Mekkeli
 müşriklerden, Velid ibni Mugayyere.
 v.- 43a/10
- vidā^c : bkz veda
 v.- 35b/03
- vilāyet : Ar. vilayet, yöre
 v.- inde 54b/07
- virān : Fr. yıkık
 v.- 55a/13
- virāne : Fr. yıkılmış veya pek harabolmuş
 ye,yapı
 v.- 55b/06
- vird : Fr. belli zamanlarda okunması adet
 olan Kur'an cüzleri
 v.- 32a/03
- vir- : vermek
 v.- di 30b/04, 30b/04, 35a/06,
 38a/01, 38a/03, 55b/06
 v.- diler 49a/13
 v.- düük 50a/10, 50b/05, 54a/05,
 54a/06, 54a/06, 54a/06
 v.- düüm 35a/03,
 v.- düñ 44a/02
 v.- e 36b/04, 41b/07, 41b/11,
 42a/02, 42a/06, 42b/07,
 48a/07, 49b/03
 v.- eler 40a/04, 44a/10, 49a/07
 v.- em 43b/13
 v.- enler 39a/03
 v.- ibidiler 50a/02
 v.- ibidük 51b/05, 51b/08
 v.- ibimedük 51b/09
 v.- ibiye 53a/13
- viril- : verilmek
 v.- e 39b/05, 39b/06

v.- inüz 47a/05, 47b/02	y.- 32a/01, 34a/06, 37a/12,
v.- medün 44a/02	52b/09, 56b/08
v.-mege 52b/06	yaş- : yaktmak,
v.- mekde 45a/09, 45a/09, 45a/10	y.- a 50a/03, 50a/03 y.- arsız 54b/06
v.-meye 49b/03	yakıl- : yakılmak
v.-meyelüm 35a/02	y.- a 42a/10
v.-üb 56b/12	yakın . yakın
vücûd : Ar. ten, vücut	y.- 30a/12, 33a/09, 38b/09, 43b/01, 49a/10
v.- a 30b/03	y.- dur 32a/10
vužū : abdest alma, abdest	yakın : Ar. sağlam bilgi
v.- dan 40b/12	y.- 56a/13, 56b/01, 56b/02
ya : ya da, veya	yağut : yakut, değerli süs taşı
y.- 35b/07, ya 56b/06	y.- dan 41a/08, 44b/10, 46a/05
ya : Ar. ey, yā	yalan : yalan
y.- 30b/01, 31a/12, 38b/03, 38b/04 40a/06, 40b/01, 44a/01, 51a/04, 52a/03, 52b/13, 53a/08, 53b/10, 54a/12, 56a/02	y.- 35a/05, 43a/08, 54a/02
yağ- : yağmak	yalın : yalın, çıplak
y.- a 45b/07	y.- 38a/12
yağdur- : yağdırırmak	yalkı ur- : parlamak, çakmak
y.- a 36b/09	y.- a 46a/09
yağmur : yağmur	yalvarıcı : yalvarıcı
y.- 36b/09	y.- 49b/05
yahûdî : Ar. yahudi, Musevi	yalvar- : yalvarmak
y.- 43a/05	y.- alar 32a/07, 49a/12, 49b/02, 49b/04
yaḥuż : veya, ya da	yan : yan, cihet
	y.- larını 38b/09
	yana : yana, tarafına
	y.- 56b/11

yandur- : yandırmak	yaş : sene,yaş
y.- am 51a/11	y.-ında 44b/07
y.- urmuş 38a/09	y.- lu 44b/07
yańı : Ar. sözün kısası, yanı	yat- : yatmak
y.- 33b/13, 34a/07, 35a/09,	y.- dı 55b/11
35a/11, 37b/09, 49b/08,	y.- duğumuz 37a/09
50a/13, 50b/08, 51b/12,	y.- dun 56a/02
52a/06, 52b/08, 53a/01	y.- ur 55b/02
yaradan : yaradan	y.- ursın 56a/05
y.- 53b/11, 53b/12	yay : yay
yaratıl- : yaratılmak	y.- 33a/04
y.- dugun 54a/09	yayań : yalın ayak
yarat- : yaratmak	y.- 38b/07
y.- a (yarada) 36b/13, 55a/04	yaz : yaz
y.- dı 33b/09, 55a/03, 55a/06	y.- da 30b/12
y.- dısa 55a/05	yaz- : yazmak
y.- duk 34a/04, 34a/06, 52a/05,	y.- anı 46b/07
54a/05	y.- ana 57a/01
y.- müşdi 54a/13	y.- dilar 40a/06
yarı : yardım	yazıı : ova
y.- 52b/05, 52b/05	y.- 43b/01
yaryl- : yarılmak	y.- da 43b/02, 49a/08
y.- a 36a/05	yazıl- : yazılmak
yarlıgan- : bağışlanmak	y.- maz 50b/09, 50b/09
y.- dı 30b/03	y.- müş 39b/09, 40a/08, 41a/12
y.- müşdur 30b/01	yedi :yedi
yaş : gözyaşı	y.- 50a/03
y.- 30b/07, 39a/05, 47b/03	yedinci : yedinci
yaş : sulu, ıslak	y.- 39a/04, 40b/13
y.- 54b/06, 55b/03	y.- de 39a/13

ye- : yemek	y.- dan 39a/09, 49b/03, 55b/13
y.-mek 44b/01	y.- dur 56a/04
y.-mekde 43b/11	yılca : yılca, yıllık
y.- yeler 46a/03	y.- 38b/02
yandur- : yandırmak	yıllık : yıllık
y.- am 50b/11	y.- 40b/08, 41a/07
yer : yer	yılluğ : bkz yıllık
y.- de 37b/09	y.- 32b/06
y.- den 31a/04	yılan : yılan
y.- inde 33b/01, 56a/03, 56a/11	y.- 48b/11
yeşil : yeşil	y.- larından 48b/11
y.- 41a/08	yıldırım : yıldırım
yet- : yetmek	y.- 46a/09
y.- e 35b/02	yıldız : yıldız
yetmiş : yetmiş	y.- lar 31b/10, 31b/13, 32a/03,
y.- 32b/06, 33b/05, 44b/09,	36a/05
48a/13, 50a/01, 50a/02,	y.- lardan 33b/03
50a/05	yırtıl- : yırtılmak
yıkıl- : yıkılmak	y.- müş 37a/01
y.- müş 55a/13	yidi : yedi
yıl : yıl, sene	y.- 38b/13 , 40b/07
y.- 35b/07, 36b/05, 37a/10,	yidür- : yedirmek
38a/12, 38a/13, 38b/02,	y.- diler 42b/02
39a/06, 39a/08, 39b/04,	yig : yeğ, iyi
40a/02, 40b/08, 40b/08,	y.- dür 51a/02, 51b/11
40b/09, 41a/01, 41a/02,	yigirmi : yirmi
41a/03, 41a/03, 45b/06,	y.- 32b/12, 42b/11
46a/08, 47a/08, 49b/02,	yigit : genç erkek
50a/05, 55b/11, 55b/11	y.- 51a/03
y.- da 31a/04	y.- ler 47a/12

y.- leri 47a/13	y.- ler 36a/04
yigitlik : gençlik	y.- leri 55a/04
y.- 44a/13	yirli : yerli
y.- inde(yigitliginde) 39a/01	y.- 31b/10
yigrek : iyi, daha iyi	yirlü : bkz yerli
y.- 49b/05	y.- 31b/13, 32a/03, 33b/01,
yil : yel, rüzgar	56a/10, 56a/11
y.- 33a/02	yit- : yetmek
yi- : bkz yemek	y.- mez 52b/06
y.- mesi 49a/03	yitmiş : yetmiş
y.-rler 52a/10	y.- 38b/12, 44b/10, 44b/12
y.- rlerdi 36b/03	yoḥsa : yoksa
y.- se 49a/08	y.- 35b/04, 40a/05, 42a/09
y.- ye 55b/06	yoğ : yok
y.- yeler 49a/09	y.- 40a/06, 44a/12, 44a/13,
yır : yer	44a/13, 44a/13, 44b/01,
y.- 31b/04, 32a/11, 33a/07,	44b/02, 44b/02, 44b/05,
33a/07, 36a/06, 40a/04,	50b/06
45a/05, 48b/12	y.- ıdı(yogıdı) 38b/07
y.- de 39a/10, 39b/04, 40b/03,	y.- dur 33a/10, 33a/13, 37b/12,
43a/11, 46a/02, 46b/12,	42a/11, 46b/02, 49b/02,
50b/01	49b/05, 55a/10
y.-den 31a/04, 34b/08, 37a/09	y.- iken 30b/03
y.- dür 31a/03	y.- mı 47b/11
y.- e 39a/07, 39b/04	yoğuş : yokuş
y.- i 36b/01, 50a/03, 55a/05	y.- 40b/08
y.-in 56a/12	yol : yol
y.- inde 31b/10, 31b/13, 32a/04	y.- 40b/08, 41a/07, 46b/11,
y.- inden 56a/10	47b/09
y.- ine 39a/10, 44b/02	y.- a 50a/10

y.- da	45b/11	yürek : yürek, sine
y.- dur	32b/06	y.- 54a/02
y.-ı	34a/03, 47a/10, 47a/11	yüz : yüz sayısı
y.-ına	41b/04, 41b/10,	y.- 30b/12, 30b/12, 31a/03,
y.-ında	30b/08, 41b/11	34b/11, 42b/11 , 55b/11,
yorul-	: yorulmak	55b/11, 55b/13, 56a/04,
		38b/02
yörü-	: gezmek, dolaşmak	yüz : çehre, yüz
		y.- 30b/11, 47a/07, 48a/11,
		33b/04
		y.- e 47a/07
yöri-	: dolaşmak	y.- i 43a/06, 43a/11
		y.- inde 33b/08, 36a/06, 48b/12,
		31b/04
yu-	: yıkamak	y.- ini 33b/07
		y.- ıleri 38b/07, 39a/07, 39a/09,
		49a/10
yükar	ı: yukarı	yüz- : yüzmek
		y.- er 33b/04
Yūnus	: Ar. Yunus peygamber	y.- erler 33b/04, 34a/03
		zāhir : Ar. görünen, açık
Yūsuf	: Ar. peygamber	z.- 31b/05, 34b/05, 36b/07,
		46b/03
yük	: yük	z.- leri 43b/04
		zahm : Fr yara
		z.- den 54a/01
yük ur-	: yük yüklemek	zahmet : Ar. sıkıntı, eziyet
		z.- 30b/02
yüñ	: yün	zā'if : Ar. zayıf, gücsüz
		z.- 32a/06, 29b/09

z.- leri 50a/06	zehir : Fr. zehir
zakir : Ar. zikr eden	z.- 42b/02
z.- ler 42b/11	zekat : Ar. zekat
zaķķum :Ar. zakkum ağacı	z.- dan 40b/11
z.- ından 49a/02	żelil : Ar. hor,hakir, alçak
żalālet : Ar. dalalet	z.- 32a/06
z.- desiz 35a/01	zencebil : zencefil
żālim : Ar. zülm eden	z.- 45a/12, 46a/04
z.- lerden 42a/09, 49b/07	zencir : Fr. zincir
zaman : Ar.müddet, zaman	z.- 43a/03, 49a/02
z.- 32a/02, 32b/09, 34a/02,	z.- ler 39b/12
47a/05, 47b/01, 53b/06,	z.- lerinden 49a/01
54b/03	żevk̄ : Ar. tad, zevk, haz
z.- da 34a/05	z.- 46b/05
zāri қıl- : Fr. ağlayıp sızlama	źidd : Ar. ters
z.- alar 32a/07, 32a/09, 32b/02,	z.- lardur 54b/12
49b/01	z.- i 54b/13
zari ^c : bir cins ot	zihî : Ar. bu,şu
z.- 49a/07	z.- 55b/09
z.- dan 49a/09	zihin: Ar. zihin
zār u zār : Fr feryat ile inleme	z.- ine(zihnine) 29b/14
z.- 50b/13	zikr olun- : Ar. zikr edilmek
żāyi ^c : Ar. kaybolan, yitik	z.- ur 35b/09
z.- 30b/06	zikr : Ar. anma, anılma, dile getirme
Zebāni : Ar. cehennem meleği	z.- e 31b/12
z.- 48a/13	z.- i 48b/08
z.- ler 40b/06, 49a/07, 49b/01,	zīrā : Fr. çünkü, sundan dolayı
39b/12, 49a/12	z.- 37a/10, 38b/12, 40a/13,
z.- lerden 48b/09	45b/01,
z.- lere 48a/12, 49a/12	45b/02, 45b/03,51a/09,

ziyāde : Ar. fazla	z.- 55a/12
z.- 44a/03, 44a/04, 45b/08, 45b/09, 46b/06, 46b/06	žulm : Ar. zulüm z.- 37b/12, 38a/04, 40a/07,
ziyān : Fr. zarar, kayıp	40a/12
z.- 32b/04	z.- iyle 42a/05
ziyāret : Ar. görmeye gitme	z.- dan 40b/13
z.- 48a/08	zümürrüd : Ar. zümrüt
žuhr : Ar. ögle, ögle vakti	z.- den 41a/08

SONUÇ

Eski Anadolu Türkçesi Batı Türkçesinin, ilk devresidir. Bu devirde Anadolu gerek siyasi gerekse sosyal açıdan tarihinin en buhranlı dönemlerinden birini yaşamaktadır. Zira moğol istilası sonucunda bölgedeki siyasi birlik dağılmış, ortaya çıkan otorite boşluğu yoksul halkın daha da bedbîn hale getirmiştir. Böyle bir dönemde bilhassa beyler tarafından halkın dinî duygularını kuvvetlendirip mukavemet gücünü artırmak için dinî eserlerin yazılması teşvik edilmiştir. Böylece İslam'ın kutsal kitabı olan Kur'an'ın tercümeleri yapılmaya başlanmıştır. Önceleri kısa sure tercümeleri şeklinde ortaya çıkan bu faaliyetler 15.yüzyıldan sonra Kur'an'ın bütününe tercümesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tamamen siyasi ve sosyal kaygılarla teşvik edilen bu tercüme faaliyet Türk dili tarihi açısından çok faydalı olmuştur. Yoksul ve cahil halkın anlatılabilmesi için yazarlar son derece basit ve arı bir Türkçe kullanmışlar hatta bir çok dinî terimi dahi Türkçeleştirek ifade etmeye çalışmışlardır.

Tez çalışması olarak yapılan bu metin de böyle bir sure tefsiridir. Metinde 450 Arapça 102 Farsça kelimeye karşılık 700'e yakın Türkçe kelime bulunmaktadır. Sözlükçülük çalışması açısından Anadolu sahasında yazılan tarihî metinlerin Latin harfleriyle yayımlanması ve bu metinlerdeki kelimelerin tesbiti çalışmalarının hızla devam ettiği bu

dönemde hazırladığımız metin ve dizinin Türk sözlükçülüğü için iyi bir malzeme olacağı kanaatini taşımaktayız.

KAYNAKÇA

- Ateş, Ahmet: “Burdur-Antalya ve Havalisi Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe, Arapça ve Farsça Bazı Mühim Eserler”, **TDED**, c.2, sayı 3-4, İstanbul 1948, s. 171-191
- Bilgin, Azmi: **Nazmü'l- Hilâfiyyat Tercümesi**, TDK, Ankara 1996.
- Caferoğlu, Ahmet: **Türk Dili Tarihi I-II**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984.
- Develi, Hayati: “Eski Türkiye Türkçesine Ait Manzum Bir Miracnâme”, **TDED**, c.XXVIII, s.81-228
- Develioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara 1960
- Duman, Musa: **Vasiyyet-nâme**, R Yayınları, İstanbul 2000
- Eckmann, Janos: **Middle Turkic Glosses of The Rylands Interlinear Koran Translation**, Budapest 1976
- “Kur'an'ın Doğu Türkçesine Tercümeleri”, **TDED**, cilt 21, s.15-25
- “Doğu Türkçesinde Bir Kur'an Çevirisi”, **TDAY Belleten**, Ankara 1967, s. 51-69
- Erdoğan, Abdulkadir: “Kur'an Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri” **Vakıflar Dergisi**, c.I , Ankara 1938, s. 47-51
- Ergin, Muhamrem: **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayınları, İstanbul 1993

- İnan, Abdülkadir: “Eski Türkçे Üç Kur’ân Tercümesi”, **Türk Dili**, Ankara 1952, sy.6, s.324-326.
-
- Özkan, Mustafa: **Eski Türkçe Üç Kur'an Tercümesi**, TD, Ankara 1952
-
- Şemsettin, Sami: **Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Tercümeleri Üzerine Bir İnceleme**, Ankara 1961
-
- Tabaklar, Özcan : **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995
-
- Timurtaş, Faruk K: **Kâmûs-ı Türkî**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.
-
- Togan, Zeki Velidi: **Kâmûs-ı Türkî'nin Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Basımı**, Tercüman Gazetesi Yay, İstanbul 1991.
-
- Topaloğlu, Ahmet: **Amme Cüz'ü Tefsiri** (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1987.
-
- TDK:
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: **Eski Türkiye Türkçesi, (XV.Yüzyıl Gramer, Metin, Sözlük)**, İ.U. Edebiyat Fak. Yayınları, İstanbul 1977.
-
- Türdav: **Osmanlı Türkçesi Grameri III**, Alfa Yayınları, İstanbul 1995.
-
- Yelten, Muhammet: **“Londra ve Tahran'daki İslami Yazmalardan Bazlarına Dair”**, **İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi III**, 1959/60, s. 135-160.
-
- Yelten, Muhammet: **Satır Arası Kur'an Tercümesi, I Giriş ve Metin**, İstanbul 1976
-
- Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat**, İstanbul 1993.
-
- Yelten, Muhammet: **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara 1983.
-
- Yelten, Muhammet: **Anadolu Beylikleri ve Akköyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, TTK, Ankara 1988.
-
- Yelten, Muhammet: “Anadolu Sahasında Yapılmış Sure Tefsirleri ve Bu Sure Tefsirlerinin Türk Dili Açısından Önemi”, **İlmî Araştırmalar 9**, İstanbul 2000, s.249-254

Yüce, Nuri:

“Türk Dilinin Ural-Altay Dilleri Arasındaki Yeri”, **İslam Ansiklopedisi**, 132.cüz, İstanbul 1987, s.445-456